

**MAGYARORSZÁG KORMÁNYÁNAK
ÖTÖDIK IDŐSZAKI JELENTÉSE**

**az Európa Tanács
Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája
megerősítésével vállalt kötelezettségeinek a végrehajtásáról**

2011. december

Tartalomjegyzék

	Oldal
BEVEZETÉS	5
Információk Magyarországról	6
A regionális vagy kisebbségi nyelvet beszélő személy	8
A nemzetiségek statisztikai adatai	8
Magyarország megyéi	11
A III. rész vállalásai alá eső nyelvek beszélőinek regionális elhelyezkedése	12
A III. rész vállalásai alá nem tartozó nyelvek	13
A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek számára 2009-2011 között, a központi költségvetésből nyújtott, a nyelvi identitással összefüggő támogatások	15
• A települési és területi kisebbségi önkormányzatok támogatása	15
• Az országos kisebbségi önkormányzatok és intézményeik támogatása	16
• A nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek támogatása	16
• A kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatása	16
• A kisebbségi koordinációs és intervenciók támogatás	17
• Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása	17
• A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány támogatása	17
A költségvetési törvényben nevesített további, oktatási célú előirányzatok	18
A) Nemzetiségi oktatás	18
B) A nemzetiségi kultúra támogatását biztosító források	19
• A nemzetiségi színházak támogatása	19
• Egyéb támogatások	19
Nevesített kisebbségi tételek a központi költségvetésben 2009 és 2011 között	20
I. FEJEZET	
A kisebbségi nyelvek védelmét szolgáló legfontosabb törvények és egyéb jogszabályok	23
II. FEJEZET	
Magyarország általános kisebbségpolitikája, különös tekintettel a Nyelvi Karta II. rész 7. cikkelyére	37

III. FEJEZET

Magyarország vállalásainak teljesülése az elmúlt három évben	49
8. Cikk – Oktatás	49
• Nemzetiségi óvodák	50
• Nemzetiségi általános iskolák	52
• Nemzetiségi középiskolák	54
• Nemzetiségi szakiskolák	55
• Nemzetiségi felsőoktatás	56
9. Cikk – Igazságszolgáltatás	68
10. Cikk – Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek	72
11. Cikk – Tömegtájékoztatási eszközök	82
• A Magyar Rádió nemzetiségi műsorai	82
• A Magyar Televízió nemzetiségi műsorai	84
• Nyomtatott sajtó	89
12. Cikk – Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények	95
• Könyvtári ellátás, könyvkiadás	95
• Múzeumok, gyűjtemények, levéltárak	97
• Nemzetiségi „bázismúzeumok”	98
• A nemzetiségi kulturális örökséget bemutató muzeális „kisintézmények”	99
• Színházak	100
• Közművelődési intézményrendszer	102
13. Cikk – Gazdasági és társadalmi élet	106
14. Cikk – Határon túli cserekapcsolatok	108
FÜGGELÉK	
Jó példák, megvalósulások	111

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját (a továbbiakban: Nyelvi Karta) 1992. június 25-én fogadta el az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága. A Magyar Köztársaság az aláírások előtti megnyitásának napján, 1992. november 5-én aláírta a dokumentumot így Magyarország a Nyelvi Karta első aláírói közé tartozik. A 35/1995. (IV. 7.) OGY határozattal került sor a ratifikációjára, a Karta a megfelelő számú ratifikáció (öt) megtörténtét követően 1998. március 1-jén lépett hatályba. A dokumentum kihirdetésére az 1999. évi XL. törvénnyel került sor.

A csatlakozók vállalták, hogy a hatálybalépést követően egy éven belül elkészítik jelentésüket. Ezt követően a jelentést háromévenként kell aktualizálniuk.

Magyarország első jelentését 1999 szeptemberében, a második időszaki jelentését 2002 szeptemberében, a harmadik beszámolóját 2005 szeptemberében, a negyediket pedig 2008 novemberében nyújtotta be az Európa Tanács főtákarának.

A beszámolók benyújtását követően a Nyelvi Karta Szakértői Bizottsága Magyarországon tájékozódott a jelentés tartalmával kapcsolatosan, majd jelentést készített az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága (a továbbiakban: Miniszteri Bizottság) részére. A Miniszteri Bizottság ezt követően megvitatta a dokumentumokat, és ajánlásokat fogadott el a Magyar Köztársaság számára, amelyekben megfogalmazta elvárásait a Nyelvi Karta magyarországi végrehajtásának erősítése érdekében. Az ötödik körös jelentés elkészítéséhez követtük:

– az Európa Tanács Miniszteri Tanácsa 1056. ülésén (2009. május 26.) jóváhagyott 3 éves időszakos jelentésének a vázlatát, valamint

– a 2011. január 28-án ECRML (2011) 2 számon Magyarország kormányához intézett kérdéseket, amely információkat ezen ország-jelentés szerkezetébe beillesztve, a megfelelő helyen válaszolunk meg.

Magyarország regionális vagy kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos politikája, a kisebbségi nyelvek védelmét garantáló alapvető jogszabályok lényegileg nem változtak, ugyanakkor – éppen a Nyelvi Karta megerősítése, illetve a megerősítéskor tett vállalások, valamint a Miniszteri Bizottság által megfogalmazott ajánlások végrehajtása következményeképpen – számos, a nyelvhasználat lehetőségeit bővítő, jogszabályi módosítás született, megjelent jó néhány olyan rendelkezés, amely pontosítja a kisebbségi nyelvhasználat jogát a közélet egyes területein.

Magyarország Kormánya – a Nyelvi Karta megerősítésével vállalt kötelezettségei végrehajtásáról szóló – ötödik időszaki jelentésének (a továbbiakban: jelentés) struktúrája igazodik a Miniszteri Bizottság által jóváhagyott, a részes államok számára kiadott útmutatóhoz. Bevezetőnkben alapvetően a Magyarországgal és az itt élő kisebbségekkel kapcsolatos általános információk szerepelnek. A jelentés I. fejezetében ismertetjük a kisebbségi nyelvek védelmét szolgáló jogszabályokat, állami intézkedéseket. Beszámolónk II. fejezete lényegében a Nyelvi Karta II. részének magyarországi végrehajtását foglalja össze. A III. fejezet pedig a Nyelvi Karta III. részében tett vállalások megvalósulását ismerteti. A jelentésben a 2011. december végéig terjedő időszakot érintő kérdésekről adunk tájékoztatást.

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium ország-jelentést összeállító Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságának forrásaiul a következők szolgáltak.

A Karta magyar vállalásaival összefüggő adatokat kértünk és kaptunk

- a Kormány minisztériumaitól, államtitkárságaitól, háttérintézményeitől, a megyei és fővárosi kormányhivataloktól,
- az igazságszolgáltatás szerveitől, a közjegyzői kamarától,
- a médiahatóságtól,
- az országos kisebbségi önkormányzatoktól,
- kulturális intézményektől és
- tudományos kutatóktól.

Fontos alapanyagként felhasználtuk továbbá a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának 2010. évi jelentését a kisebbségi kulturális jogok érvényesülésének vizsgálatáról, 2011. évi jelentéseit a nemzeti és etnikai kisebbségi óvodai nevelés helyzetéről, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségi általános iskolai nevelés-oktatás helyzetéről. Természetesen forrásul szolgált az ugyancsak a nemzetiségekkel foglalkozó államtitkárság 2011 októberében készített időszaki beszámolója is a Magyarország területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetéről (2009. február – 2011. február). A Kormány beszámolója a 79/2011. (X. 28.) OGY határozattal került elfogadásra.

BEVEZETÉS

A 10. század végétől a Kárpát-medencében kialakult történelmi Magyarország soknemzetiségű és többnyelvű államként létezett az első világháború végéig. A középkori államalakulat hivatali nyelve kezdetben a latin volt, majd a német, illetve a magyar nyelv vált a közigazgatás nyelvévé.

Magyarország mai területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek nagyobbik csoportjának közös vonása, hogy évszázadok óta élnek a magyar állam keretei között, és az ország délnyugati részében, Szentgotthárd körül élő őshonos szlovén lakosságtól eltekintve az elmúlt évszázadokban, több hullámban érkeztek Magyarország mai területére. Legfontosabb történelmi, társadalmi és etnikai meghatározóik között szerepel a tény, hogy többnyire a szabályozott irodalmi nyelv létrejötte előtt hagyták el etnikumuk eredeti lakterületét, s e tényből következően a napjainkban beszélt élő nyelvük, nyelvjárásaik általában archaikus nyelvi változatok.

A magyarsággal való történelmi együttélés évszázadai során az egyes nemzeti kisebbségi közösségek teljes mértékben integrálódtak a többségi társadalomba, nyelvi és kulturális kötődésük az anyanemzethez több esetben meggyengült. Ezzel párhuzamosan megjelent egy új jelenség, amelyet kettős kötődésnek nevezhetünk. Ma a magyarországi nemzeti kisebbségekhez tartozók túlnyomó többsége kétnyelvű, nemegyszer jobban beszél magyarul, mint az adott kisebbség nyelvén. A kisebbségekhez tartozók nagyobb hányada – a saját kulturális öröksége mellett –, szorosan kötődik az évszázados együttélés során megismert és elfogadott magyar kultúrához is.

A fentiek alól kivételt jelentenek azok a kisebbségi közösségek, amelyek jelenléte ugyan szintén több mint egy évszázados az ország területén, ám az utóbbi évtizedekben a közösségük utánpótlása vagy folyamatos volt az anyaországból, vagy egy nagyobb lélekszámú csoport beköltözése növelte meg döntő mértékben a közösség lélekszámát. Ilyen közösség különösen a bolgár, a lengyel, az örmény, a ruszin, az ukrán, illetve a görög.

A második világháborút megelőző évtizedek asszimilációs törekvései, a kisebbségi nyelvű oktatás visszaszorítása, illetve tiltása, majd a háborút követő kényszerű, illetve részben önkéntes lakosság-áttelepítések, továbbá a társadalmi modernizációval járó átalakulásának hatására az addig zárt kisebbségi közösségek átalakultak, a közösség nyelve fokozatosan megszűnt összetartó tényezőnek lenni. Ehhez járult az is, hogy a második világháborút követően, a kisebbségi oktatásban bevezetett oktatási nyelv nem az adott közösség tagjai által használt archaikus nyelvjárás, hanem az anyanemzet vagy anyaország irodalmi illetve köznyelve lett.

Magyarország a politikai rendszer megváltozását követően kiemelt figyelmet szentel a területén élő kisebbségek jogai biztosításának. Az 1990-es évektől a kisebbségek önszerveződését, identitásának megőrzését, nyelvének átörökítését szolgáló intézkedések meghozatalára került sor. Ezek sorában kiemelkedő jelentősége van a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény megszületésének (a továbbiakban: kisebbségi törvény). Ez a jogszabály határozza meg a Magyar Köztársaság kisebbségpolitikájának alapelveit, intézményeit és kereteit. Tekintettel arra, hogy szövegében kiemelt fontosságot kaptak a kisebbségek nyelvi jogai, ez a törvény tekinthető a kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos politika első rendszerbe foglalásának. A törvény összesen 13 kisebbséget tekint őshonosnak Magyarország területén, ezek a bolgárok, a cigányok, a görögök, a horvátok, a lengyelek, a németek, az örmények, a románok, a ruszinok, a szerbek, a szlovákok, a szlovének és az ukránok. A jelentés befejezésével egyidejűleg – 2011. december 19-ei ülésén – az Országgyűlés elfogadta a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvényt (a továbbiakban: nemzetiségi törvény), amely az eddigi eredmények megtartásával, azok továbbfejlesztésével pontosítja, illetve bővíti a tizenhárom őshonos közösséghez tartozó személyek egyéni és kollektív jogait. (A nemzetiségi törvényről az I. fejezetben ad a jelentés részletesebb tájékoztatást.)

Információk Magyarországról

2011 szeptemberében Magyarország lakosainak a száma 9 964 000 fő volt. A 2001. évi népszámlálási adatok szerint a lakosság 93,6%-a magyar, 6,4%-a más anyanyelvű. A népszámlálás adatai szerint az összlakosságon belül a magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya 92,3%, a romák aránya 1,9%, egyéb, illetve nemzeti hovatartozásáról nem nyilatkozott 5,8%.

A 2010. évi statisztikai adatok szerint az egy főre eső GDP vásárlóerő-paritáson 15 452 € volt. 2010-ben az ország GDP-jének 3,8%-a származott a mezőgazdaságból, 31,3%-a az ipari termelésből és 64,9%-a a szolgáltatásokból. A foglalkoztatottak 4,5%-a dolgozott a mezőgazdaságban, 30,7%-a az iparban és 64,8%-a a szolgáltatási szektorban. A munkanélküliek aránya 2011-ben 10,8%-ot tett ki.

Magyarország 2004. május 1-jétől az Európai Unió tagja. A legutóbbi választásokon (2010-ben) öt párt került be az Országgyűlésbe, a megalakult kormány a FIDESZ Magyar Polgári Szövetség valamint a Kereszténydemokrata Néppárt szövetségén alapul.

Az államhatalmi ágak szétválasztása az Alaptörvényen alapul. A legfőbb államhatalmi szerv az Országgyűlés, a végrehajtó hatalom a kormányzat, míg az igazságszolgáltatás független volta biztosítja a demokratikus hatalomgyakorlás megvalósulását. Az alkotmányosság legfőbb biztosítója az Alkotmánybíróság.

Magyarország közigazgatási rendszere 3154 településre, 19 megyére és a fővárosra, Budapestre tagolódik. A megyék mellett az elmúlt években megjelentek a statisztikai-tervezési régiók (összesen hét), valamint a közszolgáltatások színvonalának emelését célzó kistérségi együttműködések (összesen 175). A fővárosi önkormányzati rendszer kétszintű, a 23 önálló kerület mellett a Fővárosi Önkormányzat fogja össze a főváros közigazgatását. Az általános közigazgatási rendszer mellett mindhárom (helyi, megyei és országos) szinten működő kisebbségi önkormányzatok képviselik a többségtől eltérő nemzetiséghez tartozók speciális kisebbségi érdekeit.

A nemzeti, illetve etnikai kisebbségek közvetlen parlamenti képviselete kérdésében a beszámolási időszak jelentős mértékű előrelépést hozott. Az egyes pártok színeiben korábban is rendszeresen kerültek be kisebbséghez tartozó személyek az Országgyűlésbe, ám ők elsősorban az adott párt parlamenti képviselői, és nem a származásuk szerinti közösségüknek. 1990, az államszocializmus utáni első többpárti országgyűlés létrejötté óta a nemzetiségek országos önkormányzatai tanácskozási joggal részt vesznek a parlament nemzetiségi szakbizottságának a munkájában. 2009-ben pedig az Országgyűlés elnökének a kezdeményezésére létrejött a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Fóruma, amely széleskörű konzultációs lehetőséget biztosít a parlamenti pártok, a parlamenti bizottságok és a nemzeti kisebbségek országos önkormányzatai között. A testület javaslatokat, ajánlásokat tehet, állásfoglalásokat és nyilatkozatokat adhat ki a nemzetiségi önazonossággal összefüggő kérdésekben, tagjai meghívottként részt vehetnek az Országgyűlés bizottságainak az ülésein.

2011 novemberében benyújtásra került az Országgyűléshez az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslat, mely szerint a 2014. évi általános országgyűlési választáson az országos önkormányzatok által állított listán szereplő, a nemzetiségi közösséghez tartozó választópolgár országgyűlési képviselővé választható. A 2011 decemberében megszavazott választójogi törvény biztosítja, hogy a nemzetiségi listát állító, de azon mandátumot nem szerző nemzetiséget a lista első helyén szereplő nemzetiségi szószóló képviselje az Országgyűlésben.

A kisebbségi önkormányzatok – a települések, illetve megyék önkormányzatai mellett –, a közösség életében legfontosabb kérdésekben (oktatás, kultúra, nyelvhasználat) véleményezési, illetve egyetértési joggal felruházott testületek. 1994 óta a magyar kisebbségpolitika sajátos, egyedi partnereiként szerepelnek minden olyan településen, 2006 óta minden olyan megyében is, ahol releváns lélekszámban él egy kisebbségi közösség.

A kisebbségi önkormányzati rendszer országos szintjén az országos kisebbségi önkormányzatok helyezkednek el, amelyek a központi közigazgatás, a Kormány stratégiai partnerei az egyes kisebbségpolitikai kérdések megoldása során.

A regionális vagy kisebbségi nyelvet beszélő személy

Magyarországon a regionális vagy kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos jogok alanyai az egyes kisebbségekhez tartozó személyek (egyéni jogok) és azok közösségei (kollektív jogok). A kisebbségi törvény 1. § (2) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban „*nemzeti és etnikai kisebbség (a továbbiakban: kisebbség) minden olyan, a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, tagjai magyar állampolgárok és a lakosság többi részétől saját nyelve és kultúrája, hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.*”

A kisebbségi törvény felsorolása szerint a Magyar Köztársaságban kisebbségi nyelv a bolgár, a cigány (romani, illetve beás) a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán nyelv.

A kisebbségi törvény 13. § a) pontja értelmében „*A kisebbséghez tartozó személynek joga van anyanyelvének, történelmének, kultúrájának, hagyományainak megismeréséhez, ápolásához, gyarapításához, továbbadásához.*” A kisebbségi kollektív jogokról rendelkező 16. § szerint „*a kisebbségek joga történelmi hagyományaik, nyelvük ápolása és fejlesztése, tárgyi és szellemi kultúrájuk megőrzése és gyarapítása.*”

A fentiek értelmében, Magyarország jogrendjében a kisebbség nyelvet beszélő személy a kisebbséghez tartozását szabadon megvalló személy, aki kisebbségi nyelvét egyéni és kollektív jogok alapján ápolhatja, fejlesztheti és továbbadhatja az őt követő generációknak.

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény az 1993. évi szabályozással analóg módon határozza meg a nemzetiségi közösség fogalmát, egyben hiánypótló módon megadja a közösséghez tartozó egyén fogalmát is. A nemzetiségi törvény új fogalomként bevezeti a közösségi nyelvhasználat jogát, eszerint a nemzetiségeknek joga van a történelmileg kialakult helységnevek, utcanevek, és egyéb a közösség számára szánt földrajzi megjelölések használatához.

A nemzetiségek statisztikai adatai

A Magyar Köztársaság területén a 2011. október 1-jén 0 órakor fennálló állapot alapulvételével, az Európai Parlament és a Tanács nép- és lakásszámlálásról szóló 763/2008/EK (2008. július 9.) rendelete, a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény, valamint a kisebbségi törvény rendelkezéseinek figyelembevételével, 2011. október 1. és 31. között – a magyarországi népszámlálások történetében 15. alkalommal – általános népszámlálásra került sor. A népszámlálás kiterjed a Magyar Köztársaság területén élő vagy átmenetileg külföldön tartózkodó, de Magyarországon bejelentett lakóhellyel, tartózkodási hellyel rendelkező magyar állampolgárokra, a Magyar Köztársaság területén három hónapnál hosszabb ideig tartózkodó EGT állampolgárokra, harmadik országbeli állampolgárokra és a hontalan személyekre.

Pótösszeírás keretében 2011. november 8-áig nyilatkozhattak mindazok, akik a hivatalos időszak alatt nem tudtak vagy nem kívántak élni a válaszadás lehetőségével, esetleg megtagadták az adatszolgáltatást. A megadott határidők lejártát követően – az adatvédelmi szabályok szigorú betartásával – megkezdődött a népszámlálási adatok feldolgozása. Az előzetes adatok 2012 tavaszán várhatók, míg a végleges adatok közzététele a 2013 év elejétől kezdődik meg.

A népszámlálás előkészítése során több körben egyeztetésre került sor a hazai nemzetiségek országos önkormányzataival. Az egyeztetések eredményeként módosult a 2001. évi népszámlálás nemzetiségi adatait tartalmazó kérdőív. A 2011. évi népszámlálásra külön személyi kérdőív készült, melynek V. Nemzetiség, nyelvi kötődés, vallás fejezete tartalmazta a nemzetiségi kérdéseket. A négy – az adatvédelmi törvény rendelkezései értelmében a kérdezett szabad döntése szerint megválaszolható – kérdés a következő volt:

- Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát?
- Az előző kérdésnél megjelöltön kívül tartozik-e más nemzetiséghez is?
- Mi az Ön anyanyelve? (Legfeljebb két válasz adható!)
- Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában? (Legfeljebb két válasz adható!)

Minden kérdés 18 előnyomtatott válaszlehetőséget tartalmazott. A felsorolás a „magyar” válaszszóval kezdődött, majd ábécé sorrendben következett a 13 hazai kisebbség, valamint a hazai négy legnagyobb migráns csoport. Minden kérdéshez további választ is be lehetett írni, valamint meg lehetett jelölni, ha valaki „nem kívánt válaszolni”. A kérdőív a 2001. évi hármas kötődéssel szemben csak kettős nemzetiségi kötődés vállalását teszi lehetővé, mivel a többes kötődés a korábbi népszámlálás eredményei alapján nem volt jelentős. A 2011. évi népszámlálás során mind a 13 hazai kisebbség nyelven rendelkezésre álltak – papíron és interneten is –, a lakás- és személyi kérdőívek, valamint a kitöltési útmutató.

A 2011. évi népszámlálás adatai e jelentés készítésekor még nem ismertek, így azok hiányában alapvetően a 2001-es népszámlálás adataira támaszkodunk. A 2001-ben megválaszolható négy kérdés a következő volt:

- Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát?
- Mely nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődik?
- Melyik nyelv az anyanyelve?
- Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?

Mivel mind a négy kérdés esetében – a többes kötődés megjelölése céljából – három-három válaszra volt lehetőség, a nemzetiségek esetében ez halmozódást jelent, azaz a megvallott identitások száma meghaladja a válaszolók számát. Nyelvhasználati szempontból a leginkább releváns két kérdésre adott válaszok a következők voltak (az adatsort kiegészítettük a kisebbségek által beszélt nyelveknek a teljes népességen belüli ismeretére vonatkozó számokkal):

1. sz. táblázat: A 2001. évi népszámlálás kisebbségi és nyelvi adatai

Kisebbség	Nevesített kisebbségek száma (legalább egy igen válasz)	Anyanyelv	Ebből magyar állampolgár	Családi, baráti körben használt nyelv	Nyelvismeret (nemzetiségi és nyelvi csoport összesen)
Cigány/Roma	205 720	48 685	48 402	53 323	217 235
Horvát	25 730	14 345	13 587	14 788	47 122
Német	120 344	33 792	29 073	53 040	1 068 667
Román	14 781	8 482	5 603	8 215	96 356
Szerb	7 350	3 388	2 282	4 186	27 061
Szlovák	39 266	11 817	11 160	18 057	71 865
Szlovén	4 832	3 187	3 123	3 119	6 522
Bolgár	2 316	1 299	739	1 118	4 018
Görög	6 619	1 921	1 459	1 974	9 034
Lengyel	5 144	2 580	1 117	2 659	12 402
Örmény	1 165	294	129	300	1 258
Ruszin	2 079	1 113	685	1 068	2 733
Ukrán	7 393	4 885	3 197	4 519	15 214
Összesen:	442 739	135 788	120 556	166 366	1 579 487

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Megjegyzés: a táblázatban szereplő válaszok száma, a többes kötődés válaszlehetősége miatt, meghaladja a válaszolók számát.

A fenti táblázatból kitűnik, hogy a 2001. évi népszámlálás során az ország 10 198 315 fős lakónépességéből 4,34 százalék, 442 739 személy fejezte ki a nemzeti és etnikai kisebbség valamelyikéhez való kötődését. A lakosság 1,33 százaléka, 135 788 fő jelölte anyanyelvének legalább a kisebbségi nyelvek egyikét. A nyelvismeretet jelző adatok szerint a lakosság több mint 15 százaléka vallotta meg valamely nemzetiségi nyelv ismeretét (**1 579 487** fő), ez jóval meghaladja nemzetiségi anyanyelvet megvallók számát.

A kisebbségi anyanyelvet megvallók többsége – mintegy 88,78 százaléka – magyar állampolgár, de kisebbségenként az átlagtól jelentős eltérések vannak. Alacsony – 10 százalék alatti – a külföldiek aránya a cigányok, a szlovének, a horvátok és a szlovákok között. Ugyanakkor a lengyelek és az örmények között a külföldi állampolgárok aránya megközelíti a 60 százalékot.

Tekintettel arra, hogy a Magyar Köztársaságban a nyelvi jogok alanyai a nemzeti és etnikai kisebbségi közösségek, illetve azok tagjai, a következő táblázatban a népszámlálás során az önmagukat egyes kisebbséghez tartozóknak vallók adatait, valamint a legutóbbi, a 2006. és 2010. évi kisebbségi választások során a kisebbségek választói jegyzékére önkéntesen feliratkozott választók számát ismertetjük. (Az egyes kisebbségek választói névjegyzékeinek összeállítására, a kisebbségi választók összeírására első ízben a 2006. évi kisebbségi önkormányzati választásokat megelőzően került sor. A választói törvény előírásainak megfelelően 2006-ban és 2010-ben a kisebbségi önkormányzati választásokon kizárólag azok a kisebbséghez tartozó személyek vehettek részt, akik önkéntes kérelemmel kérték az adott kisebbség névjegyzékére való felvételüket.)

2. számú táblázat: A 2001. évi népszámlálás és a választói jegyzékek adatai

Kisebbség	Nevesített kisebbségek száma (legalább egy válasz, 2001)	Kisebbségi választói jegyzéken szereplők száma	
		2006	2010
Cigány/Roma	189 984	106 333	133 514
Horvát	15 597	11 090	11 571
Német	62 105	45 983	46 627
Román	7 995	4 404	5 277
Szerb	3 816	2 143	2 432
Szlovák	17 693	15 049	12 280
Szlovén	3 025	991	1 025
Bolgár	1 358	2 110	2 088
Görög	2 509	2 451	2 267
Lengyel	2 962	3 061	3 052
Örmény	620	2 361	2 357
Ruszin	1 098	2 729	4 228
Ukrán	5 070	1 084	1 366
Összesen:	442 739	199 789	228 084

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal és Országos Választási Iroda

A táblázatban szereplő adatok összevetésekor meg kell állapítani, hogy a kisebbségi választói névjegyzékre feliratkozottak között csak a választójoggal rendelkező, 18 év feletti magyar állampolgárok szerepelnek. Az itt szereplő számok azt jelzik, hogy a rendszerváltás után elindult tendencia – miszerint a kisebbséghez való tartozást vállalók száma növekszik – a választások során folytatódott. A 2010. évi kisebbségi választások során közel 15 százalékkal – 199 789 főről 228 084 főre – nőtt a kisebbségi névjegyzéken szereplők száma.

Magyarország megyéi

A III. rész vállalásai alá eső nyelvek beszélőinek regionális elhelyezkedése

A Magyar Köztársaság a Nyelvi Kartához történt csatlakozással az adott időszakban meglévő, kisebbségi oktatási és kulturális infrastruktúrából kiindulva, a korábbi népszámlálási adatokra támaszkodva a horvát, a német, a román, a szerb, a szlovák és a szlovén kisebbség nyelvét vonta be a III. Részben tett vállalásai hatálya alá. Ezt követte 2008-ban a vállalásoknak a cigány/roma nyelvekre való kiterjesztése. A felsorolt kisebbségek regionális elhelyezkedését a 2001. évi népszámlálás adatai alapján a következő megyei táblázat mutatja.

3. számú táblázat: A III. rész alá tartozó kisebbségi anyanyelvűek létszáma megyénként

Megye / Kisebbség	Cigány/ Roma	Horvát	Német	Román	Szerb	Szlovák	Szlovén
Budapest	3 063	630	3 511	1 173	893	1 513	394
Bács-Kiskun	3 372	1 332	3 096	201	263	310	60
Baranya	5 602	4 388	10 478	156	265	50	52
Békés	1 276	31	319	4 018	345	3 567	94
Borsod-Abaúj- Zemplén	1 236	12	305	120	11	547	77
Csongrád	1 306	100	334	525	556	369	45
Fejér	1 877	61	1 008	168	63	96	41
Győr-Moson- Sopron	807	2 036	1 713	114	29	62	96
Hajdú-Bihar	3 287	14	210	336	16	29	33
Heves	1 223	7	185	146	5	237	23
Jász-Nagykun- Szolnok	1 713	9	189	114	9	49	31
Komárom- Esztergom	904	27	2 212	100	20	1 384	50
Nógrád	1 802	10	212	59	4	769	22
Pest	4 030	188	2 956	582	748	2 629	184
Somogy	5 858	784	704	107	57	24	46
Szabolcs- Szatmár-Bereg	4 049	6	147	111	12	61	38
Tolna	2 383	56	3 798	92	55	37	43
Vas	771	2 286	885	79	13	20	1 768
Veszprém	995	55	1 150	210	16	46	40
Zala	3 131	2 313	380	71	8	18	50
Összesen	48 685	14 345	33 792	8 482	3 388	11 817	3 187

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal és Országos Választási Iroda

Mint a statisztikai adatok sorából kitűnik, a magyarországi *cigányok/romák* a legnagyobb nyelvi közösséget jelentik Magyarországon. Legnagyobb számban Somogy, Baranya, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Pest megyékben élnek. A legutóbbi kisebbségi önkormányzati választásokat követően 1237 cigány/roma települési és 20 területi (megyei) kisebbségi önkormányzat alakult.

A magyarországi **horvátok** túlnyomó többsége Bács-Kiskun, Baranya, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyében él. Emellett jelentős létszámúnak mondható közösség él Budapesten, valamint Somogy megyében. A 2010. évi kisebbségi önkormányzati választások során összesen 127 településen választottak horvát kisebbségi önkormányzatot. Ezt követően a fővárosban és hat megyében (Baranya, Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas és Zala megye) alakult területi horvát kisebbségi önkormányzat.

A **német** kisebbséghez tartozók jelenléte a főváros mellett Bács-Kiskun, Baranya, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Tolna és Veszprém megyében releváns, bár jelentősebb közösségek élnek Somogy és Vas megyében is. A 2010. évi kisebbségi önkormányzati választások során 424 települési kisebbségi önkormányzat alakult. Területi német kisebbségi önkormányzat 11 alakult (Budapesten, Bács-Kiskun, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna és Veszprém megyében).

A magyarországi **románok** legnagyobb számban Budapesten és Békés megyében élnek, de hagyományosan románok által lakott települések találhatók Hajdú-Bihar megyében is. A legutóbbi kisebbségi önkormányzati választásokon 71 települési kisebbségi önkormányzat, majd ezt követően Budapesten, Békés és Hajdú-Bihar megyében területi kisebbségi önkormányzat alakult.

A hazánkban élő **szerbek** legnépesebb közösségei Budapesten, Békés, Csongrád és Pest megyében élnek. Települési szerb kisebbségi önkormányzat 48 alakult 2010-ben, területi szerb kisebbségi önkormányzatot Budapesten és Pest megyében hoztak létre a választók.

A **szlovák** anyanyelvűek Budapest mellett Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Komárom-Esztergom és Pest megyében élnek a legnagyobb számban. További említésre méltó létszámú közösségek élnek Nógrád és Csongrád megyében. A választások során országosan 122 szlovák kisebbségi önkormányzat alakult, majd ezt követően a főváros mellett öt területi kisebbségi önkormányzat jött létre (Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Esztergom-Komárom, Nógrád és Pest megyében).

A **szlovén** közösség földrajzilag jól behatárolható régióban él az ország délnyugati-nyugati határa mellett, Vas megyében. A 2010. évi kisebbségi választásokat követően összesen 11 településen alakult szlovén kisebbségi önkormányzat. Regionális kisebbségi önkormányzatot a szlovének nem hoztak létre.

A III. rész vállalásai alá nem tartozó nyelvek

A kisebbségi nyelveket beszélő nemzeti, illetve etnikai kisebbségek szórványban élnek az ország egész területén. Az esetek döntő többségében olyan településeken laknak, ahol helyi szinten is ők képezik a lakosság számszerű kisebbségét. A legkisebb létszámú kisebbségi anyanyelvűek – **bolgárok, görögök, lengyelek, örmények, ruszinok** – létszáma Budapesten kívül csupán egy-két megyében haladta meg a száz főt.

Némileg eltérő a helyzet az ukrán kisebbség esetében. A magukat ukrán anyanyelvűeknek vallók száma szinte minden megyében meghaladja a száz főt, ám kompakt közösségként egyik megyében sem jelennek meg, továbbá körükben igen magas a nem magyar állampolgárok aránya (34,55%). A 2001. évi népszámlálás adatai szerint az ukrán

nyelvhasználattal és kultúrával kapcsolatos igényeik, kis létszámukból és a helyi szintű jelenlétükből fakadóan nehezen kimutathatók, így esetükben a kisebbségi törvény alapján ugyan garantáltak a nyelvi jogok, ám szórtságukból adódóan megközelítőleg sem jelölhető ki az általuk beszélt nyelv használatának földrajzi egysége, régiója.

4. sz. táblázat: A III. rész alá nem tartozó kisebbségi anyanyelvűek létszáma megyénként

Megye/ Kisebbség	bolgár	görög	lengyel	örmény	ruszin	ukrán
Budapest	755	1 185	1 059	162	382	1 341
Bács-Kiskun	25	9	85	6	56	246
Baranya	41	61	120	11	26	139
Békés	11	5	28	18	23	146
Borsod-Abaúj- Zemplén	42	90	90	3	110	282
Csongrád	39	35	82	2	30	194
Fejér	19	296	117	13	46	199
Győr-Moson- Sopron	13	12	78	8	24	119
Hajdú-Bihar	18	26	70	8	30	217
Heves	10	6	57	1	28	121
Jász-Nagykun- Szolnok	22	9	43	2	31	158
Komárom- Esztergom	35	23	91	8	32	126
Nógrád	7	2	30	0	8	82
Pest	202	124	319	13	129	527
Somogy	13	7	64	13	20	113
Szabolcs-Szatmár- Bereg	18	6	39	12	39	434
Tolna	8	1	38	8	11	89
Vas	6	7	39	2	16	79
Veszprém	8	9	94	4	59	190
Zala	7	7	37	0	13	83
Összesen:	1 299	1 921	2 580	294	1 113	4 885

Az adatokból kitűnik, hogy a bolgár, a görög, a lengyel, az örmény és a ruszin anyanyelvűek koncentrációja egyetlen megyében sem éri el azt a mértéket, amely tervezhető és nagyobb mértékű nyelvhasználati igényeket vetítene az adott régió intézményei felé. Ahogyan fentebb jeleztük, az ukrán anyanyelvűek aránya nagyságrendileg ugyan meghaladja a Karta III. Része alá nem sorolt többi nyelv beszélőinek számát, ám az érintettek egyetlen régióban sem jeleztek nyelvhasználati jogaikkal kapcsolatos igényeket.

Nyelvszociológiai vizsgálatok, mindennapi tapasztalok, de a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának a jelentései is tudósítanak arról, hogy az idősebb generációnak is csak egy része és szűk közegeben beszéli Magyarországon a nemzetiségi nyelveket, a középgeneráció szinte kizárólag magyarul tud, a fiatalabb korosztályok számára az ősök nyelve pedig már nem anyanyelv, hanem tanult nyelv. A magyar nyelv a kommunikáció minden szintjén az elsődleges nyelv szintjét tölti be, frekvenciáját növelik a már több

generáción keresztül adatolható vegyes házasságok, valamint hogy már nem lakik több nemzedék egy fedél alatt, így a nagyszülők általi nyelvátadás már csak igen ritkán következhet be. A kisebbségi nyelvek használata jellemzően a privát szférából is kiszorult, a szórványlét és a család átörökítő funkciójának az elvesztése miatt csak a kisebbségi nevelési, oktatási rendszer adhat esélyt arra, hogy lassítható, esetleg megállítható legyen a vázolt folyamat. A megállapítások – némi eltérésekkel –, többé-kevésbé valamennyi nemzetiségre érvényesek.

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek számára, 2009-2011 között a központi költségvetésből nyújtott, a nyelvi identitással összefüggő támogatások

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek számára biztosított közvetlen központi támogatásokat a költségvetési törvény tartalmazza. A források 2009-2010-ben az Országgyűlés, a Miniszterelnöki Hivatal és az egyes szaktárcák fejezeti kezelésében lévő előirányzataiban, közalapítványi, feladat- és projektfinanszírozási keretösszegként jelentek meg, 2011-ben a nemzetiségi célú támogatások jelentős része a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium költségvetési fejezetébe koncentrálódott – a támogatási rendszer átláthatóvá tétele céljából. A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek számára biztosított támogatások legfontosabb elemei:

- a települési és területi kisebbségi önkormányzatok éves működési támogatási kerete,
- az országos kisebbségi önkormányzatok éves működési költségeinek fedezetéül szolgáló előirányzat,
- az országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása,
- a nemzeti és etnikai kisebbségi civil szervezetek támogatási kerete,
- a kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatási kerete,
- a kisebbségi koordinációs és intervenciós keret, majd
- a kisebbségpolitikai tevékenység támogatása előirányzat,
- a nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz elkülönített kiegészítő támogatás kerete,
- nemzetiségi színházak támogatási kerete.

• A települési és területi kisebbségi önkormányzatok támogatása

A Nek. tv-ben foglalt felhatalmazás alapján a kormányzat 2008-tól bevezette a feladatarányos támogatás rendszerét. A települési és területi önkormányzatok az elvégzett feladataik arányában jutnak az állami támogatáshoz, ezen belül általános működési támogatásra jogosultak és feladatalapú támogatásra tarthatnak igényt. Az általános működési támogatás automatikusan megillette a működő települési és területi kisebbségi önkormányzatokat, míg a feladatalapú támogatásért a kisebbségi önkormányzatoknak igénylést kellett benyújtaniuk.

A feladatalapú támogatás szabályait a kisebbségi önkormányzatoknak a központi költségvetésből nyújtott feladatarányos támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló 375/2007. (XII. 23.) számú, Korm. rendelet, majd 2011-ben a kisebbségi önkormányzatoknak a központi költségvetésből, valamint fejezeti kezelésű előirányzathoz nyújtott támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló 342/2010. (XII. 28.) Korm. rendelet határozta meg.

A települési és a területi kisebbségi önkormányzatok számára a mindenkori költségvetési törvényben meghatározott feladatarányos támogatás felosztási aránya 2009-2010-ben: hetvenöt százalék általános működési támogatás, huszonöt százalék feladatalapú támogatás,

2011-ben egyharmad rész általános működési támogatás, kétharmad rész feladatalapú támogatás. A tárgyévben fel nem használt és visszautalt támogatásokból a rendeletben meghatározott módon képződő összeg a jogosult önkormányzatok között kiegészítő támogatás formájában került felosztásra 2009-2010-ben.

2009-2010-ben az egyes kisebbségi önkormányzatoknak nyújtott feladatalapú támogatás elosztására a rendeletben foglalt szempontrendszer alapján a szaktárcák képviselőiből álló Kisebbségi Költségvetési Bizottság tett javaslatot, a Bizottság munkájában konzultációs joggal részt vettek a kisebbségek országos önkormányzatainak képviselői is – 2011-ben a Wekerle Sándor Alapkezelő végezte a feladatalapú támogatás megállapításának feladatát.

- **Az országos kisebbségi önkormányzatok és intézményeik támogatása**

A kisebbségi törvény 37. § (1) bekezdés i) pontja értelmében a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai a kötelező és önként vállalt feladatainak ellátására, illetőleg az általuk képviselt kisebbség kulturális autonómiájának megteremtése érdekében intézményeket hozhatnak létre és vehetnek át.

A nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai által kizárólagosan vagy részben működtetett kisebbségi kulturális vagy oktatási intézmények működésének, valamint fejlesztésének támogatására, ilyen intézmények alapításának elősegítésére, valamint országos és/vagy regionális tevékenységű kisebbségi intézmények más intézményfenntartótól való átvételének támogatására a költségvetési törvény 2003 óta tartalmaz támogatási előirányzatot. 2006-tól kezdődően az éves költségvetési törvények közvetlenül az intézményfenntartó országos kisebbségi önkormányzatokhoz rendelik az általuk fenntartott intézmények működési támogatását. Ma már mind a 13 hazai kisebbség országos önkormányzata rendelkezik saját fenntartású oktatási vagy kulturális intézménnyel.

Az országos kisebbségi önkormányzatok működési célú támogatása 2009-2010-ben külön törvényi soron szerepelt kisebbségenkénti bontásban az országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények működési célú állami támogatása. Az Országos kisebbségi önkormányzatok támogatása 2009-ben és 2010-ben egyaránt 953 millió Ft volt, az Országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása mindkét évben 444,5 millió Ft volt, 2011-ben az országos kisebbségi önkormányzatok és média támogatása 1219,5 millió Ft, az országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása 463 millió forintot tesz ki.

- **A nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek támogatása**

A kisebbségi törvény 10. §-a alapján a kisebbséghez tartozók, az érdekeik kifejezésére, védelmére egyesületeket, pártokat, társadalmi szervezeteket hozhatnak létre. A támogatási keret összege 2009-ben és 2010-ben egyaránt 110 millió Ft volt. 2011-ben a Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása előirányzat terhére került pályázati kiírás, melynek eredményeképpen 125,4 millió forint összegben született támogatási döntés a nemzetiségi szervezetek 2011 évi támogatására.

- **A kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatása**

A közvetlen költségvetési támogatások mellett, a Miniszterelnöki Hivatal is rendelkezett a kisebbségi intézmények támogatását szolgáló forrásokkal. 2009-ben külön törvényi soron is szerepelt az országos kisebbségi önkormányzatok fenntartásában lévő kisebbségi intézmények

alapítása és fenntartása támogatására szolgáló keret. Erre az előirányzatra az országos kisebbségi önkormányzatok nyújthattak be kérelmet új intézmény alapítása, fenntartásának átvétele vagy fejlesztése céljára. Az előirányzat keretösszege 2009-ben 120 millió Ft volt.

2010-től az országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása nem szerepelt külön előirányzatként a költségvetési törvényben, a Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása előirányzatból pályázati úton lehetett új kisebbségi intézmény alapításához, és fenntartásához támogatáshoz jutni. 2010-ben 165 millió forint összegű támogatást kaptak az országos kisebbségi önkormányzatok, 2011-ben a Wekerle Sándor Alapkezelő közreműködésével bonyolított pályáztatás során 50 millió forint összegű támogatásban részesültek. A jelentős különbség a hercegszántói horvát iskola és diákotthon egyszeri, 2010. évi 110 M Ft-os egyszeri beruházásának a költségeiből adódik.

- **A kisebbségi koordinációs és intervenciók támogatás**

A kisebbségi koordinációs- és intervenciók keret költségvetési forrást biztosított a gyors kormányzati beavatkozást igénylő, a pénzügyi nehézségek miatt válságos helyzetbe jutott magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségi intézmények és szervezetek más forrásból nem finanszírozható támogatására, esetenként krízishelyzeteinek, működési zavarainak sürgős megoldására. E keret szolgálta a kisebbségpolitikai szempontból kiemelten fontos rendezvények, projektek eseti támogatását is. A keret 2009 évi összege 195 millió Ft volt.

- **Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása**

A Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása előirányzat terhére a Miniszterelnöki Hivatal fejezetéből 2010-ben pályázati és pályázati rendszeren kívüli támogatás keretében volt igényelhető támogatás. Pályázati úton a hazai kisebbségek tárgyi és szellemi kultúrájának, történelmi hagyományainak megőrzése érdekében országos, vagy regionális jelentőségű, a kulturális autonómia, a nyelvi és kulturális identitás szempontjából meghatározó rendezvények megtartására volt támogatás elnyerhető. Pályázati rendszeren kívüli támogatás keretében a kisebbségek kulturális autonómiáját megvalósító intézményi rendszer továbbfejlesztése, valamint a szomszédos országokkal kötött megállapodások alapján működő kisebbségi vegyes bizottságok ajánlásaiban megfogalmazott kisebbségekkel kapcsolatos államigazgatási szerv feladat- és hatáskörébe tartozó koordinációs tevékenység megvalósítása lett támogatva.

- **A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány támogatásai**

A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány támogatásait a költségvetési törvény Szociális és Munkaügyi Minisztérium fejezete foglalta magába. A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány költségvetési támogatása 2009-ben 464,7 millió Ft, 2010-ben pedig 315 millió Ft volt. A Magyarországi Cigányokért Közalapítványt a Kormány a cigányság esélyegyenlőtlenségét csökkentő intézkedések támogatására hozta létre. Fő célja volt, hogy elősegítse a hazai cigányok önazonosságának megőrzését, társadalmi integrálódását, az őket érintő munkanélküliség mérséklését, az iskolai és iskolán kívüli oktatásban esélyeik növelését és emberi jogaik védelmét.

2009-ben a Szociális és Munkaügyi Minisztérium a közalapítvánnyal megállapodásokat kötött a tanulmányi ösztöndíj programok, az intervenciók pályázat és a roma kulturális alap pályáztatásával kapcsolatos feladatok ellátására, 2010-ben pedig támogatási szerződésben szabályozták a roma tanulók tanulmányi ösztöndíjpályázat lebonyolításával kapcsolatos

feladatokat és megállapodást kötöttek az intervenciós és a kulturális pályázatok lebonyolítási feladatainak ellátására.

A 2009/2010-es tanévben a roma tanulók ösztöndíjpályázatára beérkezett nagyszámú pályázatot forráshiányra hivatkozva a kuratórium nem kívánta elutasítani, ezért a 2010. évi ösztöndíjkeretből 82,5 millió Ft-ot csoportosított át, így a közalapítvány 2009-ben a roma tanulmányi ösztöndíj programra 436 818 ezer Ft, 2010-ben 192 700 ezer Ft összegű támogatást nyújtott.

A közalapítvány a szintén a Szociális és Munkaügyi Minisztérium fejezetben található Roma Integráció Évtizede Program előirányzata egy részét átvette és terhére meghirdette az intervenciós és kulturális alap pályázatait: 2009-ben pályázati kiírásonként 37,6 millió Ft, 2010-ben pedig 28,5 millió Ft keretösszeggel.

2011-ben a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány támogatása a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium fejezetébe került 117 millió forintos keretösszeggel, a Roma oktatási programok 47,7 millió forintos elkülönített kereten szerepeltek, míg a roma ösztöndíjprogramok támogatására 1125,5 millió forintos előirányzat szolgált.

A költségvetési törvényben nevesített további oktatási célú előirányzatok

A) Nemzetiségi oktatás

A nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz elkülönített kiegészítő támogatás öt közoktatást érintő terület támogatására szolgált:

a) Működési támogatást igényelhetek azok a helyi önkormányzatok, amelyek a nemzetiségi nyelvű vagy nemzetiségi kétnyelvű nevelési-oktatási feladatokat ellátó iskola fenntartását bevételi forrásaik hiánya miatt nem tudták a jogszabályokban meghatározott feltételeknek megfelelően biztosítani.

b) Működési támogatást igényelhetek az 1100 fő lakosságszám alatti településen működő, nemzetiségi nyelvű vagy nemzetiségi kétnyelvű nevelést biztosító óvodát, illetve nemzetiségi nyelvoktató iskolát fenntartó önkormányzatok is, amelyek az óvoda, iskola fenntartását bevételi forrásaik hiánya miatt nem tudták a jogszabályokban meghatározott feltételeknek megfelelően biztosítani.

c) Támogatást igényelhetek a nemzetiségi anyanyelvű, nemzetiségi kétnyelvű, nemzetiségi nyelvoktató iskolát, illetve cigány kisebbségi oktatást biztosító iskolát fenntartó helyi önkormányzatok a kisebbségi oktatás tankönyveinek beszerzéséhez, és szakmai szolgáltatások igénybevételehez.

d) Támogatást igényelhetek a nemzetiségi anyanyelvű, nemzetiségi kétnyelvű, nemzetiségi nyelvoktató iskolát, illetve cigány kisebbségi oktatást biztosító iskolát fenntartó helyi önkormányzatok a pedagógiai szakmai szolgáltatások igénybevételehez.

e) Támogatást igényelhetek a helyi önkormányzatok a szomszédos országokkal kötött kisebbségvédelmi megállapodások alapján működő kisebbségi vegyes bizottságok tevékenységéről és ajánlásairól szóló 2175/2005. (VIII. 26.) Korm. határozattal kihirdetett kisebbségi vegyes bizottságok ajánlásaiban megfogalmazott, közoktatást érintő önkormányzati feladatok ellátásához, valamint az anyaországi kapcsolattartás feladataihoz.

A pályázatok lebonyolítását 2009-2010-ben az Oktatási és Kulturális Minisztérium végezte, 2011-ben a Nemzeti Erőforrás Minisztérium.

A nemzetiségi nyelvű oktatás kiegészítő normatív támogatásának a fajlagos összege 2009-ben 68 000 Ft/fő/év, 2010-ben és 2011-ben 64 000 Ft/fő/év volt. 2009-ben a nemzetiségi, önkormányzati iskolafenntartók támogatása kapcsán (az önkormányzati intézményfenntartók, és a nem állami intézményfenntartók) 1 224 527 432 Ft összegű támogatásban részesültek a közoktatási intézményt fenntartó országos kisebbségi önkormányzatok, míg 2010-ben 1 317 463 562 Ft támogatáshoz jutottak.

B) A nemzetiségi kultúra támogatását biztosító források

- **A nemzetiségi színházak támogatása**

A magyarországi nemzetiségi színházak támogatására 2009-2010-ben az Oktatási és Kulturális Minisztérium nyújtott pályázati úton támogatást a fejezeti kezelésű előirányzata terhére, illetve egy nemzetiségi színház, a szekszárdi Deutsche Bühne Ungarn támogatására másik jogcímen. Ez utóbbi a Tolna Megyei Önkormányzat és a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata közös fenntartásában működik, a költségvetési törvény 7. számú melléklete helyi önkormányzatok színházi támogatásában szerepelt 2009-ben 67,9 millió Ft, 2010-ben pedig 46 millió Ft keretösszeggel, 2011-ben 57,7 millió forint keretösszeggel. 2012-től a szekszárdi német színház (Deutsche Bühne) a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata kizárólagos fenntartásába kerül, költségvetési támogatását a költségvetési törvény alapján a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium biztosítja.

A többi nemzeti és etnikai kisebbségi színház pályázati támogatása keretösszege 2009-ben 127,7 millió Ft volt, 2010-ben és 2011-ben pedig 108-108 millió Ft volt. 2009-ben a tárca a nemzetiségi színházak anyaországi előadásai, tájolása és anyaországból érkező vendégjátékok fogadására a tárca további 15 millió Ft összegű támogatást nyújtott pályázati úton.

- **Egyéb támogatások**

2010-ben a Miniszterelnökség fejezetben külön törvényi soron szerepelt négy roma kulturális intézmény támogatása: a Rádió C 35 millió Ft, a Rajkó Művészeti Együttes 35 millió Ft, a 100 Tagú Cigányzenekar szintén 35 millió Ft, az Első Roma Tájház pedig 30 millió Ft támogatásban részesült, 2011-ben ezek a célok a Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása előirányzatból lettek támogatva, a Rádió C kivételével, amely 2011-ben is önálló soron jelent meg a költségvetésben.

5. sz. táblázat Nevesített kisebbségi tételek a központi költségvetésben 2009 és 2011 között, millió Ft

Megnevezés	2009	2010	2011
I. Országgyűlés fejezet (2011-től KIM)			
Nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek támogatása	110,0	110,0	
Országos kisebbségi önkormányzatok támogatása ¹			
Bolgár Országos Önkormányzat	37,5	37,5	43,7
Országos Cigány Önkormányzat	235,3	235,3	267,2
Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata	36,5	36,5	44,9
Országos Horvát Önkormányzat	92,4	92,4	127,5
Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat	36,5	36,5	47,0
Magyarországi Németek Országos Önkormányzata	181,4	181,4	214,1
Országos Örmény Önkormányzat	36,5	36,5	42,5
Magyarországi Románok Országos Önkormányzata	52,9	52,9	89,6
Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat	29,8	29,8	36,1
Szerb Országos Önkormányzat	49,6	49,6	78,7
Országos Szlovák Önkormányzat	93,2	93,2	128,0
Országos Szlovén Önkormányzat	41,6	41,6	64,0
Ukrán Országos Önkormányzat	29,8	29,8	36,2
Országos önkormányzatok támogatása összesen:	953,0	953,0	1 219,5
Országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása²			
Bolgár Országos Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	19,2	19,2	19,2
Országos Cigány Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	78,6	78,6	78,6
Mo-i Görögök Orsz. Önkormányzata által fenntartott intézmények támogatása	12,5	12,5	12,5
Országos Horvát Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	51,5	51,5	55,0
Országos Lengyel Kisebbség Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	14,6	14,6	14,6
Mo-i Németek Orsz. Önkormányzata által fenntartott intézmények támogatása	73,2	73,2	73,2
Országos Örmény Önkormányzat által fenntartott intézmény támogatása	7,0	7,0	7,0
Mo-i Románok Országos Önkormányzata által fenntartott intézmények támogatása	17,2	17,2	17,2
Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	7,8	7,8	7,8
Szerb Országos Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	32,2	32,2	42,2
Országos Szlovák Önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása	105,8	105,8	105,8
Országos Szlovén Önkormányzat által fenntartott intézmény támogatása	16,9	16,9	21,9
Ukrán Országos Önkormányzat által fenntartott intézmény támogatása	8,0	8,0	8,0
Intézményi támogatások összesen:	444,5	444,5	463,0
Országgyűlés (KIM) fejezet összesen:	1 507,5	1 507,5	1 682,5
X. Miniszterelnökség fejezet (2011-től KIM)			
Kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatása	120,0		
Kisebbségi koordinációs és intervenciók keret	195,0		
Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása		300,0	732,5

¹ a támogatások 2011-től magukban foglalják a sajtótámogatást is.

² a támogatások növekményei az esetleges új önkormányzati intézmények támogatásait is tartalmazzák.

Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány támogatása	462,0	370,1	
Rádió C			35,0
Települési és területi kisebbségi önkormányzatok működésének általános támogatása		1 520,0	1 520,0
Miniszterelnökség (KIM) fejezet összesen:	777,0	2 190,1	2 287,5
XI. ÖTM fejezet (2011-től KIM)			
Választások lebonyolítása - Időközi és kisebbségi választások	90,0	90,0	300,0
ÖTM (KIM) fejezet összesen:	90,0	90,0	300,0
XX. OKM fejezet (2011-től NEFMI)			
Nemzetiségi, kisebbségi és integrációs programok támogatása			
Nemzetiségi oktatási feladatok	47,5	20,0	47,0
Rádió C		35,0	
Rajkó Művészeti Együttes		35,0	
100 Tagú Cigányzenekar		35,0	
Első Roma Tájház		30,0	
OKM (NEFMI) fejezet összesen:	47,5	155,0	47,0
XXVI. SZMM fejezet (2011-től KIM)			
Magyarországi Cigányokért Közalapítvány	464,7	315,0	
Roma Integráció Évtized Program végrehajtása	116,2	100,0	95,0
Roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs programja	1 060,0	1 000,0	500,0
Roma Oktatási Alap		85,0	
Roma Oktatási Programok			30,8
Roma ösztöndíj programok			1 125,5
SZMM fejezet összesen:	1 640,9	1 500,0	1 751,3
IX. Helyi önkormányzatok támogatásai és átengedett személyi jövedelemadója			
Települési és területi kisebbségi önkormányzatok működésének általános támogatása	1 560,0		
Kiegészítő támogatás nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz	1 100,0	1 050,0	903,0
A helyi önkormányzatok színházi támogatása (Deutsche Bühne Ungarn)	67,9	46,0	57,7
Nemzetiségi színházak támogatása	127,7		
Helyi önkormányzatok támogatásai és átengedett személyi jövedelemadója fejezet összesen:	2 855,6	1 096,0	960,7
Mindösszesen:	6 918,5	2 192,6	1 921,4
Egyéb, kisebbségekkel kapcsolatos feladatokat is tartalmazó előirányzatok			
XX. OKM fejezet (2011-től NEFMI)			
Egyházi és kisebbségi közokt. intézmények kieg. támogatása	20 000,0		
Közoktatási célú humánszolgáltatás és kiegészítő támogatás		86 991,3	91 538,1
Gyógypedagógiai és nemzetiségi tankönyvellátás, sajátos nevelési igényű gyerekek, tanulók közoktatási ellátásának támogatása	101,0	80,0	89,0
Útravaló ösztöndíj program	2 200,0	1 700,0	1 284,6
Esélyegyenlőségi és integrációs programok támogatása	742,5	365,0	
Közkelet, kulturális vidékfejlesztés és kisebbségi kultúra támogatása	3 550,0	1 350,0	682,3
XXVI. SZMM fejezet (2011-től KIM)			
Egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség fejlesztése	880,0	545,0	
A társadalmi felzárkózás aktív szociálpolitikai eszközei			615,9

Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése	40,8	40,0	
Társadalmi felzárkózást elősegítő stratégiai tervezés és kutatás valamint programok támogatása			125,9
IX. Helyi önkormányzatok támogatásai és átengedett személyi jövedelemadója fejezet			
Esélyegyenlőséget, felzárkóztatást segítő támogatások	4 603,0	3 650,0	
Esélyegyenlőséget szolgáló intézkedések támogatások			3 750,0
Egyes sajátos közoktatási feladatok támogatása		1 498,0	800,0
V. kategóriába sorolt szabadtéri és nemzetiségi színházak támogatása		330,0	330,0
A kisebbségi oktatás normatív támogatásának elemei (Ft/fő/év)			
Nem magyar nyelven folyó nevelés és oktatás, valamint a roma kisebbségi oktatás	43 000,0	40 000,0	40 000,0
Nemzetiségi nyelvű oktatás, nyelvi előkészítő oktatás	68 000,0	64 000,0	64 000,0
Intézményi társulás óvodájába, általános iskolájába járó gyermekek, tanulók támogatása	42 800,0	36 300,0	32 000,0
Kedvezményes óvodai, iskolai, kollégiumi étkeztetés	65 000,0	65 000,0	68 000,0
Országos kisebbségi önkormányzatok fenntartói normatívája	245 700,0	190 000,0	230 000,0

Készült a költségvetési törvények alapján.

Megjegyzés: a táblázat egységesen a kiadási előirányzatokat tartalmazza

I. FEJEZET

A nemzetiségi nyelvek védelmét szolgáló legfontosabb törvények és egyéb jogszabályok

A Magyar Országgyűlés 2011. április 25-én megalkotta **Magyarország Alaptörvényét** (a továbbiakban: Alaptörvény).

A 2012. január 1-jén hatályba lépő Alaptörvény

- védelemben részesíti a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, egyben rögzíti az állam aktív részvételét is nemzetiségi nyelvek ápolásában (NEMZETI HITVALLÁS),
- a XV. cikk (2) bekezdése értelmében Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja,
- a XXIX. cikke rögzíti, hogy a Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők; minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalatához és megőrzéséhez; a Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználatához, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználatához, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz; Magyarországon élő nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre; a Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, valamint a helyi és országos önkormányzataik megválasztásának szabályait sarkalatos törvény határozza meg,
- a 2. cikk (2) bekezdése értelmében a Magyarországon élő nemzetiségek részvételét az Országgyűlés munkájában sarkalatos törvény szabályozza,
- a 30. cikk (3) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja. A helyettesek a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét látják el.

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvényt az Országgyűlés 2011. december 19-ei ülésén fogadta el. A nemzetiségi törvény – összhangban az Alaptörvénnyel – az 1993 óta használatos nemzeti és etnikai kisebbség fogalom helyett 2012. január 1-jétől bevezeti a nemzetiség egységes fogalmát. A nemzetiségi törvény rendelkezései szerint a nemzetiségi nyelvi jogok alanya nem csupán az egyén, hanem a nemzetiségi közösség is. Egyéni és közösségi jogként kerül megfogalmazásra az anyanyelv használatának a joga a közélet valamennyi területén, a nemzetiségi nyelvű, vagy nemzetiségi nyelvi oktatásban való részvétel joga, a nemzetiségi kultúra ápolásának, átörökítésének és fejlesztésének joga, valamint az anyanemzettel való kapcsolattartás lehetősége. Magyarországon mind a jogszabályi alap, mind a finanszírozási rendszer biztosított ahhoz, hogy a nemzetiségek éljenek a kulturális autonómia lehetőségével és saját maguk hozhassák létre, vegyék át, majd igazgassák az intézményeiket.

Az Országgyűlés 2011. december 19-ei ülésén fogadta el **a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvényt**, a 2011. december 20-ai ülésén pedig **a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényt**. Ezek hatásáról csak a következő országjelentésben tudunk érdemben beszámolni.

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. évi törvény célja, hogy az Alaptörvény VI. cikke alapján, az ott biztosított alapjogok érvényesítése érdekében meghatározza az információs jogok tartalmát és biztosítsa e jogok hatékony érvényesülését. A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő alapjogok érvényesítésének kereteit mindeztől kezdve a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény határozta meg, rögzítette a különböző adatkezelések jogszerűségének általános feltételeit, ezen belül egyrészt a személyes adatok kezelésének garanciális szabályait és az érintett információs önrendelkezési jogait, másrészt a közérdekű adatokhoz való hozzáférés módját, valamint az e jogok érvényesítésére rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket, létrehozva az adatvédelmi biztos jogintézményét és szabályozva hatáskörét. A törvény közel két évtizedes alkalmazásának, valamint a biztosi intézmény másfél évtizedes működésének tapasztalataira építve időszerű volt az információs önrendelkezési jogról, valamint az információszabadságról új törvényt alkotni.

Erre adott lehetőséget az Alaptörvény elfogadása, amelynek VI. cikke - a vonatkozó alapjogok biztosítása mellett - rendelkezik arról is, hogy a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi, alkotmányos szintre emelve ezzel az említett alapjogok ellenőrzésére hivatott szerv függetlenségét.

A törvény személyes adatként, ezen belül különleges adatként kezeli a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselői szervezeti tagságra, a szexuális életre, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adatokat, valamint a bűnügyi személyes adatokat. A törvény a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó adatok korábbi rendszertani helyén nem változtat.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvényt az Országgyűlés az alapvető jogok hatékony, egységes szemléletű és legteljesebb védelmének megteremtése érdekében az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény 30. cikk (5) bekezdése alapján alkotta meg.

Az alapvető jogok biztosja - az Alaptörvényben meghatározott feladat- és hatásköre mellett - független, nemzeti megelőző, illetve ellenőrző jogvédelmi feladatokat lát el, ha erre nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése érdekében kijelölik.

Az alapvető jogok biztosja tevékenysége során - különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával - megkülönböztetett figyelmet fordít az Alaptörvény XXIX. cikkében meghatározott, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére.

Az alapvető jogok biztosja áttekinti és elemzi az alapvető jogok magyarországi helyzetét, és az alapvető jogokkal összefüggő, Magyarországon történt jogsértésekről statisztikai kimutatást készít; véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok tervezetét, a hosszú távú fejlesztési, területrendezési és a jövő nemzedékek életminőségét egyébként közvetlenül érintő terveket és koncepciókat, valamint javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére; kezdeményezheti a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának a felülvizsgálatát az Alkotmánybíróságnál. Az alapvető jogok biztosja közreműködik a feladat- és hatáskörét érintő nemzetközi szerződések alapján készülő nemzeti jelentések előkészítésében, figyelemmel kíséri és értékeli e szerződések magyar joghatóság alá tartozó érvényesülését.

Az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és

- a) rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól,
- b) felhívja az alapvető jogok biztosának figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját érintő jogsértés veszélyére,
- c) az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja,
- d) közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában,
- e) javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon.

Az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX. törvény (a 2011. évi LXXXVI. törvény módosította), pótolja az előadó-művészeti terület 2008-ig hiányzó ágazati szabályozását, célja az igényes előadó-művészetek, a színház-, tánc- és zeneművészet támogatása, e körben a nemzetiségek művészeti életének támogatása, az előadó-művészeti intézményrendszer fejlesztése, a közpénzek hatékony felhasználását elősegítő támogatási rendszer megteremtése. A törvény 1. § (1) bekezdés g) pontja jogalkotói célként rögzíti a nemzetiségek nyelvén születő alkotások létrejöttének és bemutatásának támogatását.

A beszámolási időszakban az **1982. évi 17. törvényerejű rendelet** volt hatályban az **anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről.** Ennek értelmében

30/A. § (1) A nemzeti etnikai kisebbséghez tartozó személyek gyermeküknek nemzetiségüknek megfelelő utónevet is adhatnak, valamint kérhetik saját utónevüknek a megfelelő nemzetiségi utónévre történő javítását, továbbá joguk van családi és utónevüknek anyanyelvük szabályai szerinti anyakönyvezéséhez.

(2) Családi név kijavítására, valamint olyan utónév bejegyzésére irányuló kérelem esetén, amely a 30/B. § (1) bekezdésében szereplő nemzetiségi utónévjegyzékben nem szerepel, nyilatkozni kell arról, hogy a választott nevet mely nemzetiség használja.

(3) Az anyakönyvi, házasságkötési és a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésére irányuló eljárás során a valamely nemzeti, etnikai csoporthoz, kisebbséghez való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki nem kötelezhető.

(4) Az érintett kérésére a név anyakönyvezése két nyelven történik.

30/B. § (1) A választható nemzetiségi utóneveket az érintett országos kisebbségi önkormányzatok által összeállított nemzetiségi utónévjegyzék tartalmazza.

(2) Az utónévjegyzékben nem szereplő nemzetiségi utónév anyakönyvezhetőségéről az érintett országos kisebbségi önkormányzat – a megkereséstől számított 15 napon belül kiadott – állásfoglalása az irányadó.

A 2013. január 1-jén hatályba lépő, **az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a 2011. évi XLIX. törvény módosította)** célja a szolgáltató közigazgatás követelményének érvényesítése, e körben rögzíti, hogy a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó személy

- a) a gyermekének az adott nemzeti és etnikai kisebbségnek megfelelő utónevet adhat,
- b) kérheti az anyakönyvezett utóneve helyett az annak megfelelő nemzeti és etnikai kisebbségi utónév bejegyzését, továbbá
- c) kérheti az anyakönyvezett családi neve helyett az adott nemzeti és etnikai kisebbségi nyelv szabályai szerint képzett családi név bejegyzését,
- d) kérheti a családi és utóneve adott nemzeti és etnikai kisebbségi nyelven történő feltüntetését.

A választható nemzeti és etnikai kisebbségi utóneveket az érintett országos kisebbségi önkormányzatok által összeállított nemzeti és etnikai kisebbségi utónévjegyzék tartalmazza.

Az országos kisebbségi önkormányzatok ezen jogkörét a Nek. tv. 37. § (1) bekezdés t) pontja is rögzíti, továbbá a nemzetiségi törvény is biztosítja.

Az utónévjegyzékben nem szereplő nemzeti és etnikai kisebbségi utónév anyakönyvezhetőségéről az érintett országos kisebbségi önkormányzatnak – a megkereséstől számított huszonkét munkanapon belül kiadott – állásfoglalása az irányadó. Olyan utónév bejegyzésére irányuló kérelem esetén, amely az országos kisebbségi önkormányzat által összeállított nemzeti és etnikai kisebbségi utónévjegyzékben nem szerepel, nyilatkozni kell arról, hogy a választott nevet mely nemzeti és etnikai kisebbség használja.

A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (módosította a 2011. évi CLXIX. törvény), valamint a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: kulturális törvény) megteremti a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MANDA) létrehozásának törvényi feltételeit. Az Archívum létrehozásának célja a magyar kultúra, továbbá a nemzetiségek által létrehozott alkotások digitális rögzítése, illetve az eddig zártan és szétszórta működő archívumok rendszerének összekapcsolása, a közkinccsé tétel elősegítése. Hangsúlyozandó, hogy a mozgóképről szóló, 2004. évi II. törvény megalkotása óta, hazánk kiemelten kezeli a valamely magyarországi kisebbség nyelvén készült filmalkotásokat – ha tárgya az adott magyarországi kisebbség életével, kultúrájával vannak összefüggésben –, a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény alapján pedig 1997-óta érvényesített cél a nemzeti, nemzetiségi és etnikai kisebbségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása, amely a társadalom közös érdeke.

A törvény 2. §-a kimondja, hogy azon törvény alkalmazásában „*eredetileg magyar nyelven gyártott filmalkotás*: az olyan filmalkotás, amely az alábbi kategóriák valamelyikébe tartozik:

a) forgatásának során a szereplők (az utómunka során a narrátor) által használt nyelv többségében a magyar,

b) forgatásának során a szereplők (az utómunka során a narrátor) által használt nyelv többségében valamely magyarországi nemzetiség nyelve, ha a filmalkotás tárgya az adott magyarországi nemzetiség életével, kultúrájával van összefüggésben.”

A terminológia jelentősége az, hogy a filmtörvény hatályos szabályozása bizonyos feltételek teljesülése esetén – az Európai Unió követelményeivel összhangban –, az eredetileg magyar nyelven gyártott filmalkotások számára kedvezőbb támogatási arányt biztosít. A jogalkotó az alkalmazott megoldással azt is lehetővé kívánta tenni, hogy az egyes sajátos művészi vagy technikai jellemzőkkel rendelkező, illetve speciális témákkal foglalkozó filmalkotások körében a kisebbségek nyelvén készült és kisebbségi témákat feldolgozó produkciók is magasabb állami támogatással valósulhassanak meg. A kisebbségi ombudsman még tágabbra vonná ezt a kört: ide sorolná ama magyar nyelvű filmalkotásokat is, amelyek egy érintett kisebbségi közösség hagyományait, kultúráját mutatják be, úgymond „kisebbségi nézőpontból”.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (módosította a 2011. évi CXLIX. törvény) 7. §-a definiálja a következő fogalmakat:

„*Történelmi emlékhely*: a nemzet vagy valamely velünk élő nemzetiség történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amelyet a Kormány rendelettel történelmi emlékhellyé nyilvánít.”

„Nemzeti emlékhely: a nemzet történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amely a magyar, illetve a magyar és az ország területén élő nemzetiségek összetartozását erősítő és identitásképző jellegénél fogva a nemzet önképében kiemelkedő fontossággal bír, továbbá amely országos jelentőségű állami megemlékezés színhelye lehet, és amelyet az Országgyűlés törvénnyel nemzeti emlékhellyé nyilvánít.”

A 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének a kihirdetéséről a 3. § 18. cikkének 2. bekezdésében kimondja: A részes államok a szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással. Törekednek a nemek egyensúlyára és az adott ország etnikai és kisebbségi csoportjainak megfelelő képviseletére.

A jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló 2010. évi CXXXI. törvény biztosítja azon állandó kereteket, amelyek mentén, a társadalom különböző rétegeinek az érdekei érvényesülni tudnak, a jogszabályok előkészítése során, ezzel biztosítva nagyobb legitimitációt az elfogadott jogszabályoknak, valamint azt, hogy minél jobb minőségű, az életviszonyoknak megfelelő jogszabályok születhessenek. A törvény lehetővé teszi, hogy a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat alakítson ki, ezek révén szoros együttműködés alakítható ki azon szervezetekkel, amelyek készek a kölcsönös együttműködésre. Az országos kisebbségi önkormányzatokkal 2010 májusában kötött ilyen megállapodást a közigazgatási és igazságügyi miniszter, a nemzeti és etnikai kisebbségeket érintő jogszabályok, kiemelten az új nemzetiségi törvény előkészítése érdekében.

A beszámolási időszakban lezajlott átfogó **médiaszabályozás** számos ponton érintette a nemzetiségek anyanyelvű médiához való hozzáférését biztosító jogokat is.

2010. augusztus 10-én lépett hatályba a médiát és hírközlést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2010. évi LXXXII. törvény, amely létrehozta a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságot (NMHH). Ezen jogszabály alapján az Országos Rádió és Televízió Testület jogutódja a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa (Médiatanács) lett. A Médiatanács 2010. október 11-én kezdte meg működését.

2011. január 1-én lépett hatályba – a közszolgálati média nemzetiségi műsorszolgáltatására vonatkozó jogi szabályozás legfontosabb elemeit tartalmazó – **a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény** (a továbbiakban: Mttv.), amely a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvényt (a továbbiakban: Rttv.) túlnyomórészt hatályon kívül helyezte. A törvény – a közösség és az egyén érdekeinek a felismeréséből, a társadalom integritásának előmozdítása, a demokratikus berendezkedés megfelelő működésének és a nemzeti, valamint kulturális identitás megerősítésének céljából, az Alkotmány és az alkotmányos elvek, valamint a nemzetközi jogi és európai uniós normák tiszteletben tartásával, a technológiai fejlődés által előidézett körülmények figyelembevételével, megóvva a véleménynyilvánítás és a szólás, valamint a sajtó szabadságát, felismerve a médiaszolgáltatások kiemelkedő kulturális, társadalmi és gazdasági jelentőségét és a médiapiaci verseny biztosításának a fontosságát –, rögzíti, hogy célja a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi és az európai kultúra megőrzése, védelme, valamint továbbfejlesztése, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi nyelv ápolása, az állampolgárok tájékozódási igényeinek kielégítése és a demokratikus közéletben való részvételük elősegítése.

Az Mttv. értelmező rendelkezései (203. §) szerint a magyar közszolgálati médiaszolgáltatás részét képezi (magyar mű) az eredetileg valamely, a Magyar Köztársaság által elismert nemzeti vagy etnikai kisebbség nyelvén készült alkotás, ha annak tárgya az adott kisebbség magyarországi életével, kultúrájával van összefüggésben, illetve az olyan zenei műsorszám, amely valamely nemzeti vagy etnikai kisebbség Magyarországhoz kapcsolódó kultúrájának része. A törvény rögzíti, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás célja (83. §), többek között a nemzeti és etnikai kisebbségek médiával szemben támasztott igényeinek kielégítése, kultúrájának bemutatása, a nemzeti és etnikai kisebbségek anyanyelvének ápolása, a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának bemutatása Európa és a világ számára.

Az Mttv. önálló 99. §-ában szabályozza a nemzeti és etnikai kisebbségeknek a közszolgálati médiaszolgáltatásban történő megjelentetését. E paragrafusban foglaltak szerint a kisebbségek a közszolgálati médiaszolgáltatásban közzétett önálló műsorszámok útján jogosultak kultúrájuk és anyanyelvük ápolására, az anyanyelven való rendszeres tájékoztatásra. E feladatot a közszolgálati médiaszolgáltató országos, illetve – a nemzeti vagy etnikai kisebbség földrajzi elhelyezkedésének figyelembevételével – helyi médiaszolgáltatásban, a nemzeti vagy etnikai kisebbség igényeinek megfelelő műsorszámokkal, audiovizuális médiaszolgáltatásban szükség szerint feliratozással vagy többnyelvű közzététellel teljesíti. A nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai – ennek hiányában országos szervezetei – a közszolgálati médiaszolgáltatónál rendelkezésükre álló műsoridő felhasználásának elveit önállóan határozzák meg. Ezen elveket – melyek nem érinthetik a műsorszám tartalmát és a műsorszerkesztést – a közszolgálati médiaszolgáltató köteles figyelembe venni.

Az Mttv. 95. §-a értelmében Közzolgálati Kódex (Kódex) kerül megalkotásra. A Kódex alapvető rendeltetése, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók számára a törvény keretei között elvi iránymutatást adjon a közszolgálati médiaszolgáltatás megfelelő működéséhez. A Kódex szabályainak érvényesülését a Közzolgálati Testület (Testület) felügyeli. A Testület feladata (Mttv. 97. §) a közzolgálati érvényesülésének a folyamatos figyelemmel kísérése, a közszolgálati médiaszolgáltatók feletti társadalmi ellenőrzés biztosítása.

A Közzolgálati Testület 14 tagból áll, akiket a jogszabályban meghatározott jelölő szervezetek delegálhatnak. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatalánál (a továbbiakban: NMHH) történt nyilvántartásba vételt követően a Testületbe egy-egy főt küldhetnek, többek között a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai. Az egy csoportba tartozó szervezetek, így a kisebbségek 13 országos önkormányzata egy képviselőt delegálhat. Jelenleg a nemzetiségek képviselőjét ellátó személy a Szerb Országos Önkormányzat alelnöke.

Az Mttv. kiemeli (101. §), hogy a Magyar Távirati Iroda, mint nemzeti hírügynökség, a közszolgálati feladatai keretében rendszeres és tényszerű tájékoztatást nyújt a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek életéről.

A különböző típusú közösségi médiaszolgáltatók működését biztosító jogosultságok megszerzése érdekében a Médiatanács által kiírt pályázatok feltételként tartalmazhatják a nemzeti és etnikai kisebbségi igények meghatározott mértékű szolgálatát (Mttv. 48. §, 52. §). Egyes esetekben követelmény (Mttv. 42. §, 56. §), hogy a pályázati dokumentációnak tartalmaznia kell a pályázó vállalásait a nemzeti vagy etnikai kisebbségek igényeinek

szolgáltatásra szánt napi minimális műsoridőről. Az Mttv. előírja (73. §) a médiaszolgáltatások továbbításának kötelezettségét is. E szerint a magyar, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi és az európai kultúra megőrzése, védelme, valamint továbbfejlesztése, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi nyelv ápolása, az állampolgárok tájékozódási igényeinek kielégítése és a demokratikus közéletben való részvételük elősegítése, továbbá a vélemények sokszínűségének megőrzése érdekében a műsorterjesztőt továbbítási kötelezettség terheli.

A műsorterjesztés és a digitális átállás szabályairól szóló 2007. évi LXXIV. törvény szerint (43/M. §) az NMHH elnöke a helyi és körzeti vételkörzetű műsorterjesztési szolgáltatások nyújtását lehetővé tevő digitális műsorszóró adó üzemeltetési jogosultságának a megszerzésére vonatkozó pályázati eljárásban, meghatározott időszakra, de legfeljebb három évre közfeladat ellátása érdekében kivételesen pályázati eljárás nélkül is feljogosíthat valamely vállalkozást helyi vagy körzeti műsorterjesztési szolgáltatás nyújtását lehetővé tevő műsorszóró adó üzemeltetésére. A jogszabály alapján közfeladatnak minősül többek között valamely közösség kultúrájának műsorterjesztésen keresztüli megőrzése, védelme és támogatása, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi nyelv műsorterjesztésen keresztüli ápolása.

A műsorterjesztés és a digitális átállás szabályairól 2007. évi LXXIV. törvény 2011. január 1-jétől hatályos rendelkezése szerint (43/M. §) a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi nyelv műsorterjesztésen keresztüli ápolása olyan közfeladat, amellyel összefüggésben hatósági szerződés alapján, egyszerűsített eljárásban műsorterjesztési szolgáltatás nyújthat valamely vállalkozás.

A bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény értelmében a bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyve tartalmazza – többek között – a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése során alkalmazott nyelv megnevezését, ha a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésére irányuló eljárás valamely Magyarországon honos nemzeti és etnikai kisebbség nyelvén történt.

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) 9. §-ának a 2009. X. 1-jétől hatályos szövege szerint a települési, a területi és az országos kisebbségi önkormányzat testülete határozatában meghatározhatja a hatáskörébe tartozó hatósági eljárás magyar nyelv melletti hivatalos nyelvét. A kisebbségi szervezet nevében eljáró személy, valamint az a természetes személy, aki a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény hatálya alá tartozik, a közigazgatási hatóságnál használhatja az adott kisebbség nyelvét. A kisebbség nyelvén benyújtott kérelem tárgyában hozott magyar nyelvű döntést az ügyfél kérésére a kérelemben használt nyelvre le kell fordítani. A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény pontosította a Ket. nyelvhasználatra vonatkozó szabályait.

A Magyar Köztársaságnak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája 2. Cikk 2. bekezdése szerinti kötelezettségvállalásai cigány (romani és beás) nyelvekre történő kiterjesztéséről szóló 2008. évi XLIII. törvény értelmében 2008. június 28-ai hatállyal az Országgyűlés e törvénnyel felhatalmazást adott a Magyar Köztársaságnak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája (a továbbiakban: Karta) 2. Cikk 2. bekezdése szerinti kötelezettségvállalásai cigány (romani és beás) nyelvekre történő kiterjesztésére, az Országgyűlés a cigány (romani és beás) nyelvek vonatkozásában vállalt kötelezettségeket e törvénnyel kihirdette. A Magyar Köztársaság Kormánya az Országgyűlés

felhatalmazása alapján a Karta 2. Cikk 2. bekezdése szerint a romani nyelv vonatkozásában az alábbi kötelezettségeket vállalta:

8. Cikk

1. a) *(iii)*
b) *(iv)*
c) *(iv)*
d) *(iv)*
e) *(iii)*
f) *(iii)*
g)
h)
i)
- 2.

9. Cikk

1. a) *(ii), (iii), (iv)*
b) *(ii), (iii)*
c) *(ii), (iii)*
2. c)

10. Cikk

1. a) *(iv)*
b)
c)
2. b), e), f), g)
3. c)
4. a), c)

11. Cikk

1. a) *(ii)*
b) *(ii)*
c) *(ii)*
d)
e) *(ii)*
f) *(ii)*
g)
- 3.

12. Cikk

1. a), b), c), d), f), g)
- 2.
- 3.

13. Cikk

1. a), c)
2. c)

14. Cikk

a), b)

A Magyar Köztársaság Kormánya az Országgyűlés felhatalmazása alapján a Karta 2. Cikk 2. bekezdése szerint a beás nyelv vonatkozásában az alábbi kötelezettségeket vállalta:

8. Cikk

- 1. a) *(iv)*
- b) *(iv)*
- c) *(iv)*
- d) *(iv)*
- e) *(ni)*
- f) *(iii)*
- g)
- h)
- i)
- 2.

9. Cikk

- 1. a) *(ii), (iii), (iv)*
- b) *(ii), (iii)*
- c) *(ii), (iii)*
- 2. c)

10. Cikk

- 1. a) *(v)*
- c)
- 2. b), e), f), g)
- 3. c)
- 4. a), c)

11. Cikk

- 1. a) *(iii)*
- b) *(ii)*
- c) *(ii)*
- e) *(ii)*
- f) *(i)*
- g)
- 3.

12. Cikk

- 1. a), b), c), d), f), g)
- 2.
- 3.

13. Cikk

- 1. a)
- 2. c)

14. Cikk

- a), b)”

A 2011. évi népszámlálásról szóló 2009. évi CXXXIX. törvény 1. §-a értelmében, a Magyar Köztársaság területén 2011. október 1-jén 0 órakor fennálló állapot alapul vételével az Európai Parlament és a Tanács nép- és lakásszámlálásról szóló 763/2008/EK (2008. július 9.) rendelete, a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény rendelkezéseinek a figyelembe vételével, a természetes személyekről és a lakásokról nép- és lakásszámlálást (a továbbiakban: népszámlálás) kell tartani.

A népszámlálás a természetes személyekre vonatkozóan a nem, születési időpont, lakóhely, családi állapot, családi állás, élve született gyermekek adatai, iskolába járás, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, foglalkozás, munkáltató és munkahely, tanulással, munkavégzéssel összefüggő napi közlekedés és utazás, egészségi állapot, fogyatékoság, állampolgárság, vallás, nemzetiség, anyanyelv, nyelvismeret, a lakáshasználat jogcíme összeírására terjed ki. Az adatszolgáltatás az egészségi állapotra, a fogyatékoságra, a vallásra, az anyanyelvre és a nemzetiségre vonatkozóan önkéntes.

A törvény-előkészítés során széleskörű társadalmi egyeztetésre került sor, a megmutatkozó jelentős mértékű adatfelhasználói igényekre tekintettel került sor az összeírandó adatköröknek az ún. különleges adatok körébe tartozó, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozás adatkörrel való bővítésére.

Az adatfelhasználók a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozók létszámára, összetételére, területi elhelyezkedésére, az ezekben a jellemzőkben az előző népszámlálás óta bekövetkezett változások bemutatására vonatkozó adatok szükségességét a következő indokokkal támasztották alá:

- a nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos állami, helyi és kisebbségi önkormányzati feladatok tervezhetősége;
- az Alkotmány 70/A §-ában megfogalmazott diszkriminációttilalom, illetve az esélyegyenlőség követelménye gyakorlati érvényesítése;
- a hazai kisebbségpolitikával összefüggő feladatok ellátása;
- a roma integráció előmozdításával kapcsolatos feladatok végrehajtása;
- az egyes települési és régiószintű uniós pályázatokhoz szükséges, a nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozók számát és arányát tartalmazó statisztikai mutatók biztosítása;
- a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó személyek jogainak érvényesítéséhez a feltételek biztosítása
- az Európa Tanács Kisebbségi Keretegyezménye Tanácsadó Bizottsága szerint Magyarország nem rendelkezik megbízható adatokkal a hazai kisebbségekről, javasolja, hogy Magyarország bátorítsa az érintetteket a következő népszámlálás alkalmával kisebbségi kötődésük bevallására.

A 2009. évi CXXXIX. törvény alapján a népszámlálás 2011 októberében lezajlott. Az előzetes adatokat várhatóan 2012 első felében hozza nyilvánosságra a Központi Statisztikai Hivatal.

A kulturális kifejezések sokszínűségének a védelméről és előmozdításáról szóló, Párizsban 2005. év október hó 20. napján elfogadott UNESCO egyezmény kihirdetéséről szóló 2008. évi VI. törvénnyel az Országgyűlés felhatalmazást ad a kulturális kifejezések

sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló, Párizsban 2005. év október hó 20. napján elfogadott UNESCO egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) kötelező hatályának elismerésére. Az Egyezmény rögzíti, hogy a nyelvi sokszínűség a kulturális sokszínűség egyik alapvető eleme, megerősít az oktatásnak a kulturális kifejezések védelmében és előmozdításában betöltött alapvető szerepét.

A kisebbségi önkormányzatoknak a központi költségvetésből, valamint fejezeti kezelésű előirányzatból nyújtott támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló 342/2010. (XII. 28.) Korm. rendelet 3. §-a kimondja, hogy

2013 évtől **települési kisebbségi önkormányzat** esetében az **általános működési támogatás** mértéke a legutolsó népszámlálás – az adott településen az adott nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra vonatkozó – adatainak figyelembevételével kerül megállapításra. Eszerint a települési kisebbségi önkormányzat részére megállapítható általános működési támogatás az egy települési kisebbségi önkormányzatra eső átlagtámogatás összegének

- a) 3%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen négy főnél kevesebb,
- b) 50%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen legalább négy, illetve legfeljebb harminc,
- c) 100%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen legalább harmincegy, illetve legfeljebb ötven,
- d) 200%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen meghaladja az ötvenet.

2013. évtől **területi kisebbségi önkormányzat** esetében az általános működési támogatás mértéke a megyében (fővárosban) a támogatási év január 1-jén működő települési (fővárosi kerületi) kisebbségi önkormányzatok számának figyelembevételével kerül megállapításra. Eszerint a területi kisebbségi önkormányzat részére megállapítható általános működési támogatás az egy települési kisebbségi önkormányzatra eső átlagtámogatás összegének

- a) kétszerese, ha a megyében (fővárosban) működő települési (fővárosi kerületi) kisebbségi önkormányzatok száma legalább tíz, illetve legfeljebb húsz,
- b) négyszerese, ha a megyében (fővárosban) működő települési (fővárosi kerületi) kisebbségi önkormányzatok száma meghaladja a húszat.

A kormányrendelet 11. §-a értelmében a központi költségvetésben jóváhagyott kisebbségpolitikai fejezeti kezelésű előirányzatból pályázati úton (nyílt vagy meghívásos pályázattal) vagy kérelemre nyújtható támogatás, a nemzeti és etnikai kisebbségek önazonosságának megőrzését, anyanyelvük, hagyományaik, szellemi és tárgyi emlékeik ápolását szolgáló célokra. A Támogató által meghatározott pályázati prioritások alapján az Alapkezelő (Wekerle Sándor Alapkezelő) által közzétett pályázati felhívásra benyújtott - pályázatokról a Kisebbségi Támogatási Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) javaslata alapján Támogató dönt. A kilencfős Bizottság tagjai egyenlő arányban az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottsága, az országos kisebbségi önkormányzatok és az Alapkezelő által delegált személyek. A Bizottság működtetésével kapcsolatos feladatokat az Alapkezelő látja el.

6. sz. táblázat: A feladatalapú támogatás elbírálásának szempontrendszere

1. A kisebbségi érdekképvisellel összefüggő feladatok
A kisebbségi önkormányzat működési területén a kisebbségi közösséget megillető jogosultságok érvényesítésével, érdekképvisellel, érdekvédelemmel kapcsolatos, a társadalmi különbségek felszámolása, a társadalmi felzárkózás érdekében folytatott, az anyanyelv használatával, a helyben működő intézmények tevékenységével összefüggő, a kisebbségi közösség sajátos kulturális önazonosságának megerősítését szolgáló döntési, együtdöntési jogok gyakorlásával kapcsolatos tevékenység ellátásáról szóló képviselő-testületi döntések:
1 döntés maximum 5 pont
Maximális pontszám: 30 pont
2. A kisebbségek kulturális autonómiájával (kulturális, közművelődési, oktatási feladatok, hagyományápolás, közgyűjtemény, média) összefüggő intézményalapítói, intézményfenntartói, támogatói, szervezési feladatok ellátása
2.1. A kisebbségi önkormányzat működési területén (a kisebbségi törvény szerinti intézményi társulásban résztvevő települési kisebbségi önkormányzat esetén a társulás illetékességi területe tekintendő működési területnek) a kisebbségi közösség nevelésének, oktatási feltételeinek bővítését, anyanyelvének fejlesztését szolgáló képviselő-testületi döntések:
1 döntés maximum 5 pont
Maximális pontszám: 30 pont
2.2. A kisebbségi közösségnek az adott településhez kötődő történelmi múltjával, kulturális örökségének ápolásával kapcsolatos feladatok ellátását, saját alapítású vagy fenntartású (esetleg társfenntartásban működő) közművelődési intézménnyel, közgyűjteménnyel, médiával kapcsolatos feladatok ellátását, más fenntartó által helyben működtetett közművelődési intézménnyel, közgyűjteménnyel, médiával való együttműködést, az érintett kisebbség által használt nyelven a kisebbségi önkormányzat működési területén megvalósuló kulturális jellegű programok szervezését szolgáló képviselő-testületi döntések:
1 döntés maximum 5 pont
Maximális pontszám: 30 pont
3. A kisebbségi léttel összefüggő egyéb feladatok
A kisebbségi civil szervezetekkel való együttműködést, a helyi anyanyelvű hitéleti tevékenység támogatását szolgáló képviselő-testületi döntések:
1 döntés maximum 1 pont
Maximális pontszám: 10 pont
ELÉRHETŐ ÖSSZES PONTSZÁM: 100 pont

Az országos kisebbségi önkormányzatok, intézményeik és a kisebbségi sajtó a központi költségvetésből, negyedévenkénti folyósításban kapja az adott naptári év költségvetési törvényében meghatározott működési támogatását.

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a nemzeti kisebbségek kölcsönös oktatási és kulturális támogatásáról szóló megállapodás kihirdetéséről szóló 44/2009. (III. 4.) Korm. rendelet szerint

„2. cikk

(1) A Szlovák Fél támogatást nyújthat a Magyar Köztársaság területén, a szlovák nyelven, a szlovák kultúra vagy a szlovák nyelv tárgyában oktatást biztosító művelődési és közoktatási intézményekben folyó oktatási és nevelési folyamat finanszírozásához.

(2) A Szlovák Fél támogatást nyújthat a Magyar Köztársaság területén felsőoktatási intézményekben tanuló hallgatóknak, ami hozzájárul a szlovák nemzeti kisebbséghez tartozó személyek kulturális vagy nyelvi identitásának megőrzéséhez és fejlesztéséhez.

(3) A Magyar Fél támogatást nyújthat a Szlovák Köztársaság területén, a magyar nyelven, a magyar kultúra vagy a magyar nyelv tárgyában oktatást biztosító művelődési és közoktatási intézményekben folyó oktatási és nevelési folyamat finanszírozásához.

(4) A Magyar Fél támogatást nyújthat a Szlovák Köztársaság területén felsőoktatási intézményekben tanuló hallgatóknak, ami hozzájárul a magyar nemzeti kisebbséghez tartozó személyek kulturális vagy nyelvi identitásának megőrzéséhez és fejlesztéséhez.

3. cikk

(1) A Szlovák Fél hozzájárulhat a Magyar Köztársaságban alap-, középfokú- vagy felsőoktatási intézményekben a szlovák nyelven, a szlovák kultúra vagy a szlovák nyelv tárgyában oktatóknak a szlovákiai intézmények által a Magyar Köztársaságban tartott, akkreditált és elismert rendszeres továbbképzésben való részvételéhez.

(2) A Magyar Fél hozzájárulhat a Szlovák Köztársaságban alap-, középfokú- vagy felsőoktatási intézményekben a magyar nyelven, a magyar kultúra vagy a magyar nyelv tárgyában oktatóknak a magyarországi intézmények által a Szlovák Köztársaságban tartott, akkreditált és elismert rendszeres továbbképzésben való részvételéhez.”

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Lengyel Köztársaság Kormánya között Budapesten, 2008. május 30-án aláírt a Kulturális Intézetek működéséről szóló Egyezmény kihirdetéséről szóló 263/2008. (XI. 6.) Korm. rendelet értelmében az Intézetek feladata a magyar nyelv és kultúra, illetve a lengyel nyelv és kultúra terjesztése, valamint a küldő állam megismertetése és bemutatása; az egyik Szerződő Fél kultúrájával, tudományával, oktatási rendszerével, valamint a történelmével és a jelenkort érintő kérdésekkel kapcsolatos információk terjesztése a másik Szerződő Fél államának területén.

A közigazgatási és igazságügyi miniszter a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjáról szóló 11/2011. (III. 28.) KIM rendelettel elrendelte a következőket:

1. § (1) A közigazgatási és igazságügyi miniszter Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjának (a továbbiakban: ösztöndíj) **célja**, hogy – a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos állami feladatok ellátása keretében – a felsőfokú oktatási intézményben történő továbbtanulásuk elősegítése érdekében támogatásban részesítse az anyanyelvű és kétnyelvű kisebbségi program szerint működő középfokú iskolák ajánlása alapján a Nek. tv. által felsorolt valamely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó, kiemelkedő képességű tanulókat.

2. § (2) A felhívás tartalmazza a **pályázaton részvételre jogosult nemzetiségi kétnyelvű középfokú oktatási intézmények** felsorolását, az ösztöndíj megállapításának és folyósításának jelen rendeletben meghatározott feltételeit, a pályázat kötelező tartalmát, a benyújtás, továbbá a szerződéskötés határidejét. A pályázat benyújtásának határideje május 15. napja.

(3) A pályázaton kizárólag a felhívásban felsorolt nemzetiségi kétnyelvű középfokú oktatási intézmények (a továbbiakban: középiskola) vehetnek részt, a középiskola által kiválasztott (ajánlott) legalább két, az utolsó két évfolyamot megelőző évfolyamot végző tanulóval együttesen előterjesztett pályázattal.

(4) A pályázaton az a magyar állampolgár tanuló vehet részt, aki

a) nyilatkozata szerint valamely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozik,

b) tanulmányi eredménye a pályázat benyújtását megelőző tanév végén az e rendelet Melléklete szerint számított 4.00 átlageredményt eléri,

c) más forrásból azonos időszakra nézve tanulmányi ösztöndíjban nem részesül, továbbá

d) aki törvényes képviselőjével egyetemben a pályázat benyújtásával egyidejűleg írásban hozzájárul személyes adatainak e rendelet szerinti kezeléséhez.

(8) **Az ösztöndíj időtartama** a tanulói jogviszony alatt tett rendes **érettségi vizsgát megelőző két tanév**, a 2011/12-es tanévtől kezdődően.

(9) Ösztöndíjban középiskolánként, ezen belül évfolyamonként 1 tanuló részesülhet.

A nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz nyújtott kiegészítő támogatás igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának, elszámolásának és ellenőrzésének részletes szabályairól 15/2010. (III. 19.) OKM rendelet szabályozza a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről szóló 2009. évi CXXX. törvény 5. számú melléklet 5. pontjában kapott felhatalmazás alapján a nemzetiségi óvodák és iskolák fenntartásához igényelhető kiegészítő támogatásának rendjét, a nemzetiségi nyelv és irodalom, a kisebbségi népismeret, valamint a kisebbségi nyelvű közismereti tankönyvek beszerzésének rendjét, a nemzetiségi nevelést, oktatást segítő pedagógiai-szakmai szolgáltatások támogatásának, valamint a kisebbségi vegyes bizottságok ajánlásaiban szereplő közoktatási feladatok támogatásának szabályait, továbbá az anyaországi kapcsolattartás feladatainak támogatására vonatkozó szabályokat. Azonos célú a nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz nyújtott kiegészítő támogatás igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának, elszámolásának és ellenőrzésének részletes szabályairól szóló 10/2009. (III.6.) OKM rendelet, illetve a nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz nyújtott kiegészítő támogatás igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának, elszámolásának és ellenőrzésének részletes szabályairól szóló 17/2011. (V. 6.) NEFMI rendelet.

II. FEJEZET

Magyarország általános kisebbségpolitikája, különös tekintettel a Nyelvi Karta II. rész 7. cikkére

7. Cikk

Célok és elvek

1. A Felek a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják, mindegyik nyelv helyzetének megfelelően politikájukat, jogalkotásukat és gyakorlatukat az alábbi célokra és elvekre alapítják:

a) a regionális vagy kisebbségi nyelveknek, mint a kulturális gazdagság kifejezésének az elismerése;

b) minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv, földrajzi körzetének a tiszteletben tartása annak érdekében, hogy a fennálló vagy később létesítendő közigazgatási felosztás ne képezze e regionális vagy kisebbségi nyelv támogatásának akadályát;

c) a regionális vagy kisebbségi nyelvek megóvása érdekében, azok fejlesztését szolgáló, határozott támogató lépések szükségessége;

d) a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a magánéletben és közéletben, szóban és írásban való használatának megkönnyítése és/vagy bátorítása;

e) a jelen Nyelvi Karta által szabályozott területeken, valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használó csoportok és ugyanannak az államnak azonos vagy hasonló nyelvet használó egyéb csoportjai közötti kapcsolatok megőrzése és fejlesztése, valamint az államnak eltérő nyelveket használó egyéb csoportjaival kulturális kapcsolatok létesítése;

f) a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása és tanulása megfelelő formáinak és eszközeinek biztosítása minden megfelelő szinten;

g) olyan eszközök biztosítása, melyek lehetővé teszik valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használó körzetben lakók, de e nyelvet nem beszélők számára is, hogy amennyiben kívánják, elsajátíthassák e nyelvet;

h) a regionális vagy kisebbségi nyelveknek egyetemeken vagy ezzel egyenértékű intézményekben történő tanulásának és kutatásának támogatása;

i) a jelen Nyelvi Karta által szabályozott területeken a nemzetközi cserék megfelelő formáinak támogatása két vagy több államban azonos vagy hasonló formában használt regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában.

2. A Felek vállalják, hogy ha azt még nem tették volna meg, megszüntetnek minden indokolatlan megkülönböztetést, kizárást, megszorítást vagy előnyben részesítést, amely valamely regionális vagy kisebbségi nyelv használatát érinti, és célja az, hogy e nyelv megőrzésétől vagy fejlesztésétől elbátortalanítson, vagy azt veszélyeztesse. A regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekét szolgáló különleges intézkedések meghozatala, melyek célja, hogy az ezeket a nyelveket használók és a lakosság többi része közötti egyenlőség kiteljesedjen, vagy hogy különleges helyzetüket figyelembe vegyék, nem minősül az elterjedtebb nyelveket használókkal szemben hátrányos megkülönböztetésnek.

3. A Felek vállalják, hogy a megfelelő eszközökkel elősegítik az ország összes nyelvi csoportjai közötti kölcsönös megértést, különösen azt, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek iránti tisztelet, megértés és tolerancia elvét az országban folyó oktatás és képzés céljai közé foglalják, és a tömegtájékoztatási eszközöket ugyanezen célok követésére bátorítják.

4. A Felek vállalják, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket illető politikájuk kialakítása során figyelembe veszik az ezeket a nyelveket használó csoportok által jelzett szükségleteket és kívánságokat. A Feleket arra bátorítják, ha szükséges, hozzanak létre olyan szerveket,

amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelveket érintő minden kérdésben tanácsokat adhatnak a hatóságoknak.

5. A Felek vállalják, hogy mutatis mutandis alkalmazzák a fenti 1-4. bekezdéseket a területhez nem köthető nyelvekre. E nyelvek esetében azonban a jelen Nyelvi Karta, hatályosulását szolgáló intézkedések természetét és terjedelmét rugalmasan kell meghatározni, figyelembe véve a kérdéses nyelvet használó csoportok szükségleteit és kívánságait, tiszteletben tartva hagyományaikat és jellemzőiket.

A magyarországi kisebbségek nyelvi jogai érvényesülésének garanciáit mind az új Alaptörvény, mind pedig a korábban már ismertetett jogszabályok sora tartalmazza. Az előző beszámolóink tartalmához képest ezek minimális mértékben módosultak.

1 a bekezdés

Magyarország kormánya a kisebbségek nyelvét, kultúráját megőrzendő értéknek tartja. A kisebbségek nyelvi-kulturális értékeinek megőrzésében aktív személyek és közösségek elismerésének céljából 1995-ben a miniszterelnök „Kisebbségekért Díjat” alapított, amelyet minden évben a Kisebbségek Napjához – december 18-ához kapcsolódva, ünnepélyes külsőségek között adnak át. A kitüntettek mindhárom tárgyalt évben a kisebbségi oktatásban aktív pedagógusok, a kisebbségi kulturális élet szereplői, a kisebbségi médiumok munkatársai, szervezetei, intézményei voltak. A kultúráért felelős minisztérium háttérintézménye, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus „Pro Cultura Minoritatis Hungariae” néven szakmai díjjal ismeri el évente egyszer a kisebbségi közművelődés, művészet, sajtó jeleseinek a munkáját. A Magyar Néprajzi Társaság egyik rangos díja a „Pro Ethnographia Minoritatum”. Két szakembernek ítéli oda minden évben azok közül, akik a nemzeti és etnikai kisebbségek szellemi és tárgyi hagyományainak a feltárása terén mutattak fel eredményeket.

Ezen kívül a nem kisebbségi jellegű magyar állami és civil díjakkal elismertek között a jelentős időszakában is számos olyan művészt, pedagógust, tudóst, közéleti embert találunk, aki kisebbségi identitással rendelkezik.

1 b bekezdés

A magyar jogszabályok a kisebbségi nyelvek használatának a lehetőségét nem kötik földrajzi körzetekhez. Ennek elsődleges oka az, hogy a belső migráció következtében valamennyi közösséghez tartozók az ország szinte valamennyi régiójában megtalálhatók. Az elmúlt három év során nem került sor olyan intézkedésre, amely földrajzi értelemben szűkítette volna a kisebbségek nyelvhasználati lehetőségeit.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága – a Szakértői Bizottság javaslata nyomán – negyedik periodikus beszámolónk alapján a nemzetiségi neveléssel, oktatással kapcsolatban Magyarország számára a lent felsorolt kérdéseket fogalmazta meg, az ezekkel kapcsolatos intézkedéseinket a 7. cikk *Célok és elvek* témával kapcsolatban az alábbiakban foglaljuk össze:

1 c bekezdés

25. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek az olyan hosszú távú stratégiák és strukturált tervek kifejlesztésére, amelyek a 14 kisebbségi nyelv megőrzésére és előmozdítására irányulnak?

A Nyelvi Karta ratifikációjával hat kisebbségi nyelvre (horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén), majd 2008-ban két további, a romani és a beás nyelvre tett vállalásokat a Nyelvi Karta III. Részében foglalt rendelkezések közül. Tekintettel arra, hogy a dokumentum megerősítésével egy időben kidolgozott és elfogadott kisebbségi törvény az ország egész területére vonatkozóan biztosítja a kisebbségek egyéni és kollektív jogait, köztük a nyelvhasználat, oktatással, kultúrával kapcsolatos jogait, a Kormány akkor úgy döntött, hogy a Nyelvi Kartában tett vállalásait is **az ország egész területére** kiterjeszti. A vállalások a hat érintett nyelv esetében azonosak voltak.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy a jogszabályi környezet mind a 13 nemzetiség vonatkozásában egységesen szabályoz, a szülői igények számától függően vagy a nappali rendszerű oktatásban, vagy kiegészítő kisebbségi oktatás keretében a nemzetiségi oktatást meg kell szervezni. A felsorolt kisebbségek a vállalás időpontjában már rendelkeztek nemzetiségi oktatási intézményhálózattal.

A szabályozás során arra törekedtünk, hogy biztosítottak legyenek a közösségekhez tartozó szülők igényének megfelelő oktatás megszervezésének és fenntartásának a feltételei, továbbá hogy a kisebbségi közösségek, elsősorban a helyi és az országos kisebbségi önkormányzatok befolyással bírjanak a nemzetiségi nevelést, oktatást érintő helyi döntésekben, valamint a nemzetiségi oktató-nevelő munkát meghatározó szabályozók kidolgozásában.

A beás és a romani nyelvvel kapcsolatos kormányzati tevékenység középpontjában a Nyelvi Karta III. Részének eme két nyelvre történő kiterjesztése állt. Tekintettel arra, hogy e két nyelvvel kapcsolatos vállalások teljesüléséről először számolunk be, erről bővebben írunk.

Az előkészítés során kapcsolatba léptünk a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetével, a Pécsi Egyetem Romológia Tanszékének a munkatársaival, a beás és a romani nyelvet tanító pedagógusokkal. A Nyelvtudományi Intézet munkatársai együttműködésben a nyelveket beszélő pedagógusokkal alap kutatásokat folytatnak a romani és beás nyelvet beszélő közösségekben „A nyelvi másság dimenziói – a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei” című projekt keretében. A Magyar Országgyűlés 2008. június 9-ei ülésnapján elfogadta a Magyar Köztársaság Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája szerinti kötelezettségvállalásainak a romani és beás nyelvekre történő kiterjesztésére vonatkozó 2008. évi XLIII. törvényt. Az új jogi norma törvényben szabályozott kereteket biztosít a romani vagy beás nyelvű romák számára az anyanyelvük használatára, többek között az oktatás különböző szintjein.

A Kormány programjának „A cigányság körülményeinek javítása, társadalmi beilleszkedésének elősegítése” című fejezetében célként határozta meg, hogy a romák problémáit nemzeti ügyként, s nem pusztán szegénypolitikaként kezeli. Kiutat a Széll Kálmán Tervben megfogalmazott és a Nemzeti Roma Stratégiák 2020-ig tartó Uniós keretrendszerébe igazodóan a jelenlegi nyomor kezelésének és az egyes szakpolitikákban kidolgozásra kerülő, a jövő építésének lehetőségét megteremtő programok együttes megvalósítása jelenti. A tanulás és a munka, mint a kiemelkedésnek a társadalom által támogatott útját kell választhatóvá és elérhetővé tenni, a romák életkörülményeinek javításával és társadalmi beilleszkedésének elősegítésével.

A Kormány az általános emberi jogok alapján elkötelezett az állampolgárokat, köztük a romákat érő diszkrimináció, valamint fizikai és lelki bántalmazás elleni hatékony fellépésben. E törekvések sikerességét az Országos Roma Önkormányzat (továbbiakban: ORÖ) a romák

érdekeinek képviselésével és aktív bevonásukkal segíti, így tehát nem csak a kisebbségi önkormányzatiságból fakadó egyéni és közösségi jogok érvényesülését, a roma kisebbséghez tartozók érdekeinek kifejezésre juttatását – a romani és beás nyelvek ápolását, illetve a roma kulturális autonómia megvalósítását tekinti feladatának, hanem meghatározó részese kíván lenni a roma felzárkózás politikájának is. E célok megvalósítása érdekében 2011. május 2-án megjelent az egyes társadalmi felzárkózást célzó rövid távú intézkedésekről szóló 1136/2011. Korm. határozat, aminek alapján 2011. május 20-án a Kormány és az ORÖ **keret-megállapodást** kötött. A keret-megállapodás különös hangsúlyt fektet a munkahelyteremtésre és az oktatás területén történő együttműködésre, a hátrányokat kezelő komplex beavatkozásokra.

Magyarország uniós elnökségének az egyik fő vállalása volt, hogy hozzájáruljon az **uniós roma keretstratégia** kialakításához. Az Európai Bizottság 2011. április 5-én fogadta el a közleményét³ „A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig” címmel. A Tanács 2011. május 19-én hagyta jóvá az erről szóló tanácsi következtetéseket⁴, mellyel a tagállamok elkötelezték magukat a keretstratégiában való részvétel mellett, vagyis hogy 2011 végéig benyújtják az EU Bizottságnak 2020-ig tartó, nemzeti roma integrációs stratégiáikat vagy intézkedési terveiket. Ennek hazai megvalósításához nélkülözhetetlen, hogy a hazai romák helyzetének jobbítását szolgáló programokat módszeresen áttekintsük, s a romák helyzetét érdemben javító cselekvési tervet alkossunk, s ahhoz kapcsolódóan működtessünk hatékony felzárkózást szolgáló programokat.

Az uniós keretrendszerről szóló közlemény megjelenését követően került sor a keret-megállapodás aláírására. A jelen előterjesztésben szereplő részletes intézkedési terv és a nemzeti roma integrációs stratégiát tartalmazó **Nemzeti Felzárkózási Stratégiája – mélyszegénység, gyermekszegénység, romák (2011-2020)** tervezete – amelynek társadalmi vitája 2011. szeptember 28-án kezdődött – összekapcsolódik a keret-megállapodással azok céljai, beavatkozási irányai, programjai és indikátorai tekintetében, mivel a 2020-ig tervezett stratégiai célok teljesítéséhez a keret-megállapodás intézkedési terve és azok megvalósítása szolgáltatja az alapot. A Kormány elfogadta a Stratégiát és annak végrehajtási rendeletét is az 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozattal.

A roma kisebbségnek – hasonlóan a többi kisebbséghez – joga van az általuk beszélt nyelven történő nevelést, illetve a romani és beás nyelvek oktatását kezdeményezni. Legalább nyolc azonos kisebbséghez tartozó szülő kezdeményezésére a nevelést, illetve az oktatást az intézményfenntartó köteles megszervezni. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatási törvény) 86.§ (6) bekezdése alapján, ha az ugyanazon nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó tanulók létszáma nem teszi lehetővé, hogy egy településen belül a kisebbségi oktatást megszervezzék, az érintett országos kisebbségi önkormányzat kezdeményezésére a fővárosi, megyei önkormányzat – jogszabályban meghatározottak szerint –, megszervezi, az általános műveltséget megalapozó szakasz követelményeihez kapcsolódóan, az anyanyelv és népismeret követelményeinek az oktatását (a továbbiakban: kiegészítő kisebbségi oktatás). A kiegészítő kisebbségi oktatás megszervezhető egy adott iskola tagozataként, külön nyelvoktató kisebbségi iskola létrehozásával vagy utazó pedagógusok alkalmazásával.

A roma kisebbség jelentős része magyar nyelvű, a háromnegyedük nem beszéli egyik romák által beszélt nyelvet sem. Ezért a kisebbségi nevelést, oktatást szabályozó dokumentumok

³ COM(2011) 173 végleges

⁴ An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020.Council Conclusions 10658/11

lehetővé teszik a magyar nyelvű cigány kulturális nevelést és a magyar nyelvű roma kisebbségi oktatást, illetve a romák által beszélt nyelven történő nevelést és a romák által beszélt nyelvek oktatását is. Ez utóbbi intézmények száma bár nem jelentős, az utóbbi években folyamatosan bővül.

A Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének és iskolai oktatásának irányelvét tartalmazó miniszteri rendelet legutóbbi módosítása során az Országos Cigány Önkormányzat egyetértésével magyarul és romani illetve beás nyelven kiadásra kerültek a két nyelv részletes fejlesztési követelményei, feladatai. Az iskolák e dokumentum alapján készíthetik el, illetve módosíthatják a pedagógiai programjukat.

A romák által beszélt nyelvek oktatásának is egyik legfontosabb feltétele a megfelelően felkészült pedagógusok biztosítása. A jelenleg hatályos jogszabályi előírások szerint e nyelveket az adott szintnek megfelelő pedagógus végzettséggel és az adott nyelvekből nyelvvizsgával rendelkező pedagógusok oktathatják. Gondot okoz, hogy kevés a nyelvet oktatni tudó pedagógus, ezért továbbra is fontos feladat a romani és beás nyelveket oktató pedagógusok képzésének megteremtése, bővítése. Romológiai képzés több felsőoktatási intézményben is folyik, s már lehetőség van a romani és beás nyelvtanári szakok indítására is. A szaktárca nyilvános pályázatok útján támogatta a roma kisebbségi nevelésben, oktatásban résztvevő pedagógusok továbbképzését, valamint a romani és beás nyelvek és a roma népismeret oktatását segítő kutatások megvalósítását.

Nagy kihívást jelentett az oktatáshoz szükséges tananyagok biztosítása. Európai Unió pénzügyi források bevonásával lehetőség nyílt roma oktatási programcsomagok fejlesztésére is, amely magába foglalja a tankönyvek mellett oktatási segédletek, digitális tananyagok, pedagógus-továbbképzések, kerettantervek kidolgozását is. Az első pályázati fordulóban az Országos Roma Önkormányzat és a pécsi Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium konzorciuma nyert el támogatást e feladatra. A fejlesztés eredményeképpen elkészültek az általános iskolák 1-3. évfolyamán tanulók számára mind a romani, mind a beás nyelv tanulásához szükséges nyelvkönyvek, illetve a népismereti oktatáshoz használható tankönyv. Hamarosan várható a további pályázati forduló, amelyben a további évfolyamok számára készülő tankönyvek elkészítésére lesz majd lehetőség.

A Nemzeti Alaptantervben központi szerepe van a kulcskompetenciák fejlesztésének, így különösen kiemelt szerepet kap a nemzetiségi anyanyelvi és kulturális nevelésben. Erre tekintettel a nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás sajátos műveltségi területeinek, a kisebbségi nyelv és irodalom, illetve a kisebbségi népismeret fejlesztési feladatainak az átdolgozására is sor került.

A dokumentum-tervezetek kimunkálását és az érintett kisebbségi közösségekkel történő szakmai egyeztetést az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet Nemzetiségi Csoportjának irányításával a nemzeti és etnikai kisebbségi oktatásban részt vevő gyakorló pedagógusok, szakemberek végezték el. A rendelet módosításával kapcsolatban az volt a célkitűzés, hogy a kisebbségi nyelv, irodalom és népismeret oktatása során is maradéktalanul érvényesüljenek a Nemzeti Alaptanterv előírásai, szerkezete, szellemisége a tanulmányi idő egészére vonatkozóan, az 1. évfolyamtól a 12., illetve a 13. évfolyamig. Fontos cél volt emellett, hogy a szabályozás lehetőséget biztosítson azon kisebbséghez tartozó tanulók számára is, akik az iskolakezdést követő különböző időpontokban szeretnék a kisebbségi nyelvet tanulni, a kisebbségi kultúrát megismerni. A kisebbségenként meghatározott fejlesztési feladatok

magyarul és a kisebbség nyelvén kerültek kiadásra. E munka eredményeként elkészültek a romani és beás nyelvek fejlesztési feladatai is.

A miniszteri rendelet módosítása jelenleg folyamatban van. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet koordinálásával folyó szakmai munka a roma kisebbségi óvodai nevelést, iskolai oktatást is érinti: olyan fontos szakmai kérdések eldöntésében kell állást foglalni, mint hogy a romani és beás nyelvek, illetve a népismeret oktatására fordítható heti óraszám milyen módon változzon, maradjon-e fenn továbbra is a lehetőség a tömbösített nyelvoktatásra, miképpen alakuljanak a népismeretet, csak magyar nyelven tanító pedagógusok képzési követelményei.

1 f bekezdés

A beszámolási időszakban működött a magyar és a **bolgár** állam közös fenntartásában a Hriszto Botev Bolgár–Magyar Iskola, ahol a Magyarországon élő bolgár kisebbség gyermekei tanultak, sajnos az intézmény a bolgár oktatási tárca döntése alapján megszűnt. A Bolgár Országos Önkormányzat az általa alapított óvoda és kiegészítő kisebbségi iskola mellett a 2012/13. tanévtől tervezi egy nappali rendszerű bolgár kétnyelvű iskola alapítását.

A bolgár kisebbségi oktatás számára a pedagógusok képzését a Debreceni Egyetem és az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem Bölcsészka biztosítja.

A bolgár nyelvi oktatást az általános iskolák részére az anyaországból behozott tankönyvek, illetve a magyarországi fejlesztésű és kiadású bolgár népismeret tankönyv segíti.

A Budapesten működő **görög** kiegészítő kisebbségi oktatás 12 évfolyamos, azaz mind általános, mind középiskolai évfolyamos tanítványaik vannak. A pedagógusképzés megoldása hasonló a bolgár kisebbségéhez, azaz az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészka biztosítja a szükséges kisebbségi nyelvtanárok képzését.

A **lengyel** kiegészítő kisebbségi oktatás 18 helyszínen működik. Hasonlóan a göröghöz, 12 évfolyamos. A pedagógusképzést a korábbi években alapvetően az anyaország segítségével oldotta meg a közösség. A pedagógusképzés szakmai képzés követelményeinek megjelenése óta lehetőség van pedagógusok képzésére a hazai felsőoktatási intézményekben, elsősorban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarán. A lengyel kiegészítő kisebbségi oktatás tankönyvszükségletét az anyaországból érkezett tankönyvek elégítik ki.

38. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy a roma és beás nyelvű tanárok képzése javuljon, valamint, hogy aktívan ösztönözzék ezen nyelvek oktatását tantárgyként és/vagy tanítási nyelvként?

A roma kisebbségi oktatás jogi szabályozása 1990-ben indult. Ekkor a helyi önkormányzatokról szóló LXV. törvény a helyi önkormányzatok kötelező feladatává tette a nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás biztosítását. 1991-től a mindenkori éves költségvetési törvény e feladat ellátásához kiegészítő támogatást biztosít. A kisebbségi törvény és ezzel összhangban a közoktatási törvény előírja, hogy nyolc szülő vagy gondviselő kérése esetén kötelezően gondoskodni kell a kisebbségi oktatás biztosításáról.

A roma kisebbségi oktatás szervezeti, tartalmi feltételei 1997-ben a nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelvét és a nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelvét

tartalmazó 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet kiadásával alakultak ki. E dokumentumok alapján az óvodában az e népcsoporthoz tartozó gyermekek cigány kulturális nevelésben részesülnek. Szülői igény alapján – az intézmény személyi adottságai függvényében – az anyanyelvi foglalkozás része lehet a programnak. Az általános és középiskolában pedig a roma kisebbségi oktatás keretében az abban részt vevő tanulók kötelező jelleggel népismeret oktatásban, szülői igény szerint tanulhatják a romani vagy a beás nyelvet.

A romani és a beás nyelv tekintetében a nyelvi követelményrendszerek elkészültek, s ezzel összefüggésben módosult a követelményrendszereket tartalmazó 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet is. E jogszabályban megtalálható a romani és a beás nyelvek iskolai oktatására vonatkozó nyelvi követelményrendszer, továbbá a népismereti követelményrendszer magyarul, romani valamint beás nyelveken.

A magyar felsőoktatás a nemzetiségi, etnikai oktatás számára alapvetően az óvodapedagógusok, tanítók, valamint a kisebbségi anyanyelv és irodalom szakos általános és középiskolai tanárok képzését tudja biztosítani a meglévő kisebbségi pedagógusképző helyeken. A romák által beszélt nyelvek oktatásának is egyik legfontosabb feltétele a megfelelően felkészült pedagógusok biztosítása. A hatályos jogszabályi előírások szerint e nyelveket az adott szintnek megfelelő szakképzettséggel és az adott nyelvekből nyelvvizsgával rendelkező pedagógusok oktathatják. Fontos feladat továbbá a romani és beás nyelveket oktató pedagógusok képzésének megteremtése, bővítése.

A nyelvtanárok számának növelése mellett szükséges az is, hogy a nyelvet tanító pedagógusok romológiai ismeretekkel is rendelkezzenek. A romológiai képzés műhelyei folyamatosan épülnek ki. Ma ezek a következők: Pécsi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem Nyíregyházi Tanárképző Főiskolai Kar, Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, Tessedik Sámuel Tanító- és Óvodapedagógus-képző Főiskola, Kaposvári Egyetem. Befejeződött a 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet módosítása, amelynek keretében kidolgozásra került a romológia tanári szakképzettség is. Itt a képzés célja, hogy a bolognai folyamat szellemében az alapfokozaton vagy más felsőfokú végzettség keretében szerzett szakképzettségre, illetőleg ismeretekre alapozva a közoktatásban, a szakképzésben és a felnőttképzésben az oktatási, pedagógiai kutatási, tervezési és fejlesztési feladatokra, továbbá a tanulmányok doktori képzésben történő folytatására felkészítse a hallgatókat.

Nyilvános pályázat útján az elmúlt időszakban is folytatódott a kisebbségi nyelvet, irodalmat és népismeretet oktató pedagógusok továbbképzésének kiemelt támogatása, valamint a romani és beás nyelvek illetve a roma népismeret oktatását segítő kutatások megvalósítását vállaló képzőhelyek/kutatóhelyek támogatása: 2008-ban 4 pedagógus-továbbképzés megvalósításához (120 fővel) 4 millió Ft összegű támogatást, 2009-ben pedig 1 pedagógus-továbbképzés megvalósításához (35 fővel) 1 125 000 Ft összegű támogatást nyújtottunk. A romani és beás nyelvek valamint a roma népismeret oktatását segítő kutatások megvalósításához 2008-ban 4 pályázó 4 millió forint, 2009-ben pedig 6 pályázó 3,5 millió forintnyi támogatást nyert el, e célra.

Összegezve megállapítható, hogy Magyarország megteremtette a roma és beás nyelvű tanárok képzéséhez elengedhetetlen tudományos és jogi háttérrel. Az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006 (IV. 3.) OM rendeletet módosító 24/2010 (V. 14.) OKM rendelet beemelte a romológia alap- és mesterképzési szakokat az egyetemen oktatható tantárgyak közé. A képzés mind BA és MA szinten, mind tanári képzésben folytatható a Pécsi Tudományegyetemen. A választható szakirányok a beás nyelv és kultúra, a romani nyelv és kultúra, valamint a cigány kisebbségi népismeret. A képzés célja olyan

szakemberek képzése, akik képesek a roma közösségeket érintő kérdések hatékony közvetítésére minden olyan társadalmi szervezethez, amely ezen közösségekkel kommunikál, és egyúttal képesek a társadalmi szervezetek által megfogalmazott igényeket közvetíteni a lokális roma közösségek felé.

A tanító- és óvodapedagógus képzésben szintén megteremtettük a feltételeit annak, hogy a romani és a beás, mint nemzetiségi nyelv választható legyen a hallgatók számára. Ezen képzési területeken olyan feltételeket teremtettünk a romák számára, mint a többi nemzetiség számára, azaz a 24/2010 (V. 14.) OKM rendelettel a 15/2006 (IV. 3) OM rendeletbe bekerült a megszerzhető végzettségek közé a nemzetiségi óvodapedagógus illetve a nemzetiségi tanító, így az oklevélbe is zárójelben megjelölésre kerül a nemzetiségi (horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén) nyelv, illetve a roma képzési irányultság.

Magyarország továbbá pályázati úton nyújt kiemelt többlettámogatást a kisebbségi képzésekre. 2011 évben alapképzésre nyolcan, mesterképzésre négyen, tanári képzésre pedig öten nyertek felvételt. (BA: alap nappali államilag finanszírozott: 1 fő; levelező: 2 fő államilag finanszírozott, 5 fő költségtérítéses. MA: nappali államilag finanszírozott: 2 fő, levelező államilag finanszírozott: 2 fő. Tanári: nappali államilag finanszírozott: 1 fő, levelező: 2 fő államilag finanszírozott, 2 fő költségtérítéses.)

47. Tisztázzák az általános és középiskolai ruszinoktatás, valamint a ruszin tanárképzés és tankönyvellátás helyzetét.

Mint a bevezetés statisztikai fejezetéből kiderül, Magyarországon a ruszin anyanyelvűek és nemzetiségűek száma alig haladja meg az 1000 főt. Általános iskolai ruszin nyelvoktatás 2 településen, Komlóskán és Múcsonyban zajlik 9, illetve 39 tanuló részvételével. A hatályos jogszabályok szerint a nemzetiségi oktatást, így a középiskolai oktatást is szülői kezdeményezés alapján lehet megszervezni. Legalább 8 szülő kezdeményezése alapján a ruszinoktatást kötelező megszervezni, azonban ennél kevesebb főt érintő kezdeményezés alapján is az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat közbenjárásával kiegészítő kisebbségi oktatás is megszervezhető. Az elmúlt három évben ilyen kezdeményezés nem történt, így a középiskolai ruszinoktatás tekintetében az elmúlt időszakban nem történt érdemi előrelépés.

A nyíregyházi Főiskola évek óta tervezi a ruszin pedagógusképzés megszervezését, erre azonban még nem kerülhetett sor.

A ruszin általános iskolai nyelvoktatásban információink szerint az iskolák pedagógusai által összeállított tananyagokból, illetve szlovákiai ruszin nyelvkönyvekből tanítanak. 2010 év tavaszán, több települési és megyei ruszin kisebbségi önkormányzat támogatásával, kiadták a Ruszin Társalgás című könyvet. A kiadvány segítséget nyújt azoknak a ruszin nyelvet általános iskolában oktató tanítóknak, akik nemcsak a beszélt nyelv, hanem a ruszin írásos kultúra megőrzésén is munkálkodnak. 2011-ben a ruszin általános iskolai oktatás segítésére – szintén kisebbségi önkormányzati összefogással –, megjelent a Ruszin ABC. Az ízlésesen illusztrált kiadvány nagy segítséget jelent az anyanyelvet tanulók és oktatók számára egyaránt.

Európai Unió források bevonásával az oktatási tárca 2008-ban pályázatot írt ki a nemzetiségi tanulók nevelésének, oktatásának segítésére (TÁMOP 3.4.1. A). Az első körben a ruszin nemzetiségi oktatással kapcsolatos program nem került benyújtásra. 2011 év végén várhatóan

a pályázat újabb fordulóját írják ki, amelynek keretében ruszin oktatási programok kidolgozására is lehetőség nyílik.

1 g bekezdés

A kisebbségi oktatás jogi szabályozása kitér arra, hogy milyen módon tanulhatják a kisebbség nyelvét, vehetnek részt a kisebbségek nyelvén folyó oktatásban a kisebbséghez nem tartozók. Ennek értelmében, amennyiben az intézményi kapacitás azt a kisebbséghez tartozók igényeinek kielégítését követően lehetővé teszi, úgy a kisebbségi nyelvű, vagy nyelvi programokba bekapcsolódhatnak a kisebbséghez nem tartozók is. Ugyanakkor a hazai adatvédelmi szabályozás nem teszi lehetővé az etnikai hovatartozásra vonatkozó adatok gyűjtését, így nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyek alapján meghatározható lenne a kisebbségekhez nem tartozók részvétele a kisebbségi oktatási programokban.

1 h bekezdés

A magyarországi kisebbségi nyelvek tanulására egy kivétellel van lehetőség Magyarországon. Az **örmény** kisebbséghez tartozók nem élnek a jogszabályok adta lehetőséggel, és sem nappali rendszerű oktatásban, sem kiegészítő kisebbségi oktatásként sem kezdeményezték a nemzetiségi oktatás megszervezését. Az **ukrán** nyelvet idegen nyelvként egy iskolában, Baktalórántházán oktatják, illetve az Országos Ukrán Önkormányzat saját döntése szerint vasárnapi iskola keretében, nem a közoktatási rendszer részeként biztosítja a közösséghez tartozó iskoláskorú gyermekek számára az anyanyelv és a kultúra elsajátítását.

A Nyelvi Karta II. Részének hatálya alá tartozó nyelvek oktatóinak, beszélőinek a többi, a III. Rész hatálya alá tartozó nyelvek beszélőihez hasonló módon nyújtunk támogatást a kulturális értékek cseréjéhez.

51. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek az örmény és ruszin nyelv tanulásának legalább egy magyarországi egyetemen vagy annak megfelelő felsőoktatási intézményben való elősegítésére?

A Nyíregyházi Főiskola próbált örmény, illetve ruszinképzést indítani, de a kezdeményezés nem járt sikerrel. Ruszint jelenleg a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Szláv Nyelvtudományi Tanszékén, főként PhD kurzusok keretében van mód tanulni, örményt pedig a Szegedi Tudományegyetem altajisztika tanszékén oktatnak, illetve az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara is tervezi egy különálló armenisztikai szak beindítását.

1 i bekezdés

53. Információk rendelkezésre bocsátása arról, hogy az egyes nyelvek esetében a nyelvhasználatnak kizárólag a Charta II. részében foglalt módjait hogyan könnyítik meg és/vagy hogyan ösztönzik a nemzetközi csere területén

Válaszunkat a 14. cikk válasza foglalja magában.

2 bekezdés

55. Bocssássanak rendelkezésre több részletes információt arról a folyamatról, miszerint fellépés történt azzal a hagyományos gyakorlattal szemben, hogy a roma gyermekeket –

megalapozatlanul – testileg vagy szellemileg fogyatékos tanulók számára fenntartott osztályokba irányították.

A közoktatásról szóló törvény a hatályba lépésétől kezdve rendelkezik arról, hogy a sajátos nevelési igény megállapítására kizárólag a szakértői és rehabilitációs bizottságok jogosultak. A törvény alapján a gyermekek, tanulók érdekében a jegyző kötelezheti a szülőt, hogy gyermekével jelenjen meg szakértői vizsgálaton, illetve a szakértői vélemény alapján gyermekét a megfelelő nevelési-oktatási intézménybe írassa be. Az eljárás részletes szabályait a 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet határozta meg, 2010-től pedig a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 4/2010. (I. 19.) OKM rendelet.

A jogszabály kezdettől fogva biztosítja a szülői tájékoztatás kötelezettségét, és a szakvéleményben írottak kizárólag szülői egyetértés esetén történő végrehajtását. A rendelet pontosan szabályozza az államigazgatási eljárás kezdeményezésének eseteit, a jogosultak körét, a jegyző illetékességével kapcsolatos szabályokat, a szakértői vizsgálaton való részvételre kötelező határozat rendelkező részének kötelező tartalmi elemeit, a jegyző eljárásában közreműködő szakértők körét, az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségeket.

2001-ben pontosításra került a jogorvoslati eljárás, és jelentősen módosultak a kötelező felülvizsgálatra vonatkozó szabályok. A jogszabály a szülőt államigazgatási eljárás kezdeményezésére jogosítja fel. A jegyző és a közigazgatási hivatal eljárásával kapcsolatosan új, a szakértői közreműködésre vonatkozó szabályok kerültek be a rendeletbe. Ennek értelmében a jegyző megkeresésére szakértőként jár el az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság. A jegyző határozata ellen benyújtott fellebbezés alapján indított eljárásban – a közigazgatási hivatal megkeresésére – szakértőként az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság, továbbá az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar Pedagógiai Szakszolgáltató és Szakmai Szolgáltató Központ jár el. A jegyző, illetve a közigazgatási hivatal által kezdeményezett szakértői eljárásban nem működhet közre az, aki az adott ügyben a szakvélemény, illetve a szakértői vélemény készítésében a bizottság tagjaként közreműködött.

A korábbi, – az áthelyezést követő egyszeri – felülvizsgálat helyébe a tanuló életkorát, a sajátos nevelési igényt megalapozó fogyatékos típusát, a nevelés, oktatás formáját is figyelembe vevő, a tanulmányok időtartama alatt a tanuló fejlődését nyomon követő felülvizsgálati rendszer lépett. A jogszabály az enyhén értelmi fogyatékos és a „más fogyatékos”⁵ tanulók esetében a kötelező felülvizsgálati kötelezettséget a szokásostól (egy év eltelté után, azt követően három évenként) gyakrabban határozta meg: az enyhén értelmi fogyatékos tanuló és a más fogyatékos tanuló esetében a tanulók felülvizsgálatát a fogyatékos megállapítását követő egy év eltelté után, azt követően – a tanuló tizenkét éves koráig – két évenként, majd három évenként el kell végezni.

Új elemként jelent meg a folyamatos figyelemmel kísérés lehetősége. A 4/2001. (I. 26.) OM rendelet 2001. február 10-i hatállyal vezette be a folyamatos figyelemmel kísérést. (Az egyes kormány- és miniszteri rendeleti szintű jogszabályok és jogszabályi rendelkezések technikai deregulációjáról szóló 118/2008. (V. 8.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezte.) E szerint, ha két vizsgálat után sem állapítható meg minden kétséget kizáróan, hogy a gyermek, tanuló

---

⁵ Az adott időszakban a „más fogyatékos” gyűjtőkategóriába sorolhatta a szakértői bizottság azokat – a hagyományos nemzeti fogyatékosági kategóriákba be nem sorolható – tanulókat, akiknek eredményes oktatásához gyógypedagógiai segítségnyújtást tartott szükségesnek, pl.: diszlexia, vagy egyéb részképesség-zavar, súlyos magatartási, tanulási zavar stb.

enyhe értelmi fogyatékos, a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményét a gyermek, tanuló fejlődésének folyamatos figyelemmel kísérését követően alakítja ki. A folyamatos figyelemmel kísérés ideje alatt a szakértői és rehabilitációs bizottság képviselője legalább két alkalommal, az óvodai foglalkozáson, illetve a tanítási órán megfigyeli a gyermeket, tanulót. A folyamatos figyelemmel kísérés ideje alatt a pedagógus – a szakértői és rehabilitációs bizottság útmutatása szerint –, a gyermek, tanuló fejlődéséről rendszeresen, legalább havonta részletes értékelést készít, ismerteti a szülővel megállapításait, és segítséget nyújt az otthoni neveléshez. A folyamatos figyelemmel kísérés végén a részletes értékelést a pedagógus átadja a szakértői és rehabilitációs bizottságnak.

A folyamatos figyelemmel kísérés végén a szakértői és rehabilitációs bizottság megvizsgálja a gyermek, tanuló fejlődését és a tapasztalatai alapján, a vizsgálatok összegezése eredményeképpen készíti el szakértői véleményét. A jogszabály az államigazgatási döntés előtt is lehetővé tette a folyamatos figyelemmel kísérés elrendelését. A rendelet alapján a jegyző, illetve a közigazgatási hivatal a döntése előtt elrendelheti a gyermek, tanuló folyamatos figyelemmel kísérését.

2004-2005-ben a jogorvoslati eljárás szabályai valamint az enyhén értelmi fogyatékos megállapítására vonatkozó szabályok ismét változtak. A jegyző eljárásban részt vevő szakértői és rehabilitációs bizottság vonatkozásában összeférhetlenségi szabály került a rendeltbe, miszerint:

- az enyhe értelmi fogyatékos tanuló első felülvizsgálatában nem vehet részt az, aki a szakértői vélemény megalkotásában közreműködött,
- a jegyző megkeresésének teljesítésében nem vehet részt az, aki a vitatott szakvélemény meghozatalában közreműködött.

A szakértői és rehabilitációs bizottság a gyermek első vizsgálata alapján enyhe értelmi fogyatékoságot csak abban az esetben állapíthat meg, ha azt a rendelet melléklete szerint kiállított orvosi adatlap, az orvosi szakvélemény, valamint a pedagógiai és pszichológiai vizsgálat során kialakított elsődleges képességbecslés egybehangzóan igazolja. Ennek hiányában a gyermek a lakóhelye szerinti vagy választott óvodában vesz részt további óvodai nevelésben, illetve a tanuló a lakóhelye szerinti vagy választott iskolában kezdi meg, illetve folytatja tankötelezettségének teljesítését. A vizsgálat alapján – amennyiben a vizsgálat eredményeként az enyhe értelmi fogyatékoság gyanúja egyértelműen nem zárható ki, a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményét a gyermek, tanuló fejlődésének folyamatos figyelemmel kísérését követően alakítja ki. A folyamatos figyelemmel kísérés időtartama a vizsgálatot követő első nevelési év, illetve tanév, amely az alapfokú oktatás bevezető és kezdő szakaszában legfeljebb egy tanévvel meghosszabbítható. A jogszabály módosítása – elsősorban az óvodai nevelésben nem, vagy rendszertelenül részesített, hátrányos helyzetű gyermekek esetében –, szigorú kritériumok meghatározásával, és meghatározott eljárásrenddel kívánta biztosítani annak megállapítását, hogy a tünetek háttérében valóban értelmi fogyatékoság áll-e, azaz megelőzni az esetleges téves beiskolázási javaslatokat, döntéseket.

A pedagógiai szakszolgálatokról szóló 4/2010. (I. 19.) OKM rendelet – mely 2010. augusztus 1-jétől hatályos –, újabb garanciális elemeket tartalmaz annak érdekében, hogy a sajátos nevelési igény (korábbi szóhasználat: fogyatékos) megállapítására csak megalapozottan kerüljön sor. Meghatározásra került a kötelező eljárásrend, a vizsgálat szakmai tartalma, a

halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esetében a közoktatási esélyegyenlőségi szakértő közreműködése.

Statisztikai adatokkal nem rendelkezünk, a sajátos nevelési igényű tanulók etnikai hovatartozásáról nyilvántartás nem vezethető. Egy 2004-es társadalomtudományi kutatás alapján azonban megállapítható, hogy a vizsgált iskolák nagyobbik felében működött eltérő tantervű tagozat, és ezeknek nagyjából a fele, azóta megszűnt. A legtöbb megszüntetésre 2007-ben került sor (30%), azóta csökkenő tendencia mutatkozik. Jelentős eredmény, hogy erre leginkább a roma többségű iskolákban került sor.

III. FEJEZET

Magyarország vállalásainak teljesülése az elmúlt három évben

A Magyar Köztársaság a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának ratifikációjával hat+kettő kisebbségi nyelvre tett vállalásokat a Nyelvi Karta III. Részében foglalt rendelkezések közül. Tekintettel arra, hogy a dokumentum megerősítésével egy időben kidolgozott és elfogadott kisebbségi törvény az ország egész területére vonatkozóan biztosította a kisebbségek egyéni és kollektív jogait, köztük a nyelvhasználat, oktatással, kultúrával kapcsolatos jogait, a Kormány akkor úgy döntött, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájában tett vállalásait is az ország egész területére kiterjeszti. A 2011-ben elfogadott új nemzetiségi törvény e tekintetben is megerősítette az eddig biztosított jogokat.

A Kartához való csatlakozásunkkor tett vállalásaink nem terjedtek ki a legnagyobb lélekszámú hazai kisebbség – a cigányság – közösségei által beszélt nyelvekre. Ezt a helyzetet az **Országgyűlés 2008-ban** változtatta meg, amikor a 2008. évi XLIII. törvénnyel **felhatalmazást adott a Kormánynak**, hogy a Karta 2. Cikk 2. bekezdése szerint **kötelezettségvállalásait a cigány (romani és beás) nyelvekre is kiterjessze.**

Nyelvek: horvát, német, román, szerb, szlovák + romani és beás

A Magyar Kormány javaslatára az Országgyűlés 2011 decemberében, a beszámolási időszak végén elfogadta a nemzeti köznevelésről szóló, a felsőoktatásról szóló és az új választójogi törvényeket. Az új szabályozók jelentős mértékben átalakítják a magyar oktatási rendszert, az átfogó változások azonban a Nyelvi Kartában tett vállalások teljesítésére nem lesznek hatással.

8. Cikk – Oktatás

1. bekezdés a) pontja:

„Az oktatásügyet illetően a Felek azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják, e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és anélkül, hogy az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek oktatása hátrányt szenvedne, vállalják, hogy

a) elérhetővé teszik az iskola-előkészítő oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken”

Az iskola-előkészítő oktatás jogszabályi hátterét a kisebbségi törvény és a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (továbbiakban: közoktatási törvény) mellett a közoktatási törvény rendelkezéseinek végrehajtását szolgáló, az Óvodai nevelés országos alapprogramjának kiadásáról szóló 137/1996. (VIII. 28.) Korm. rendelet, valamint a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelve kiadásáról szóló 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet alkotja. Az óvodai alapprogram kiadásáról szóló rendelet általánosabb megfogalmazására építve a kisebbségi óvodai nevelés irányelve határozza meg a kisebbségi óvodák típusait, az azokban folyó nevelés tartalmi elemeit.

A magyarországi kisebbségi iskola-előkészítő nevelés/oktatás két típusban, az anyanyelvű (kisebbségi nyelvű) óvodában, valamint a kisebbségi nevelést folytató kétnyelvű óvodában folyik. Az anyanyelvű óvodában az óvodai nevelés és általában az óvodai élet nyelve a

kisebbségi nyelv. A kisebbségi nevelést folytató kétnyelvű óvoda programjaiban mindkét nyelv – a kisebbségi nyelv és a magyar nyelv – használatos, azonban a hangsúly a kisebbségi nyelv fejlesztésére helyeződik.

A kisebbségi iskola-előkészítő oktatás jogszabályi feltételeiben a beszámolási időszakban nem történt változás.

Nemzetiségi óvodák száma

12. sz. táblázat: A 2008/2009. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Anyanyelvű		Kétnyelvű kisebbségi	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	9	495	189	14 718
Szlovák	4	161	44	2 323
Horvát	2	179	25	986
Román	-	-	9	626
Szerb	2	48	3	132
Szlovén	2	57	2	13
Ruszin	-	-	1	11
Bolgár	-	-	1	15
Beás			4	156
Romani			1	31
Összesen	19	940	298	19 894

13. sz. táblázat: A 2009/2010. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Kiegészítő kisebbségi	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	23	1 541	180	13 119	6	250
Szlovák	6	279	38	2 052	7	247
Horvát	9	487	18	757	1	47
Román	3	195	5	366		
Szerb	4	62	3	112		
Szlovén	2	61	2	18		
Bolgár			1	18		
Ruszin			1	9		
Beás			3	175		
Romani			10	340		
Összesen	47	2 625	261	16 966	10	462

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

A kisebbségi óvodai nevelés célja oly módon felkészíteni a gyermekeket a sikeres iskolai előmenetelre, hogy tudatosan építsen a nemzetiségi kultúra és a többségi kultúra közötti különbségekre és hasonlóságokra. Ahogy az óvodai ombudsmani jelentés rámutat, „*az óvoda, ha a hagyományápolással a kisebbségi közösséghez tartozás élményét adja, a*

kisebbségi identitástudat formálásában és a nyelvtanulás motivációs bázisában is kivételes szerepet kaphat.” A válaszuk elején említett minisztériumi irányelv a kisebbségi óvodai nevelésről, ugyanígy fontosságot tulajdonít az adott közösség kultúrájához, életmódjához, szokásaihoz, hagyományaihoz, tárgyi emlékei megismerésének és a hozzájuk való pozitív viszonyulás kialakításának. Az országgyűlési biztos vizsgálata, de a megyei kormányhivatalok beszámolóí is számos megvalósult példával szolgálnak e tekintetben.

1 a iv bekezdés

74. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy aktívan szorgalmazzák további anyanyelvi óvodák létesítését és véget vessenek a horvát, szerb és a szlovák iskola előtti nevelésben mutatkozó negatív folyamatoknak?

A hatályos jogszabályok szerint a nemzetiségi nevelésben, oktatásban való részvétel önkéntes, szülői kezdeményezésen alapul. A közoktatásról szóló törvény arra kötelezi az intézményfenntartó helyi önkormányzatokat, hogy a nemzetiségi óvodai nevelésre, iskolai nevelésre, oktatásra vonatkozó igényeket a helyi kisebbségi önkormányzatokkal együttműködve mérje fel. Az állam feladata alapvetően a felmerült igényekre alapozva a nemzetiségi óvodai nevelés, iskolai oktatás megszervezéséhez és megvalósításához szükséges feltételek biztosítása.

1. bekezdés b) pontja:

„elérhetővé teszik az általános iskolai oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken”

A közoktatási törvény rendelkezései alapján megjelent a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelése, iskolai oktatása irányelvének kiadásáról szóló 32/1997. (XI. 5.) MKM számú rendelet (a továbbiakban: Irányelv), amely tartalmazza a kisebbségi oktatás célját, megszervezésének módját, az oktatás típusait, valamint nyelvenként a kisebbségi vonatkozású műveltségi területek – anyanyelv és irodalom, népismeret – nemzetiség-specifikus követelményeit.

A kisebbségi általános iskolai oktatás jogszabályi feltételeiben az elmúlt három év során nem történt érdemi változás. A finanszírozás rendszere, az iskola-előkészítő oktatásával azonos módon változott.

Nemzetiségi általános iskolák száma:

14. sz. táblázat: A 2008/2009. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Anyanyelvű		Kétnyelvű kisebbségi		Nyelvoktató	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	2	294	29	4 235	239	42 480
Szlovák	1	67	4	787	37	3 760
Horvát	-	-	5	584	24	1 550
Román	-	-	5	383	6	674
Szerb	3	92	1	69	1	41
Szlovén	-	-	2	93		53
Görög	-	-	-	-	1	68
Ruszin	-	-	-	-	2	56
Bolgár	-	-	-	-	1	33
Beás					15	979
Romani					18	1 159
Összesen	6	453	46	6 151	344	50 853

9. sz. táblázat: A 2009/2010. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Kisebbségi kieg.	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	12	1 225	29	4 080	227	39 937	3	54
Szlovák	3	125	4	791	37	3 559	1	79
Horvát	2	181	6	500	23	1 379	2	135
Román	1	124	5	372	5	545	1	43
Ruszin					2	54		
Szerb	3	149			2	42	1	31
Szlovén	1	9	2	93	2	30		
Görög	1	53			1	9	1	127
Bolgár	1	11					1	23
Lengyel							1	98
Beás					11	987		
Romani					15	932		
Összesen	24	1 877	46	5 836	325	47 474	11	590

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

Ib iv bekezdés

82. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek a további kétnyelvű általános iskolák létrehozásának az aktív segítése érdekében?

A jogszabályok a szülők igényeinek megfelelően megengedik a nemzetiségi anyanyelvű és nemzetiségi kétnyelvű oktatás megteremtését is.

Az oktatásért felelős tárca együttműködésben az országos kisebbségi önkormányzatokkal és az Országos Kisebbségi Bizottsággal 2004-ben egy középtávú fejlesztési programot fogadott el. A fejlesztési program egyik fontos célkitűzése a kétnyelvűség irányában történő elmozdulás volt. Ezzel összhangban megvalósult a nemzetiségi normatíva differenciálása (a nemzetiségi kétnyelvű, anyanyelvű oktatás esetén a normatíva a nemzetiségi nyelvoktató normatíva kb. másfélszerese), illetve 2005-től a nemzetiségi anyanyelvű, kétnyelvű iskolák kiemelt támogatást nyerhetnek el a költségvetési törvény 5. számú mellékletében nemzetiségi oktatási feladatokra elkülönített keret terhére, az oktatásért felelős miniszter rendeletében meghatározott feltételek szerint.

A fenti intézkedéseknek is köszönhetően az elmúlt években több román, horvát, szlovén, német nyelvoktató iskola tért át a nemzetiségi kétnyelvű oktatásra. Érdekességként megemlíjtjük, hogy a Vas megyei Szentpéterfai Kéttannyelvű Általános Iskolában nincs olyan tanuló, akinek a szülője nem kérte a nemzetiségi oktatást, ezért **csak magyar nyelven folyó oktatás nem folyik az intézményben**. Egy 1989-es miniszteri engedély biztosította az intézmény számára, hogy a gradistyei (= nyugat-magyarországi = burgenlandi) horvát dialektus legyen az oktatás fő nyelve, ugyanakkor a 8. osztály végére minden tanulónak meg kell ismernie az **irodalmi nyelvet** is. Ehhez a munkához a tankönyvek is biztosítottak. A 2009/2010-es tanévben itt a 7. osztályig terjedt a kétnyelvű oktatási forma. A már első osztályban bevezetett testnevelés, természetismeret, rajz, ének, technika mellett a felsőben a történelem, honismeret, dráma, földrajz és etika is bekerült az anyanyelvi oktatás rendszerébe.

Az Oktatási Hivatal 2011. évi nemzetiségi általános iskolai vizsgálatának megállapítása, hogy a kétnyelvű oktatásban működő osztályok száma az alsó tagozaton (1-4. évfolyam) lényegesen több, tehát a felmenő rendszerben a kétnyelvű oktatás bővülése várható. A szükséges feltételek rendelkezésre állása esetén más nyelvoktatási formáról is át lehet térni a kétnyelvű oktatásra. A német nyelvből 5 intézményben, román, ill. szlovén nyelvekből 1-1 iskolában fordult elő, már az alsó tagozatban a nyelvoktatási forma megváltozása.

1. bekezdés c) pont:

„elérhetővé teszik a középiskolai oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken”

Hasonlóan a kisebbségi óvodai nevelés és általános iskolai oktatás megszervezésére vonatkozó rendelkezésekhez, a kisebbségi és közoktatási törvény értelmében a középfokú oktatás megszervezését is 8 tanuló szüleinek kell kezdeményeznie. A hazai kisebbségek regionális szórtságának következtében a korábbi évtizedekben regionális vagy országos beiskolázású középiskolák – többségében általános középfokú műveltséget biztosító négyosztályos gimnáziumok – jöttek létre. Az oktatási rendszer folyamatos átalakulása során megjelentek a középiskolai kisebbségi nyelvi és irodalmi, valamint népismereti követelmények, majd ezt követően a kisebbségi középiskolai kerettantervek is. Ezek módosítása, hasonlóan az általános iskolai rendelkezésekhez, párhuzamosan a közoktatás újabb reformjával, ugyancsak megtörtént.

A kisebbségi középiskolai oktatás feltételeinek biztosításában az előző beszámolóknk óta nem következett be változás.

Nemzetiségi középiskolák száma (tanulásszervezési forma szerinti megosztásban)

10. sz. táblázat: A 2008/2009. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Gimnázium Anyanyelvű/Kétnyelvű		Gimnázium Nyelvoktató		Szakközépiskola Nyelvoktató	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	8	1 938	7	518	2	229
Szlovák	2	105	-	-	-	-
Horvát	2	222	-	-	-	-
Román	1	189	-	-	-	-
Szerb	1	118	-	-	-	-
Görög	-	-	1	173	-	-
Szlovén	-	22	1	2	2	12
Bolgár	-	-	1	12	-	-
Beás	-	-	4	317	-	-
Romani	-	-	12	1 430	-	-
Összesen	14	2 594	26	2 452	6	241

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

11. sz. táblázat: A 2009/2010. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Gimnázium Anyanyelvű/Kétnyelvű		Gimnázium Nyelvoktató		Szakközépiskola Nyelvoktató	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	11	2 021	7	481	5	239
Szlovák	2	89	-	-	-	-
Horvát	2	222	-	-	-	-
Román	1	168	-	-	-	-
Szerb	1	120	1	13	-	-
Görög	-	-	1	155	-	-
Szlovén	-	26	1	25	1	11
Bolgár	1	23	1	23	-	-
Beás	-	-	2	165	-	-
Romani	-	-	9	1112	-	-
Összesen	18	2 669	21	2031	6	250

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

1c iv bekezdés

90. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek a további kétnyelvű középiskolák létrehozásának aktív segítése érdekében?

Az előző pontban vázoltaknak megfelelően, szülői igényekre alapozva ugyancsak lehetőség van a nemzetiségi anyanyelvű, illetve kétnyelvű középiskolai oktatásra is. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a nemzetiségi középiskolák döntő többsége kétnyelvű. A szerbek, horvátok, románok, szlovákok csak kétnyelvű középiskolákkal rendelkeznek, nyelvoktató

oktatási formát csak a német, a szlovén és a roma kisebbség esetében találunk. Az előző pontban vázolt differenciált normatíva és a kiemelt támogatási rendszer a kétnyelvű nemzetiségi középiskolákra is vonatkozik.

A meglévő békéscsabai és budapesti szlovák gimnáziumok tanulólétszámának a növelése érdekében az Országos Szlovák Önkormányzat gazdasági társasága, a Legatum Kft., 2008-ban létrehozta a „A magyarországi szlovákokért” Közhasznú Alapítványt, amelynek ösztöndíjprogramja az általános iskolások körében anyagilag is elősegíti ezt a folyamatot. Az alapítvány, e célra, 2008-ban és 2009-ben 3 millió forint, 2010-ben 4,1 millió és 2011-ben 4,5 millió forint állami támogatást kapott.

1. bekezdés d) pontja:

Elérhetővé teszik a szakközépiskolai és szakmunkásképzést az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken

1d iv bekezdés

96. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek azért, hogy annak lehetőségét megteremtsék/ növeljék, hogy a műszaki és szakképzésben a III. részben védett nyelveket is a tanterv szerves részeként lehessen tanulni?

A jogszabályi háttér azonos a szakiskolai képzés esetében is. A nyelven történő oktatás, illetve a nyelvtanítás bevezetéséhez elegendő, ha 8 kisebbségi származású tanuló szülője kéri a csoport vagy önálló osztály létrehozását, illetve fenntartását. Az elmúlt években – a gazdasági kapcsolatok, a kereskedelem, az idegenforgalom stb. élénkülésével, az országok közötti szabad mozgás következtében – a szülők igénye alapján a kisebbségi anyanyelvi oktatás kezdett kiterjedni a szakképzésre is.

A kisebbségi szakközépiskolai oktatás feltételeinek a biztosításában az előző jelentés óta nem következett be változás. A szakközépiskolák adatait az 1 bekezdés c) pontjának tárgyalásakor közöltük.

Nemzetiségi szakiskolák száma

12. sz. táblázat: A 2008/2009. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Szakiskola Nyelvoktató	
	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	2	168
Szlovák	-	-
Horvát	-	-
Román	-	-
Szerb	-	-
Görög	-	-
Szlovén	1	1
Bolgár	-	-
Beás		
Romani		
Összesen	3	169

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

13. sz. táblázat: A 2009/2010. tanév statisztikai adatai

Kisebbség	Szakiskola Nyelvoktató és kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	1	142
Szlovák	-	-
Horvát	-	-
Román	-	-
Szerb	-	-
Görög	-	-
Szlovén	2	2
Bolgár	-	-
Beás		
Romani		
Összesen	3	144

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

1. bekezdés e) pontja:

Elérhetővé teszik az egyetemi és más felsőoktatási képzést az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken

Magyarországon az elmúlt időszakban sem jött létre önálló kisebbségi felsőoktatási intézmény, aminek továbbra sem a jogszabályi háttér hiánya az oka, hanem a kisebbségek létszáma és szórt elhelyezkedése. A felsőoktatási intézményekben továbbra is a nemzetiségi nyelv és irodalom szakos pedagógusképzés biztosított az örmény és ruszin nyelv kivételével.

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény átalakította a magyar felsőoktatás szerkezetét többciklusú képzési rendszerre, amely szerint alapképzésben, mesterképzésben és doktori képzésben lehet oklevelet szerezni. Tanári szakképzettség csak mesterképzésben szerezhető. 2006 szeptemberétől már csak a fenti rendszerben indíthattak képzéseket a felsőoktatási intézmények.

Az alapképzésben – az örmény és ruszin kivételével – minden kisebbségi nyelvi szakirány elnyerte az akkreditációt, csakúgy, mint a tanári szakképzettséget adó mesterszakokon.

Ugyancsak a felsőoktatási törvény 128. § (1) bekezdésének h) pontja alapján az oktatásért felelős tárca először 2006. óta meghívásos pályázatot hirdetett meg, amelynek célja a kulturális és nyelvi sokszínűség megőrzését és értékeinek terjesztését felvállaló kis létszámú szakok támogatása. A pályázat céljának megfelelő, a többciklusú képzés mindkét képzési ciklusában szlavisztika, ókori nyelvek és kultúrák, germanisztika, keleti nyelvek és kultúrák, romanisztika, romológia alapképzési szakokon, valamint ezen szakok nemzetiségi szakirányú képzésében, továbbá tanító vagy óvodapedagógus alapképzési szakok valamelyikén nemzetiségi képzésben indított kis létszámú szakok támogatására lehet pályázni a képzési munka szakmai színvonalának erősítése, az infrastrukturális, személyi és működési feltételek biztosítása és fejlesztése érdekében.

A felsőoktatásban 5 képzőhelyen folyik romani nyelvi képzés (Pécsi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem Nyíregyházi Tanárképző Főiskolai Kar, Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, Tessedik Sámuel Tanító- és Óvodapedagógus-képző Főiskola, Kaposvári Egyetem), 2 intézményben pedig a beás nyelvet (Pécsi Tudományegyetem, Kaposvári Egyetem) oktatják a hallgatóknak. A váci Apor Vilmos Katolikus Főiskolán romani nyelvi képzés folyik.

A roma felsőoktatási területen 2008-ban 4 pedagógus-továbbképzés megvalósításához (120 fővel) 4 millió Ft összegű támogatást, 2009-ben pedig 1 pedagógus-továbbképzés megvalósításához (35 fővel) 1 125 000 Ft összegű támogatást nyújtottunk.

A romani és beás nyelvek valamint a roma népismeret oktatását segítő kutatások megvalósításához 2008-ban 4 pályázó 4 millió forint, 2009-ben pedig 6 pályázó 3,5 millió forint összegű támogatást nyert el e célra.

1. bekezdés f) pontja:

„intézkednek, hogy a felnőttoktatásnak és továbbképzésnek legyenek olyan tanfolyamai, melyek elsősorban vagy teljesen a regionális vagy kisebbségi nyelveken valósulnak meg”

If iii alpont:

99. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak elérésére, hogy kialakítsanak és finanszírozzanak egy megfelelő továbbképzési és szakképzési keretrendszert a kisebbségi nyelvek oktatására, és aktívan népszerűsítsék ezt?

Az elmúlt három év során a felnőttképzés rendszerében érdemi változás nem történt. Az Oktatási Hivatal a különböző nemzetiségek általános iskolai pedagógusai körében megfelelő, az esetek többségében 50 %-ot meghaladó továbbképzési részvételt regisztrált. Volt, ahol 80 %-ot is elért a nyelvi képzésben részesültek száma (pl. a horvátoknál), több helyütt az anyaországi (román, görög, lengyel), van, ahol a belső (cigány), másutt a nyelvi módszertani (szerb) továbbképzések domináltak. A továbbképzés hiányáról egyes cigány pedagógusok esetében számoltak be.

Zala megye pozitív példája, hogy két kulturális intézmény (a nagykanizsai Irka Felnőttképzési Szolgáltató Iroda és a Zalakomári Kulturális Központ) EU-s pályázati forrásból felnőttképzési akkreditációt valósított meg a beszámolási időszakban. Az ingyenes tanfolyamok kedvezményezettjei között roma származásúak is vannak. Az előbbi intézmény 160 órás beás nyelvtanfolyamot is indított, amelynek keretében 9-en sikeres nyelvvizsgát is tettek – Nagykanizsán ez volt az első ilyen kezdeményezés.

1. bekezdés g) pontja:

„intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák annak a történelemnek és kultúrának az oktatását, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek hordoznak;”

A nyelvoktatás mellett a nemzetiségi népismeret oktatásán keresztül sajátítják el az adott kisebbségi közösség tanulói a saját történelem és a kultúra lényegi elemeit. Az Oktatási Hivatal vizsgálata tudósít róla, hogy népismeret lehet önálló tantárgy is, de pl. a németeknél a nyelv és irodalom, a történelem és a készségtárgyak tananyagába integrálják. A horvátoknál 1-4. osztályban szintén a nyelvórákon, 5-8-ig pedig több tantárgyba integrálva tanítják. A cigány és a szlovák népismeret teljesen vagy részben önálló tantárgy az érintett közösségek

iskoláiban. A román népismeret tanórán kívüli hagyományőrző szakköri formában sajátítják el, a nemzetiségi nyelv és irodalom tantárgy mellett.

1g bekezdés

102. Információk biztosítása arról, hogy a kisebbségi nyelveket nem beszélők oktatásában mit tanítanak a kisebbségi nyelvek által tükrözött kultúráról és történelemről

A Nemzeti Alaptanterv (NAT) kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet előírja, hogy a hazai kisebbségek történelméről, kultúrájáról szóló ismeretek a magyar közoktatás tananyagaiban megjelenjenek. A NAT az iskolai nevelés-oktatás közös értékei között jelöli meg „*az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence megismerésének, a nemzeti hagyományoknak, valamint a nemzeti identitás fejlesztésének, beleértve az ország nemzetiségeihez, kisebbségeihez tartozók azonosságtudatának ápolását, kibontakoztatását. Az iskolai oktatás minden szintjén minden gyereknek meg kell ismerkednie a nemzetet alkotó hazai kisebbségek kultúrájával, közös történelmünkkel. Ugyanakkor a NAT a fejlesztési feladatok meghatározásakor az európai, humanista értékrendre és azokra a tartalmakra összpontosít, amelyek Európához tartozásunkat erősítik.*”

Ezek a tananyagok a magyar többségi oktatáson belül az Ember és Társadalom műveltségi területből az általános iskolák 5. osztályától a hon- és népismeret, a történelem, valamint az állampolgári ismeretek tantárgyakon belül jelennek meg. A kimeneti szabályozás keretében, minden szinten, számon kérhető ismeretként jelennek meg, így – természetesen – tartalmazzák a kisebbségek történelmével, kultúrájával kapcsolatos ismereteket az érettségi követelmények is.

A cigány népismeret tantárgyat a nem cigány tanulók is tanulják az 1-6. évfolyamon a választható órakeret terhére a szülői nyilatkozat alapján.

1. bekezdés h) pontja:

„biztosítják az oktatók részére a Fél által az a)-g) bekezdések közül elfogadottak megvalósításához szükséges alap- és továbbképzést;”

1h bekezdés

105. A Magyar Hatóságok milyen határozott lépéseket tettek azon tanárok számának növelése érdekében, akik szaktárgyukat kisebbségi nyelven is oktatják?

A magyar felsőoktatás a meglévő kisebbségi pedagógusképző helyeken a nemzetiségi, etnikai oktatás számára alapvetően a nemzetiségi óvodapedagógusok, tanítók, továbbá az anyanyelv és irodalom szakos általános és középiskolai tanárok képzését biztosítja. Ugyanakkor fokozottabb igény van a kétnyelvű, illetve a tannyelvű nemzetiségi oktatásban közismereti tantárgyakat kisebbségi nyelven oktató pedagógusok iránt. Így e pedagógusok szaknyelvi továbbképzése lett az elmúlt időszak egyik legfontosabb feladata.

A kisebbségi nyelven oktató gyakorló pedagógusok szaknyelvi képzését az oktatásért felelős tárca által kiírt pályázatok is segítik. A szaktárca által megfogalmazott szaknyelvi képzések lényege, hogy a pályázaton részt vevő felsőoktatási kisebbségi tanszék vagy országos kisebbségi önkormányzat az anyaországi felsőoktatási intézménnyel kötött közvetlen megállapodás alapján, a kétnyelvű vagy tannyelvű nemzetiségi iskolában közismereti tantárgyat kisebbségi nyelven oktató gyakorló pedagógusok számára, szemeszterenként legalább 40 óra elméleti képzést és 40 óra anyaországi hospitációt biztosítson.

A nemzetiségi oktatás minőségét nagyban segíti az anyaországoktól kapott segítség. Ebből adódóan fontos a kétoldalú tárcaközi munkatervekben meghatározott, a hazai kisebbségeket érintő kötelezettségek ellátása. Az oktatásért felelős tárca arra törekedett, hogy a kétoldalú tárcaközi egyezmények kínáljanak magyar ösztöndíj lehetőségeket anyaországi teljes idejű képzésre a magyarországi nemzetiségi fiatalok számára, biztosítsanak lehetőségeket részképzésekre és doktoranduszképzésre, nyelvi-módszertani és szaknyelvi pedagógus-továbbképzésekre, a nemzetiségi gyermekek anyaországi programokon vehessenek részt, legyen lehetőség anyaországi lektorok, vendégtanárok fogadására, anyaországi tankönyvek és módszertani segédletek behozatalára.

Az oktatási tárca az elmúlt három év során is pályázat keretében biztosította a kisebbségi iskolákban oktató pedagógusok nyelvi-szakmai továbbkésztését.

A 2008-2010. évi pályázatok eredményét az alábbi táblázatok tartalmazzák:

14. sz. táblázat: Nemzetiségi pedagógus-továbbképzések támogatása 2008-ben

Kisebbség	A pályázatok száma	Támogatás összege eFt
Német	10	10.840
Szerb	1	2.100
Horvát	1	2.000
roma	4	4.000
Szlovén	1	900
Összesen:	16	19.840

15. sz. táblázat: Nemzetiségi pedagógus-továbbképzések támogatása 2009-ben

Kisebbség	A pályázatok száma	Támogatás összege eFt
német	5	3 757
szerb	2	3 150
román	1	1 040
roma	1	1 250
Összesen:	9	9 197

16. sz. táblázat: Nemzetiségi pedagógus-továbbképzések támogatása 2010-ben

Kisebbség	A pályázatok száma	Támogatás összege eFt
Német	2	1 794
Szerb	2	1 600

Horvát	1	1 000
Összesen:	5	4 394

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium

1. bekezdés i) pontja:

„létrehoznak felügyelő szerve(ke)t a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatásának megteremtésében és fejlesztésében tett intézkedések és elért előrehaladás figyelemmel kísérése és a kérdésekről nyilvánosságra hozandó időszaki jelentések elkészítése céljából.”

1i bekezdés

108. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek egy olyan mechanizmus kialakítására, amely a megtett intézkedések és az elért haladás figyelemmel kísérését szolgálja a III. részbeli nyelvek tanítása terén és erről időszaki jelentést készít?

A kisebbségi oktatás az érintett közösségek szigorú kontrollja alatt valósul meg, ugyanis a kisebbségi önkormányzatoknak minden, a kisebbségi oktatással összefüggő kérdésben véleményezési, illetve az oktatás tartalmával kapcsolatban, és helyi szinteken minden esetben egyetértési joguk van. Szintén a közoktatási törvény rendelkezik az Országos Kisebbségi Bizottság működéséről, amely amellet, hogy kisebbségi oktatási ügyekben az oktatási miniszter szakmai tanácsadó szerve, e téren egyetértési joggal is rendelkezik. Nem véletlen, hogy az Országos Kisebbségi Bizottságba mind a 13 országos kisebbségi önkormányzat, 1-1 tagot delegál, hiszen a nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás gyűjtőfogalom mögött egymástól igen eltérő adottságú nemzeti és etnikai kisebbségnek oktatáshoz fűződő, különböző szintű igénye húzódik meg.

Ez a rendszer megfelelő lehetőséget biztosít a hazai kisebbségek számára, hogy a nemzetiségi oktatás, nevelés alakulását figyelemmel kísérhessék, az oktató-nevelő munkát érintő jogszabályi, pénzügyi változásokat, egyéb intézkedéseket érdemben, érdekeiknek megfelelően befolyásolhassák.

A nemzeti köznevelésről szóló törvény átalakítja a magyar közoktatási rendszert. Az új törvény 74. §-a szerint a helyi önkormányzat oktatási feladata 2013. szeptember 1-jei hatállyal csökken, csak az óvodai nevelés biztosítása lesz önkormányzati feladat, az iskolai köznevelés feltételeinek biztosítása állami feladattá válik. Az új törvény a nemzetiségi oktatási jogokat nem csorbítja, hanem új garanciális elemekkel bővíti.

A nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint a nemzetiséghez tartozó gyermek a szülője vagy törvényes képviselője döntésétől függően anyanyelvű, nemzetiségi két tanítási nyelvű, nemzetiségi nyelvoktató vagy roma nemzetiségi köznevelésben vehet részt. A törvény rögzíti, hogy az állam fenntartóra tekintet nélkül támogatja a nemzetiségek által használt nyelv alkalmazását a nemzetiségi köznevelésben. Rögzíti továbbá – a feltételrendszert is meghatározva –, hogy a nemzetiségi köznevelés többletköltségét az állam viseli, az országos nemzetiségi nevelési-oktatási intézmények finanszírozása az egyházi intézményekkel azonos módon történik, továbbá, hogy a nemzetiség anyanyelvű vagy anyanyelvi oktatása a helyi lehetőségek és igények szerint nemzetiségi óvodában, iskolában, iskolai osztályban vagy csoportban történhet. A törvény megállapítja azokat a szabályokat is, amelyek az új szabályozás hatályba lépésekor már megkezdett oktatási, nevelési forma folyamatosságát biztosítják.

A 2011-ben elfogadott, a nemzetiségek jogairól szóló törvény szerint, ha a jogszabály a nemzetiségi önkormányzat részére valamely döntés meghozatalánál a közneveléssel kapcsolatos ügyben véleményezési vagy egyetértési jogot biztosít, a nyilatkozat megtételére – jogszabály eltérő rendelkezésének hiányában – harminc nap áll rendelkezésre. Ha a nemzetiségi önkormányzat az egyetértését nem adta meg, és az érdekelték között további tizenöt napon belül az alapvető jogok biztosa által megkísérelt egyeztetés nem vezet eredményre, az egyetértés megadásáról vagy megtagadásáról az alapvető jogok biztosa dönt.

Fontos megjegyezni továbbá, hogy az országos kisebbségi önkormányzatok – a kormány stratégiai partnereiként –, az államigazgatási egyeztetések keretében lehetőséget kapnak a legfontosabb, kisebbségeket is érintő jogszabálytervezetek véleményezésére, még azok elfogadását megelőzően.

A fenti mechanizmusok biztosítják az ügyintézői szintű napi kapcsolatok mellett annak intézményes lehetőségét, hogy a különböző intézkedések, jogszabályváltozások, tervezési feladatok az államigazgatásban a kisebbségek véleményének ismeretében születhessenek meg.

2. bekezdés:

„Az oktatásügy vonatkozásában, azokban a körzetekben, amelyek nem minősülnek a regionális vagy kisebbségi nyelvek által hagyományosan használt körzetnek, ha azt a regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja, a Felek vállalják, hogy engedélyezik, bátorítják vagy létrehozzák a regionális vagy kisebbségi nyelven történő oktatást vagy az ilyen nyelvek oktatását valamennyi megfelelő oktatási szinten.”

A közoktatási törvény 86. §-ának (5) bekezdése 1999. szeptember 1-jétől rendelkezik a *kiegészítő kisebbségi oktatás* megszervezéséről. A rendelkezés gyakorlati megvalósulására a 2004/2005-ös tanévben került sor. Az ezen a rendelkezésen alapuló új oktatási forma az igen nagy szórványban és igen alacsony lélekszámban élő kisebbségi közösségek számára biztosítja, hogy a magyar közoktatási rendszer részeként, azzal azonos szakmai színvonalon szervezhessék meg anyanyelvi oktatásukat. A kiegészítő kisebbségi oktatás csak a nemzetiségi anyanyelv és a népismeret oktatására terjed ki, a tanulók tankötelezettségüket más közoktatási intézményben teljesítik. Ugyanakkor a kisebbségi nyelv és irodalom, valamint népismeret tárgyakban folytatott tanulmányokról bizonyítvány állítható ki. Ahogyan azt a korábbi jelentésben már említettük, ilyen kiegészítő kisebbségi oktatás került megszervezésre az Országos Horvát Önkormányzat kezdeményezésére Kőszegen, ahol eredetileg nem éltek nagyobb számban horvátok, ám az elmúlt évek migrációjának következtében a horvát nyelv oktatása iránti igény megjelent és elérte azt a szintet, hogy ilyen oktatási formában működhessen. E lehetőséggel bármelyik nemzetiség élhet, ha a szülői kezdeményezések száma nem éri el a nappali rendszerű nemzetiségi oktatás megszervezéséhez szükséges 8 főt.

A nemzetiségek jogairól szóló törvény rögzíti, hogy a törvény által meghatározott nemzetiségi jogok, különösen a kollektív nyelvhasználat, oktatás, nevelés, hagyományápolás és kultúra, a helyi sajtó, az esélyegyenlőség, társadalmi felzárkózás és a szociális ellátás kérdéskörében a nemzetiségi lakosságot e minőségében érintő helyi önkormányzati határozatot a képviselő-testület csak az e lakosságot képviselő települési nemzetiségi önkormányzat, ennek hiányában a területi nemzetiségi önkormányzat egyetértésével alkothatja meg.

A 2012. szeptember 1-jén hatályba lépő, a nemzeti köznevelésről szóló törvény fontos rendező elvként rögzíti, hogy a nevelés-oktatás törvényi szabályozása, az oktató-nevelő tevékenység szerkezetének és tartalmának meghatározása, valamint e tevékenység ellenőrzése során érvényesíteni kell a nemzetiségek kulturális autonómiájának megfelelő oktatási érdekeket. A jogszabály előírja a nemzetiségi óvodai nevelésre és nemzetiségi iskolai nevelésre, oktatásra irányuló igények felmérésében és megszervezésében a törvény által e feladatok ellátására kötelezett szervek és a nemzetiségi önkormányzatok együttműködési kötelezettségét. A nemzetiségi önkormányzat továbbra is részt vehet a nemzetiséghez tartozók nevelésével és oktatásával összefüggő állami feladatok végrehajtásában – köznevelési, közoktatási intézményt létesíthet, tarthat fenn és vehet át más szervtől.

A nemzeti köznevelésről szóló törvény bővíti a nemzetiségi oktatási jogokat – előírja, hogy a kollégiumi nevelés-oktatást a nemzetiségi nevelésben résztvevő tanulók számára biztosítani kell, így azon nemzetiségi tanulók számára is elérhetővé válik a nemzetiségi oktatás-nevelés, akik lakóközvetében nem folyik nemzetiségi anyanyelvű, vagy kétnyelvű oktatás.

Az egyházi, valamint a nemzetiségi önkormányzati intézményfenntartók által ellátott nevelési, nevelési-oktatási feladatok központi költségvetési finanszírozása az állami fenntartású intézményekre vonatkozó általános szabályok alapján, azokkal azonos mértékben történik. Az egyházi és nemzetiségi intézmények működési költségeik fedezésére kiegészítő támogatásban is részesülnek, az egyházakra és a nemzetiségekre vonatkozó törvények szerint.

**A 8. cikk Oktatásügy témával kapcsolatban,
Magyarország konkrét vállalásainak a pontjaihoz nem köthető,
Magyarország Kormányának benyújtott további kérdések**

66. Kérjük, informálják a Szakértői Bizottságot a meghozott intézkedésekről arra vonatkozólag, hogy felhívták a szülők figyelmét a kétnyelvű oktatás értékeit és lehetőségeit illetően. Továbbá mérlegeljék annak lehetőségét, hogy az illetékes hatóságok információs csomagot adjanak az újszülött gyermek szüleinek arról, hogy az adott kisebbségi nyelven milyen anyanyelvi vagy kétnyelvű oktatási lehetőségek állnak rendelkezésre.

A kisebbségi oktatásra irányuló igények felmérésében és az oktatás megszervezésében a helyi és a kisebbségi önkormányzatoknak a jogszabályi előírások szerint együtt kell működnie. A hatályos jogi szabályozás lehetővé teszi, hogy amennyiben 8 azonos kisebbséghez tartozó szülő kezdeményezi, a fenntartó köteles megszervezni a kisebbségi óvodai nevelést, iskolai nevelést-oktatást. Ennél alacsonyabb számú kezdeményezés esetén is van lehetőség a kiegészítő kisebbségi oktatás megszervezésére.

A jogszabályok a szülők igényeinek megfelelően megengedik a nemzetiségi anyanyelvű és nemzetiségi kétnyelvű oktatás megteremtését is. Az oktatásért felelős tárca, együttműködésben az országos kisebbségi önkormányzatokkal és az Országos Kisebbségi Bizottsággal 2004-ben egy középtávú fejlesztési programot fogadott el. A fejlesztési program az alábbi fő feladatokat határozta meg:

- A Nemzeti Alaptanterv módosításával összhangban a nemzetiségi oktatás tartalmának és kereteinek megújítása.

- **A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás jogi és pénzügyi feltételrendszerének összehangolásával az anyanyelvi oktatásnak a minőség irányába történő elmozdulásának elősegítése. A támogatások differenciálásával a kétnyelvű és a teljes anyanyelvű oktatás előnyben részesítése.**
- A nemzetiségi oktatáshoz szükséges anyanyelvű tankönyvfejlesztési és fordítási program folytatása, az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) keretében történő nemzetiségi oktatási programok (oktatási segédletek, tankönyvek, tananyagok és a hozzájuk kapcsolódó pedagógus-továbbképzések) fejlesztésének előkészítése. A nemzetiségi tankönyvekhez ingyenes hozzáférés biztosítása az ellátási rendszer átalakításával.
- Az anyanyelvi pedagógus-továbbképzés folytatása, különös tekintettel a közismereti tárgyak anyanyelven való oktatásának személyi feltételeinek biztosítása.
- A nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás feltételeinek biztosítása azon nemzeti és etnikai kisebbségek esetében is, amelyek korábban nem rendelkeztek kisebbségi oktatással.
- Az 1100 fő alatti településeken működő nemzetiségi közoktatási intézmények aránytalanul magas fenntartási költségeinek az ellensúlyozása.

A fejlesztési program egyik fontos célkitűzése a kétnyelvűség irányában történő elmozdulás volt. Ezzel összhangban megvalósult a nemzetiségi normatíva differenciálása (a nemzetiségi kétnyelvű, anyanyelvű oktatás esetén a normatíva a nemzetiségi nyelvoktató normatíva kb. a másfélszerese), illetve 2005-től a nemzetiségi anyanyelvű, kétnyelvű iskolák kiemelt támogatást nyerhetnek el a költségvetési törvény 5. számú mellékletében nemzetiségi oktatási feladatokra elkülönített keret terhére, az oktatásért felelős miniszter rendeletében meghatározott feltételek szerint.

A fenti intézkedéseknek is köszönhetően az elmúlt években több román, horvát, szlovén, német nyelvoktató iskola tért át a nemzetiségi kétnyelvű oktatásra.

66. A Magyar Hatóságok az alábbiakra vonatkozóan milyen intézkedéseket tettek:

- javítsák a kisebbségi nyelveken történő oktatás pénzügyi helyzetét az oktatási rendszer minden szintjén

A kisebbségi lakosság demográfiai adottságaiból törvényszerűen következik, hogy a nemzetiségi, etnikai oktatási, nevelési intézmények tanulólétszáma jellemzően alacsony. A 2000. évtől a költségvetési törvényben egy elkülönített keret áll rendelkezésre, melyet pályázati úton vehetnek igénybe a kisebbségi iskolafenntartók az iskolák, ezen belül is kiemelten az anyanyelvű, kétnyelvű iskolák működéséhez. Az intézkedésnek az a célja, hogy az anyanyelvű, kétnyelvű iskolák az alacsony tanulólétszám ellenére is önállóan működhessenek, megőrizve az intézmény életére jellemző kétnyelvűséget.

2006-tól e keret jelentősen megnőtt, és az iskolák működése mellett a nemzetiségi tankönyvek beszerzéséhez, pedagógiai szakmai szolgáltatások igénybevételéhez, valamint a kétoldalú kisebbségi vegyes bizottságok ajánlásaiban szereplő közoktatási feladatok megvalósításához is igényelhetek támogatást az intézményfenntartók, segítve a kisebbségi oktatás színvonalának az emelését. 2007-től az anyaországokban megvalósuló anyanyelvi programok is bekerültek a támogatási célok közé.

Összegezve megállapítható, hogy a nemzetiségi nevelésben, oktatásban résztvevő intézmények fenntartói az alap- és kiegészítő támogatások, továbbá a differenciált nemzetiségi normatíva mellett további kiegészítő támogatásokra is számíthatnak. A nemzetiségi anyanyelvű és kétnyelvű iskolák kiemelt támogatást kaptak, illetve a nemzetiségi óvodák és nyelvoktató iskolák közül a legrászorultabb intézményi kör, azok, amelyek az 1100 fő alatti településen működtek (függetlenül attól, hogy önálló intézményként vagy tagintézményként), juthattak további működési támogatáshoz.

- biztosítsák a szükséges pénzügyi támogatását az anyanyelven oktató, vagy kétnyelvű, és a kisebbségi önkormányzatok által átvett iskoláknak

Mint arról korábban is beszámoltunk, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata 2 (Pécs, Pilisvörösvár), az Országos Szlovák Önkormányzat 3 (Szarvas, Békéscsaba, Sátoraljaújhely) és az Országos Horvát Önkormányzat 1 (Hercegszántó) közoktatási intézmény fenntartását vette át. 2011-ben a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata és a Szerb Országos Önkormányzat is átvette a battonyai román, illetve szerb iskola fenntartását. Fentiekén túl az Országos Horvát Önkormányzat kezdeményezte a pécsi horvát iskola, a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata pedig a beloianniszi görög nyelvoktató általános iskola átvételét, erre a hatályos jogszabályi előírások alapján mindkét esetben 2012. július 1-ei határnappal kerülhet sor.

A fenti iskolák a költségvetési törvényben meghatározott alap- és kiegészítő támogatások, nemzetiségi normatíva mellett az oktatásért felelős miniszterrel kötött közoktatási megállapodás alapján jogosultak a kisebbségi fenntartói támogatás igénybevételére. A helyi önkormányzatokkal azonos feltételek mellett további kiegészítő támogatást igényelhetnek a 2011. évi költségvetési törvény 42. § (1) bekezdés alapján a XX. Nemzeti Erőforrás Minisztérium fejezet 20. cím 2. jogcímcsoport 3. jogcím alatti előirányzat terhére.

Fentiekén túl a bolgár, a lengyel és a görög országos önkormányzat is fenntart kiegészítő kisebbségi iskolát, melynek fenntartásához a nemzetiségi normatíva mellett az oktatásért felelős miniszterrel kötött közoktatási megállapodás alapján további támogatást kapnak.

Az Országos Roma Önkormányzat jelenleg nem tart fenn közoktatási intézményt, bár a beszámolási időszakban többször tájékozódott roma közoktatási intézmény alapításának, illetve intézmény átvételének a lehetőségéről.

- gyorsítsák fel a tankönyvek kiadását kisebbségi nyelven történő oktatás céljára az oktatási rendszer minden szintjén

A nemzetiségi tankönyvek biztosítása a kisebbségi törvény rendelkezése szerint állami feladat. Olyan alacsony példányszámú tankönyvekről van szó, amelyek esetében a piaci viszonyok nem alkalmazhatók, mind a tankönyvek fejlesztéséhez, mind azok nyomtatásához állami támogatásra van szükség.

A nemzetiségi nyelv, irodalom és népismereti tankönyvek fejlesztése, valamint a nemzetiségi nyelvű közismereti tankönyvek fordítása az országos kisebbségi önkormányzatokkal egyeztetett fejlesztési, fordítási terv alapján történik a szakmai kapacitás, illetve a pénzügyi források függvényében. Arra törekszünk, hogy oktatási formánként, évfolyamonként egy-egy tankönyv a rendelkezésre álljon.

Korábban a kiadók közvetlenül jutottak állami támogatáshoz, 2006-tól a nemzetiségi tankönyvek beszerzéséhez a költségvetési törvény 5. számú mellékletében nemzetiségi feladatokra elkülönített keretből a nemzetiségi iskolák fenntartói megkapják a kiadóktól közvetlenül megrendelt nemzetiségi tankönyvek ellenértékét. A tankönyveket az iskolák tartós tankönyvként 4 évig használják. Az intézkedés eredményeként az éves támogatás összege csökkent (a tankönyvek utánnyomását 4 évenként kell megfinanszírozni), és a tanulók térítés nélkül használhatják a nemzetiségi tankönyveket, költségtérítést csupán a munkafüzetek és munkatankönyvek után fizetnek.

Az elmúlt időszakban folytatódott a nemzetiségi munkatankönyvek szétválasztása tankönyvvé és munkafüzeté. 2009-ben 6 nemzetiségi tankönyv szétválasztása történt meg 24 millió forint ráfordítással, emellett 4 tankönyv kisebbségi nyelvre történő fordítására is adtunk megbízást, éspedig 7,4 millió forint értékben. 2010-ben 10 nemzetiségi munkatankönyv tankönyvvé és munkafüzeté történő szétválasztására kötöttünk támogatási szerződést. E feladatok ellátására 32 millió forintot fordított az oktatásért felelős tárca.

A nemzetiségi tankönyvek fejlesztését és részben a közismereti tankönyvek, oktatási programok kisebbségi nyelvre történő fordítását 2009-től európai uniós források bevonása is segítette. A Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 3.4.1. A Nemzetiségi tanulók nevelésének, oktatásának segítése c. pályázaton nemzetiségi közoktatási intézmények és az országos kisebbségi önkormányzatok konzorciumai vehettek részt. Az első forduló kiírása 250 millió forint keretösszeggel 2009. május elején megtörtént, a fejlesztések megvalósítását a pályázók 2011. év végéig vállalták, ezért eredményeiről csak a következő beszámolóban nyújthatunk részletes tájékoztatást. A fejlesztésekhez pályázónként 28-35 millió forint közötti összeg állt rendelkezésre.

A következő forduló várhatóan 2012-ben, lényegesen magasabb, mintegy 1.200 millió forint keretösszeggel folytatódik. E pályázat célja a nemzetiségi oktatás minőségének javítása, a kompetenciaalapú oktatás megerősítése. Eredményeként nemzetiségi oktatási programcsomagok valósulnak meg, melynek részét képezik tananyagok, tanulói és tanári segédletek, kerettantervek, nyomtatott és digitális tankönyvek, és a hozzájuk kapcsolódó pedagógus-továbbképzések.

Több nemzetiség esetén az anyaországok – a ruszinok esetén Szlovákia – kisebbségi tankönyveit használják. Gyakori az is, hogy a könyvtár számára beszerzett, tartós tankönyvekből oktatnak.

- szervezzék meg azon iskolák tanulóinak utaztatását, amelyek már bezártak, vagy összevontak

Kétségtelen tény, hogy az iskolai bezárások és társulások miatt bejáró tanulók biztonságos utaztatását meg kell oldani. Ezt szolgálták a korábbi időszakban az iskolabuszok, falugondnoki autóbuszok beszerzésére kiírt pályázatok is.

Nagyon fontos azonban, hogy az óvodás gyermekek, illetve az alsó tagozatos (1-4. évfolyam) tanulók ne kényszerüljenek utazásra, a tankötelezettségüket helyben teljesíthessék. A készülő új szabályozók arról szólnak, hogy az óvodák és alsó tagozatos iskolák helyben működjenek, felső tagozattól azonban a költséghatékonyság figyelembevételével kell majd megszervezni az

oktatást. Annak érdekében, hogy megfelelő óvodai kapacitások álljanak rendelkezésre, Európai Unió források bevonásával a II. Széchenyi Program keretében várhatóan 2012-ben egy óvodafejlesztési program kerül kiírásra.

A roma lakosság jelentős része néhány észak- és kelet-magyarországi, illetve dél-dunántúli megyében él. Arányuk különösen magas a kistelepüléseken. Megfigyelhető egyes kistérségekben a munkavállaló korú többséghez tartozó lakosság elvándorlása és a romák beköltözése a megürülő lakóépületekbe. E települések iskoláiban növekszik a roma tanulók aránya. A roma népesség fiatalodó társadalmat alkot. Azonban a jelenlegi oktatási és gazdasági mutatók alapján (alacsony iskolai végzettség, rossz szociális helyzet, romló egészségi állapot, magas munkanélküliség) periférián lévő népességgel kell számolni, amelynek eredményes integrálódásához a fiatal korosztályok iskolázottságát nagymértékben javítani kell. Ezért kiemelt célként fogalmazódik meg, hogy a kis lélekszámú településeken ne zárjanak be az iskolák. Így nem kellene a gyermekeknek elmenni a lakóhelyüktől távol eső iskolákba, hanem helyi tanítók - esetleg összevont, kisebb létszámú osztályokban – koncentráltabban foglalkozhatnának a gyerekekkel.

Az oktatásért felelős tárca pályázatot hirdetett Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről szóló 2010. évi CLXIX. törvény 1. melléklet XX. Nemzeti Erőforrás Minisztérium fejezet "Közoktatási feladatok támogatása" alcím "Kisiskolák újraindítása" jogcímcsoport előirányzatának terhére, 300,0 millió forint támogatási összeg felhasználására. A pályázat célja: Azokon a településeken, amelyek illetékességi területén a lakosság szám 3000 fő vagy az alatti, és megszűnt a település általános iskolája, a szülők írásos igénye alapján újra működjön, s így utaztatás nélkül, helyben legyen biztosított a tanulók számára a nevelés-oktatás legalább az 1-4. évfolyamokon.

A támogatást az a települési önkormányzat, intézményi társulás esetén a társulás székhelye szerinti önkormányzat, többcélú kistérségi társulás igényelhet, amelynek a területén (társulás esetén tagönkormányzata területén) a lakosság szám 3000 fő, vagy az alatti, és vállalta, hogy a településen az önkormányzat tulajdonában már meglévő iskolaépületben a 2011/2012-es tanévtől tagintézményenként újra megszervezi a nappali rendszerű iskolai oktatást legfeljebb az 1-4. évfolyamon, vagy önálló 8 évfolyamos iskolaként.

Az elnyert támogatás az általános iskolai nevelés-oktatás újraindításának, megszervezésének költségeire, ennek részeként

- az iskolaépület felújítására
- a működés személyi feltételeinek biztosítására
- a kötelező eszköz- és felszerelési jegyzékben foglaltak beszerzésére
- a tanulók és a pedagógusok által a pedagógiai programban meghatározott foglalkozások megtartásához szükséges egyéb szakmai eszközök, illetve taneszközök beszerzésére
- a működtetés dologi költségeire használható fel.

Az elnyerhető támogatás összege 30 millió Ft/pályázó volt, azzal, hogy a pályázónak biztosítani kellett a jogszabályok által a közoktatási intézményekre meghatározott minimális személyi és tárgyi feltételeket. Az elnyert támogatás csak az újraindított intézményre, tagintézményre volt fordítható. A támogatás elbírálásánál előnyben részesültek azok a pályázók, amelyek

- a működtetés fenntarthatósága érdekében tartós önerőt is fel tudtak mutatni
- amelyeknél a támogatással érintett településen óvoda is működött
- amelyeknél 1-4. évfolyamon, társulásban szervezték meg az általános iskolai oktatást
- amelyeknél a tanulólétszám több évfolyam indítását tette lehetővé, és az egyes osztályok legalább átlagléttszámmal működnek
- azok a közoktatási intézményt fenntartó társulások, amelyek tagjai között olyan önkormányzat is található volt, amely szerepelt a hátrányos helyzetű települések jegyzékén
- azok a közoktatási intézményt fenntartó települési önkormányzatok, amelyek illetékességi területén (társulások esetén, a tagönkormányzat területén) a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók aránya az összes gyermekhez, tanulóhoz viszonyított aránya eléri a 25%-ot.

- aktívan népszerűsítsék a kisebbségi nyelvek oktatását a szülők és a diákok között.

A nemzeti és etnikai kisebbségek nevelésével-oktatásával foglalkozó intézményeknek sokszor egymással ellentétes céloknak és igényeknek kell megfelelniük. Egyfelől – mint minden más oktatási intézménynek –, elő kell segíteniük a tanulók személyiségének fejlődését, fontos készségek és tudáselemek elsajátítását, másfelől a kisebbségi nyelvek és kultúrák oktatása révén az etnikai szocializáció műhelyeiként kell működniük. Egyszerre kell szolgálniuk a kisebbségek nyelvi-kulturális határainak megerősítését, valamint a többségi társadalomba való beilleszkedésüket, integrációjukat. E célok megvalósítása különleges oktatási feltételek megteremtését igényli.

Ezzel összefüggésben a nemzeti és etnikai kisebbségek oktatása területén alkalmazott megerősítő intézkedéseknek kettős forrása van: a kialakult kisebbségi jogrendszer, valamint az egyes kisebbségekhez tartozó tanulókat sújtó hátrányok kiegyenlítésének szándéka. Bár a kisebbségi jog pozitív megközelítése nem a hátránykompenzáción alapszik, a kisebbségek jogairól szóló törvény is tartalmaz ilyen elemeket, például amikor kimondja, hogy a roma tanulók oktatásában sajátos feltételek teremthetők. A megerősítő intézkedéseknek két típusa ismert: a reprezentatív (kvóták) és a fejlesztő jellegű intézkedések. Az előbbit Magyarországon nem alkalmazzák, az utóbbi viszont a közoktatás minden nagyobb alrendszerében kiépült. Ilyen "pozitív diszkriminációs" szabályokat és elemeket tartalmaz a finanszírozás, a jogi és a tartalmi szabályozás rendszere, a vizsgarendszer, az érdekegyeztetés mechanizmusa, a tanárképzés és továbbképzés, valamint a pedagógiai fejlesztő és szolgáltató rendszer is.

A közoktatásról szóló törvény az alkotmánnyal és a kisebbségek jogairól szóló törvénnyel összhangban biztosítja a kisebbségekhez tartozóknak az anyanyelven való oktatás jogát, ugyanakkor tiltja e személyek bármilyen kirekesztését, hátrányos megkülönböztetését. A törvény az érintett szülőkre bízta, hogy gyermekük számára milyen óvodai nevelést, illetve iskolai nevelést-oktatást vesznek igénybe.

A kisebbségi oktatás megszervezése, a többségi oktatáshoz hasonlóan, a helyi önkormányzatok feladata. A kisebbségi nevelés-oktatás intézményei nem alkotnak elkülönült, autonóm intézményrendszert. A kisebbségi törvény biztosítja a kisebbségi önkormányzatok számára az intézményalapítás és fenntartás jogát, s emellett a kisebbségi önkormányzatok számára biztosítja mindazokat az oktatással kapcsolatos jogokat, amelyeket a kisebbségek jogairól szóló törvény megfogalmaz. Ennek megfelelően a kisebbségi önkormányzatoknak

egyértémi joguk van a kisebbségi oktatást érintő döntésekkel kapcsolatban, tájékoztatást kérhetnek, intézkedéseket kezdeményezhetnek, javaslatokat tehetnek, a kisebbségi jogokat sértő gyakorlat vagy döntés ellen kifogást emelhetnek, s az országos kisebbségi önkormányzatok felmérhetik az adott kisebbségi nyelv oktatása iránti igényeket az érintett kisebbségek által lakott településeken.

A kisebbségi nyelvoktatás lehetőségére való figyelemfelkeltésnek számos eszköze működik a gyakorlatban. Vas megyében pl. több oktatási-nevelési intézmény a gyermekek felvételét megelőzően nyílt napot, bemutató foglalkozást tart a gyermekek és szüleik számára. Békés megyéből a nyelvoktatást népszerűsítő szülői értekezletekről, nyári táborokról, szakkörökről, az iskolát bemutató kiadványokról számoltak be ezzel kapcsolatosan. Az igények felmérésében, nem egy esetben a kisebbségi önkormányzatok is közreműködnek.

A kisebbségi ombudsman a népszerűsítéssel kapcsolatban nehezményezte, hogy az intézmények a kisebbségi nevelési programjukat a honlapjaikon, szóróanyagaikon úgy mutatják be, hogy abból az érdeklődő számára nem válik teljesen egyértelművé, hogy a kisebbségi nevelés jogosultja – kizárólag a kisebbségi hovatartozású gyermek. A kisebbségi oktatást-nevelést folytató intézmény előbb köteles valamennyi jogszerű kisebbségi igényt kielégíteni, s csak a fennmaradó helyekre vehet fel nem kisebbségi nevelést-oktatást igénylő gyermeket. Az országgyűlési biztos vizsgálatai szerint sem ritka, hogy az iskola tájékoztatása csak szóbeli, nem általános, hanem csak a potenciálisan a gyermeküket oda írató szülőkre irányul, semleges bemutatás helyett rá- vagy lebeszélő jellegű, ami mögött sok esetben pénzügyi megfontolások, az intézmény költségvetési biztonságának a lehetősége húzódhat.

9. Cikk – Igazságszolgáltatás

Korábban említettük, hogy a kisebbségi nyelveket használó egyének és közösségek az ország egész területén megtalálhatók, így a különjogaikkal nem csupán a tömbhelyzetben, hanem a szórványban élők is élhetnek. A magyar igazságszolgáltatásunk jelenlegi szervei országosan, megyénként, fővárosi, illetve városi szinten is működnek, így nem találunk olyan régiót, amely kimaradhatna a kisebbségi nyelvhasználati jogok gyakorlásának garantált köréből.

1 bekezdés

Az olyan igazságszolgáltatási kerületekben, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedések megtételét indokolja, a Felek e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és azzal a feltétellel, hogy a jelen bekezdés által nyújtott lehetőségek kihasználását nem minősíti a bíró az igazságszolgáltatás rendes ügymenetét akadályozónak, vállalják, hogy

a) büntetőeljárásokban:

(i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok az egyik fél kérelmére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy

(ii) garantálják a vádlott jogát, hogy saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja, és/vagy

(iii) biztosítják, hogy az indítványok, az írásos és szóbeli bizonyítékok ne minősülhessenek pusztán azon az alapon elfogadhatatlannak, hogy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek, és/vagy

(iv) az igazságszolgáltatási eljáráshoz kapcsolódó okmányokat kérelemre a regionális vagy kisebbségi nyelveken is kiállítják, ha szükséges, tolmácsok és fordítások igénybevételével úgy, hogy az ne jelentsen az érdekelteknek külön költséget.

A bekezdés alpontjaiban vállaltaknak megfelelően, 2003. július 1-je óta a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) összhangot teremtett a büntetőeljárás rendje és a Nyelvi Karta rendelkezései között. A jogszabály 9. § (2) bekezdése szerint a rendőrség a munkája során biztosítja minden állampolgár részére hogy „a büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban az anyanyelvét, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy kisebbségi nyelvét, vagy – ha a magyar nyelvet nem ismeri –, az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhasson”.

A Be. az anyanyelv használata kapcsán kimondja (9.§), hogy a büntetőeljárás nyelve a magyar. A magyar nyelv nem tudása miatt azonban senkit sem érhet hátrány. A Be. 114. §-ának (1) bekezdése szerint, ha nem magyar anyanyelvű személy az eljárás során az anyanyelvét, – törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben – regionális vagy kisebbségi nyelvét kívánja használni, tolmácsot kell igénybe venni. Ugyanezen jogszabály a bűnügyi költségek viselése kapcsán pedig a 339. § (2) bekezdésben rögzíti, hogy az állam viseli azt a költséget, amely azzal összefüggésben merült fel, hogy a vádlott az eljárás során regionális vagy kisebbségi nyelvét használta.

Az anyanyelv használata tolmács biztosításával a szóbeli cselekmények során is megoldott. Az anyanyelvhasználat szabályait a nyomozás megindításától kezdve alkalmazni kell. A büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 2. §-a 2. bekezdésének a) és b) pontjai alapján az elítélt jogosult anyanyelvén vagy az általa ismert más nyelven a jogaira és a kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseket; a magyar nyelv nem tudása miatt nem érheti hátrány, és jogosult továbbá a büntetés végrehajtása során is az anyanyelvének használatára. A büntetés-végrehajtási ügyészek havonta két alkalommal ellenőrzik a fenti törvényi rendelkezés hatályosulását. A vizsgálati tapasztalok alapján megállapítható, hogy a fogva tartást foganatosító intézmények gyakorlata elősegíti a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát – áll a Legfőbb Ügyészség az időszakos jelentéshez megküldött tájékoztatójában.

A büntetés-végrehajtási intézetek törekednek arra is, hogy pl. az elhelyezés során a kisebbségi nyelvet beszélő fogvatartott mellett legyen olyan elítélt, aki az általa használt nyelvet, továbbá a magyar nyelvet is ismeri. A büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állomány tagjai nyelvpótlékot is kapnak, ha pl. bolgár, horvát, lengyel, romani, beás, román, szerb, szlovák, szlovén vagy ukrán nyelvismerettel rendelkeznek. A Rendőrtiszti Főiskolán a kisebbségi nyelvek által tükrözött kultúra, történelem és az interkulturális tematika is a tananyag részét képezi.

1b) polgári eljárásokban:

(i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok, az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy

(ii) megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie a bíróság előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentsen, és/vagy

(iii) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelven készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges tolmácsok és fordítások segítségével.

- c) a közigazgatási ügyekben illetékes igazságszolgáltatási szervek előtti eljárásokban:*
- (i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási szervek, az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy*
  - (ii) megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie az igazságszolgáltatási szerv előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentene, és/vagy*
  - (iii) megengedik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges, tolmácsok és fordítások segítségével;*
  - d) intézkednek, hogy a fenti b)-c) bekezdések (i) és (iii) pontjainak végrehajtása, valamint a tolmácsok és fordítások esetleges alkalmazása az érdekeltek számára ne jelentsen többletköltséget.*

A polgári eljárásokban a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban: Pp.) keretei között törvényi szinten biztosítva van, hogy az eljárás során minden érintett az anyanyelvét, illetve több esetben nevesítve regionális vagy kisebbségi nyelvét – mind szóban, mint írásban – használja. A bíróság ennek érdekében tolmácsot alkalmaz. A magyar jogszabályok rendelkeznek a csatolandó beadványok fordításáról és az annak kapcsán felmerült költségek viseléséről is. A Pp. 6. § (2) bekezdése a bírósági eljárásban való anyanyelvhasználatról úgy rendelkezik, hogy a bírósági eljárásban – nemzetközi egyezményben meghatározott körben – mindenki jogosult anyanyelvét, regionális vagy kisebbségi nyelvét használni, jöllehet a bírósági eljárás nyelve főszabály szerint a magyar. A felek nyelvhasználati jogainak érvényesülése érdekében a gyakorlatban a bíróság – amennyiben észleli, hogy az eljárásban részt vevő fél nem beszél kielégítően a magyar nyelvet – az anyanyelve használatának jogáról mindenre kiterjedő tájékoztatást ad. A Pp. 6. § (3) bekezdése értelmében a bíróság köteles tolmácsot alkalmazni, ha (1)–(2) bekezdésben foglalt elvek érvényesülése érdekében szükséges. A tolmácsolással kapcsolatos költségeket a Pp. 78. § (4) bekezdése értelmében az állam előlegezi, illetve viseli. Nincs szükség tolmács használatára, ha az eljáró tanács vagy az egyesbíró kellő jártassággal rendelkezik a fél vagy tanú által használt nyelvben. A fordítással kapcsolatosan a Pp. 191. § (6) bekezdése alapján a bíróság a szükséghez képest elrendelheti, hogy a bizonyító fél a nem magyar nyelven kiállított okiratot hiteles vagy egyszerű magyar fordításban is csatolja.

Az anyanyelv, regionális vagy kisebbségi nyelv használatának biztosításával összefüggő tolmács- és fordítási költség előlegezéséről és viseléséről szóló 3/2006. (XI. 27.) PK véleményben a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma kimondta, hogy a Pp. 6. §-ában foglalt költségviselési szabály nem értelmezhető kiterjesztően, az kizárólag ebben a szakaszban meghatározott esetekben alkalmazott tolmács költségeire vonatkozatható. Ezen PK vélemény II. pontja értelmében a polgári eljárásokban az anyanyelvének, regionális vagy kisebbségi nyelvének használatára jogosult fél helyett a beadványok szükséges fordítási költségét és a bizonyítási indítványok kapcsán felmerülő fordítások költségét az állam előlegezi; e költségek viselésére pedig a perköltségviselésre vonatkozó szabályok irányadók.

A fentiekből következik, hogy míg az állam a tolmácsolási költségeket átvállalja a regionális vagy kisebbségi nyelvek használata esetében, a fordítással kapcsolatosan felmerült költségek viselése az általános szabályok szerint történik. Azaz, a Pp. 75–83. §-ai szerint a fordítási költségeket a bizonyító fél előlegezi meg, az eljárás végén pedig a perveztes fél viseli.

Az Országos Igazságszolgáltatási Tanácstól azt a tájékoztatást kaptuk, hogy a másodfokú bírósági eljárásokban általában nem a kisebbségi, regionális nyelv használata, hanem a külföldi állampolgárságú felek anyanyelvhasználatára jellemző. A fordítási költségek

nyilvántartásában nem különíthető el, hogy az összegekből volt-e, és mennyi az a költség, amely regionális, kisebbségi nyelvhasználat miatt merült fel. Azonban jelezték, hogy a bíróságok a nyelvhasználat során a jogszabályi előírásokat teljesítik.

A Fejér Megyei Bíróság Elnöke arról is tájékoztatást adott, hogy a Polgári Kollégium 2011. szeptember 30-án rendezett szakmai tanácskozásán egy átfogóbb témakör keretében a Karta rendelkezéseivel is foglalkozott.

A bíróságok hivatalos honlapján, a www.birosag.hu weboldalon az „Állampolgároknak” fejezetben „A bírósági rendszerről” menüben az „Alkotmányos elvek és alapjogok” rovatban változatlanul szerepel tájékoztatás az anyanyelv használatának jogáról.

A Legfelsőbb Bíróság a beszámolási időszakban egyik jogterületen sem bíralt el olyan konkrét ügyet, amelyben az alsóbb fokú bíróságok a Karta rendelkezéseit alkalmazták, illetve a jogorvoslati vagy perorvoslati kérelem annak megsértése hivatkozott volna. A Legfelsőbb Bíróságon lefolytatott eljárásokban nem terjesztettek elő külön olyan kérelmet, amely szerint a vádlott vagy a peres fél saját regionális vagy kisebbségi nyelvét kívánja használni. Nem érkezett az alsóbb fokú bíróságoktól olyan kezdeményezés sem, hogy a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozattal vagy kollégiumi vélemény formájában értelmezze a Karta, illetve az eljárási törvényeknek az egyezmény érvényesülését biztosító rendelkezéseit.

A Magyar Köztársaság jogszabályai lehetővé teszik a kisebbségi nyelvek használatát az igazságügyi hatóságokkal való kapcsolatokban is. A regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a különféle jogi okmányokban a korábban idézett jogszabályhelyek biztosítják. **Az Európai Unió tagállamainak közjegyzői törvényei közül a magyar az egyetlen, amely a közjegyzői álláspályázatok elbírálása során kötelezi a döntéshozót arra, hogy a kisebbség által lakott területen kinevezésre kerülő közjegyzők közül a kisebbségi nyelvet beszélőt kötelezően részesítse előnyben.** A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (továbbiakban: Kjt.) 19. §-a alapján ugyanis olyan közjegyzői székhely esetén, ahol jelentős számban élnek nemzeti kisebbséghez tartozók, a nemzetiség nyelvét ismerő pályázót előnyben kell részesíteni.

A német kisebbség által lakott területeken (Pécs, Buda-környék, Nyugat-Magyarország) számos német nyelvi jogosítvánnyal rendelkező közjegyző működik. Román kisebbségi nyelvet beszél a Battonya székhelyre kinevezett közjegyző. Battonyán és környékén jelentős számban élnek a román kisebbséghez tartozók, így a kisebbségi nyelvhasználatuk tolmács, illetve fordító igénybevétele nélkül is biztosított. Szerb, horvát, illetve szlovén kisebbségi nyelvű közjegyző kinevezésére 1992 óta nem került sor, tekintettel arra, hogy az adott kisebbségi területen egyetlen pályázó sem jelölte meg ilyen jellegű nyelvtudását. Szlovák nyelvű jegyző kinevezése sem történt a tárgyidőszakban, az országos önkormányzat azonban egy kiskőrösi szlovák nemzetiségű pályázó esetében felhívta az illetékesek figyelmét a megfelelő törvényi kötelezettségre.

A Kjt. 138. §-a értelmében az a közjegyző, aki idegen nyelven okirat készítésére jogosult, ezen a nyelven a közjegyzői hatáskörbe tartozó ügyekben keletkezett okiratról hiteles fordítást készíthet, vagy a fordítás helyességét tanúsíthatja. A fordítást az eredeti okiratra kell írni, vagy hozzá kell fűzni. A fordításnak az eredetivel való megegyezését a közjegyző a fordítás végén záradékkal tanúsítja. Ezen nyelvi jogosítvány az ügyfél részére jelentős idő- és költségmegtakarítást eredményez, tekintettel a fordítási irodák által felszámított magas

díjakra. A közjegyző által idegen nyelven készített közokirat minden további hitelesítés vagy egyéb eljárás nélkül alkalmassá válik belföldi felhasználásra.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara a közjegyzők és közjegyző-helyettesek nyelvi képzésének az elősegítésére folyamatos nyelvi tréningeket szervez, valamint idegen nyelvű könyvek és folyóiratok megvásárlásával is támogatja a megszerzett kisebbségi nyelvtudás szinten tartását.

110. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek Magyarország teljes területére vonatkozóan azon bírósági körzetek meghatározására, ahol a kisebbségi nyelvet használó lakosok száma indokoltá teszi olyan szervezeti intézkedések meghozatalát, amelyek célja a Charta 9. cikkében foglalt kötelezettségek teljesítése?

Magyarország semelyik régiójában nem tette indokoltá a kisebbségi lakosok száma olyan bírósági körzetek kialakítását, hogy szervezeti átalakítás vált volna szükségessé a Karta 9. cikkében foglalt kötelezettségek teljesítésére. Ugyanis a Nyelvi Karta megerősítésével vállalt kötelezettségek hatálya Magyarország egész területére kiterjed.

112. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy tájékoztassák a polgárokat annak lehetőségéről, hogy a kisebbségi nyelveket használhatják a bíróságon?

A kisebbségi nyelvhasználat jogáról a bírósági eljárás megkezdésekor és annak folyamán tájékoztatják az érdekelt feleket.

118. Tájékoztatás adása arról, hogy ezen vállalatot miként ültették át a gyakorlatba [9.1. a) iv bekezdés]

A fentiekben részletesen ismertettük a tolmácsolás és a fordítás lehetősége mi módon kerül átültetésre a gyakorlatba. Az Országos Szlovák Önkormányzat arról is beszámolt, hogy az igazságszolgáltatási szervek munkáját – akár eseti megbízással –, szlovák nemzetiségű tolmácsok is segítik, de nincs tudomásuk arról, hogy szlovák nemzetiségű magyar állampolgár az eljárás során tolmácsot igényelt volna. Ilyen esetekben az ügyfelek magyarul nem beszélő szlovák állampolgárok voltak.

10. Cikk – Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek

1 bekezdés

Az állam azon közigazgatási kerületeiben, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek a nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy az ésszerűen lehetséges, vállalják, hogy

a) (i) gondoskodnak arról, hogy a közigazgatási hatóságok a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, vagy

(ii) gondoskodnak arról, hogy a közösséggel kapcsolatban álló tisztviselők a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják azokkal a személyekkel fennálló kapcsolataikban, akik hozzájuk ezeken a nyelveken fordulnak, vagy

(iii) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók szóbeli és írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be, és választ is ezeken a nyelveken kapjanak, vagy

(iv) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók írásbeli és szóbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be, vagy

(v) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók jogérvényesen nyújthassanak be ilyen nyelvű dokumentumot;

Ahogy az I. Fejezetben már kifejtésre került, a Ket. biztosítja a kisebbségek nyelvhasználati jogait a közigazgatási eljárásban. A 9. § (1) bekezdésének értelmében, a Magyar Köztársaságban a közigazgatási hatósági eljárás hivatalos nyelve a magyar. Természetes joga ugyanakkor az ügyfélnek a tisztességes eljáráshoz való jog, amely alapvető erővel magába foglalja – a tisztességes ügyintézéshez, jogszabályokban meghatározott határidőben hozott döntéshez való jog mellett –, az anyanyelv használatának jogát. Az ügyfelet, illetve az eljárás egyéb résztvevőjét azért hátrány nem érheti, mert a hivatali eljárásban nem beszél a magyar nyelvet.

A jogalkotó – az anyanyelv használatának jogára figyelemmel –, kiszélesítette az idézett alapvető alkalmazhatósági területét a regionális és kisebbségi nyelvekre is, amelyet az indokolt elsősorban, hogy hazánk csatlakozott a Nyelvi Kartához. E nemzetközi szerződésben Magyarország vállalta, hogy a közigazgatási hatósági eljárásokban biztosítja, hogy a hatóságok az egyik fél kérésére az eljárást regionális vagy kisebbségi nyelven folytassák.

A Karta 10. cikkének a kötelezettségvállalásai alapján a közigazgatási és hatósági eljárásban alkalmazott nyelvhasználat szabályairól a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló Ket. 9-11. §-ai részletesen rendelkeznek. Ezen túlmenően a kisebbségi törvény 51-54. §-ai is rendezik a kisebbségi anyanyelvek használatát, amelyet a helyi önkormányzat képviselő-testületének a működése során be kell tartania.

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény – a nemzetiségek alapvető jogaival foglalkozó II. fejezetében – kiszélesíti a kisebbségi nyelvhasználat lehetőségét a jelentősebb számarányokban nemzetiségek által lakott települések közigazgatása kérdésében:

6. § (1) Azokon a településeken, ahol valamely nemzetiségnek a népszámlálás során regisztrált aránya eléri a tíz százalékot, a helyi önkormányzat az illetékességi területén működő érintett települési nemzetiségi önkormányzat kérésére köteles biztosítani, hogy

a) rendeletének kihirdetése, hirdetményének közzététele – a magyar nyelven történő közzététel mellett – a nemzetiség anyanyelvén is megtörténjék,

b) a közigazgatási eljárás során használt nyomtatványok a nemzetiség anyanyelvén is rendelkezésre álljanak,

c) a közhivatalok, közszolgáltatást végző szervek elnevezését feltüntető táblák feliratai vagy ezek működésére vonatkozó közlemények – a magyar nyelvű szövegezés és írásmód mellett, azzal azonos tartalommal és formában –, a nemzetiség anyanyelvén is olvashatóak legyenek,

d) a helység- és utcaneveket megjelölő táblák feliratai a magyar nyelvű szövegezés és írásmód mellett a hagyományos nemzetiségi elnevezés a nemzetiség anyanyelvén, ennek hiányában a magyar nyelvű elnevezéssel azonos tartalmú és formájú elnevezés a nemzetiség anyanyelvén is olvashatóak legyenek.

(2) Azokon a településeken, ahol valamely nemzetiségnek a népszámlálás során regisztrált aránya eléri a húsz százalékot, az érintett települési nemzetiségi önkormányzat kérésére a helyi köztisztviselői és közalkalmazotti, valamint közjegyzői és bírósági végrehajtói állások betöltése során – az általános szakmai követelmények megtartása mellett – biztosítani kell az adott nemzetiség anyanyelvét is ismerő személy alkalmazását.

(3) Azokon a településeken, ahol valamely nemzetiségnek a népszámlálás során regisztrált aránya eléri a tíz százalékot és a településen nemzetiségi önkormányzat, vagy nemzetiségi egyesület működik, az érintett települési nemzetiségi önkormányzat, vagy nemzetiségi egyesület kérésére a helyi önkormányzat által fenntartott vagy finanszírozott médiaszolgáltató rendszeres nemzetiségi közszolgálati műsort biztosít az adott településen élő nemzetiségi közösség anyanyelvű tájékoztatása érdekében. A rendelkezés a helyi önkormányzat által kiadott vagy finanszírozott sajtótermékre is vonatkozik.

(4) A (3) bekezdés szerint megvalósuló médiaszolgáltatással kapcsolatos kérdésekben ki kell kérni az érintett települési nemzetiségi önkormányzat, ennek hiányában a településen székhellyel rendelkező nemzetiségi egyesület véleményét.

(5) Ha a településen nemzetiséghez tartozó személyek élnek – az érintett nemzetiség települési nemzetiségi önkormányzata, ennek hiányában települési székhelyű nemzetiségi szervezete, intézménye, vagy az adott nemzetiséghez tartozók kezdeményezésére – a képviselő-testület biztosíthatja az (1)–(4) bekezdés szerinti nyelvhasználati jogokat.

A kormányzati struktúra 2010. évi változását megelőzően a helyi önkormányzatok törvényességi ellenőrzését a közigazgatási hivatalok végezték. Ezek szakmai irányítása az Önkormányzati Minisztérium feladatkörébe, míg a közigazgatásban történő kisebbségi nyelvhasználatról összefüggő feladatok ellenőrzése a Miniszterelnöki Hivatalt vezető, illetve az igazságügyért felelős miniszter felelősségi körébe tartozott. Az új kormány felállása után, 2010-től a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 98. § (2) bekezdése alapján a fővárosi és megyei kormányhivatal (a továbbiakban: kormányhivatalok) feladata ellenőrzési jogkörében vizsgálni, hogy a helyi önkormányzat működése megfelel-e a jogszabályoknak.

A Baranya Megyei Kormányhivatal beszámolójában széleskörű kisebbségi hatósági nyelvhasználatról olvashatunk. Ezek szerint pártfogó felügyelet végrehajtása során már több alkalommal jelent meg beás nyelven beszélő pártfogolt az Igazságügyi Szolgálatnál, aki saját nyelvét használhatta a jelentkezés alkalmával, illetve több pártfogolt otthonában történő felkeresése kapcsán előfordult, hogy szívesebben használta saját nyelvét (**beás**), melyre lehetősége volt. Egy másik pártfogó felügyelő ügyfélfogadás, családlátogatás, illetve környezettanulmány készítése során használta a **romani** (lovari) nyelvet. Kérelmet a fenti két nyelven nem nyújtottak be, csak szóban használták a nyelveket.

Ugyanezen megyében a Kulturális Örökségvédelmi Iroda a grábóci szerb ortodox pópával a helyszínen, **német** nyelven egyeztetett az ügyintéző a tervezett bontásaikról, felújítási terveikről. Más osztályokon illetve intézményekben a kormányhivatalban végzett felmérés alapján megállapítható, hogy az Igazságügyi Szolgálat és a Kulturális Örökségvédelmi Iroda kivételével a kisebbségi nyelv használatára nem kisebbségi, hanem külföldi személyek vonatkozásában került sor.

A Vas megyei Vendvidék jelentős **szlovén** népességű települései Apátistvánfalva, Kétvölgy és Orfalu községek, Apátistvánfalva körjegyzőségi székhellyel. A lakosság mintegy 90 %-a itt a szlovén kisebbséghez tartozik, de a vend nyelvjárást használja. A hivatalos, szlovén irodalmi nyelvet csak néhányan ismerik, ezért a kétnyelvű dokumentáció használata nem alakult ki, az ügyintézés kizárólag magyar nyelven történik. Az ügyintézésben, a szóbeli beadványok során elsősorban az idősebb lakosság használja anyanyelvét, amely nem jelent akadályt a kommunikációban. Az Apátistvánfalván működő körjegyzőség hivatalában 2 ügyintéző anyanyelvi szinten ismeri és beszél a szlovén nyelvet. Ezen kívül a képviselő-testületek tagjainak jelentős része a szlovén kisebbséghez tartozik, szintén beszél a szlovén nyelvet.

Szentgotthárdon a közigazgatási-hatósági eljárás és szolgáltatás terén van lehetőség a szlovén nyelv használatára, igény viszont ritkán jelentkezik. A városban élő szlovén lakosság a társas kapcsolatokban a magyar nyelvet beszéli. A Polgármesteri Hivatalban 5 fő beszél szlovén nyelven. A szlovének a kisebbségi nyelvet elsősorban az anyaországból érkezettekkel való kapcsolattartás során használják.

A megye **német** kisebbség által lakott településein az ügyintézés magyar nyelven történik, de legtöbb helyen megoldott a német nyelvű kommunikáció is, igény esetén. Vas megyében sok önkormányzati ügyintéző beszéli a német nyelvet, Szombathelyen példaként 72 ügyintéző rendelkezik német nyelvvizsgával.

A **horvát** kisebbséghez tartozók sokszínű és gazdag kulturális kapcsolatokkal és hagyományokkal rendelkeznek. A hagyományörzésben, nemzeti kultúrájukban a horvát nyelvet használják, de értik és beszélik a magyart is. Az itt élők nem az irodalmi horvát nyelvet beszélik, hanem a gradistyei nyelvjárást. A legtöbb horvát nemzetiségű lakos Szentpéterfán (Petrovo Selo) él, ahol az anyanyelv ápolására nagy hangsúlyt helyeznek. A horvát anyanyelvű ügyfeleknek az ügyintézésben 2 fő horvát anyanyelvű, horvát nyelvvizsgával is rendelkező ügyintéző nyújt segítséget. A szintén jelentős számban horvátok lakta Felsőcsatáron 1 ügyintéző beszéli a horvát nyelvet.

A **Vas megyei Kormányhivatalban** van horvát, német és cigány (lovári) nyelvismerettel rendelkező kormánytisztviselő, az ügyfelekkel való kommunikáció igény esetén megoldott.

A **Jász–Nagykun–Szolnok** Megyei Kormányhivatal anyagában szerepel, hogy a megye területén csekély számban élnek a törvény hatálya alá tartozó természetes személyek. A települések jegyzői által rendelkezésre bocsátott adatokból megállapítható, hogy e személyek a magyar nyelven kívül saját kisebbségükhöz tartozó nyelvet hivatalos ügyeik intézésekor nem beszélik. A kisebbséghez tartozó személyek ugyanakkor jelen vannak a közigazgatási eljárásban, azonban ha nem élnek jelzéssel a hatóságok felé ügyeik saját nyelven történő intézésére, a hatóságnak nem jut tudomására az ügyfél ez irányú hova tartozása.

A vizsgált időszakot illetően a megyeszékhely kivételével nem fordult elő kisebbségi nyelven benyújtott kérelem. Szolnok város jegyzőjét egy ügyfél kereste írásban **román** nyelven ügyintézés végett. Az ő esetében az eljáró hatóság intézkedett a magyar nyelvű döntés román nyelvre történő lefordítására, valamint az eljárás során tolmácsot biztosított. Ezen kívül a hatóság rendelkezett olyan munkatárssal, aki beszélte a román nyelvet, az ő jelenléte az eljárás során folyamatosan biztosított volt. A tolmács csak a szakmai nyelv megértésében nyújtott segítséget az ügyfélnek.

E felmérést a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Szakigazgatási Szervei vonatkozásában is elkészítette. A vizsgált időszakban nem érkezett magyar nyelven kívül más nyelvű kérelem a szakigazgatási szervekhez ügyintézés céljából.

Csongrád megye Kormányhivatala e jelentés céljára végzett felmérése alapján megállapította, hogy a települési önkormányzataik 16 %-a (8 önkormányzat) biztosítja, hogy szóbeli vagy írásbeli kérelmeket kisebbségi nyelven terjesztenek elő.

Érdekes összefüggésre világít rá a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium területi közigazgatásért és választásokért felelős államtitkárságnak a jelentésünk összeállításához küldött részanyaga. Egyes ügyfelek az eljárás gyorsítása érdekében nem kívánnak élni a kisebbségi nyelvhasználati jogaikkal. Máskor éppen ellenkező megfontolásokból – a hatósági tapasztalatok alapján – az eljárás hátráltatásának érdekében élnek a nyelvhasználati jogukkal, tekintettel arra, hogy a szabad identitásválasztás alapjogánál fogva azt kell egy adott kisebbséghez tartóznak tekinteni, aki annak vallja magát, és erre vonatkozóan bizonyításra nem kötelezhető.

132. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek az alábbi kötelezettségek teljesítésére: A Magyarország egész területére vonatkozó, meglévő nyelvi jogok minimalizálása nélkül jelölje ki azokat a helyi és regionális hatóságokat, amelyek területén a III. fejezet szerinti nyelveket képviselő helyi és megyei szintű kisebbségi önkormányzatok tevékenykednek, mint olyan hatóságokat, amelyek kötelesek megtenni a megfelelő szervezeti intézkedéseket a 10. cikk szerinti kötelezettségek teljesítésére.

Magyarország semelyik régiójában nem tette indokolttá a kisebbségi lakosok száma olyan körzetek kialakítását, hogy ott sajátos intézkedés vált volna szükségessé a Karta 10. cikkében foglalt kötelezettségek teljesítésére. A Nyelvi Karta vállalásai az egész ország területén egyformán érvényesek a hatóságok számára.

134. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek a nemzeti kisebbségek rendszeres tájékoztatására nyelvi jogaikról?

137. Tájékoztatás biztosítása ezen vállalás gyakorlati végrehajtásáról

„Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről” szóló 6/2003. (III.7.) BM rendelet 10. § (1) bekezdése értelmében az anyakönyvvezető hivatali felszerelése a születési, a házassági anyakönyv, a bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyve, valamint a halotti anyakönyv és anyakönyvi kivonat, nemzetiségi és nemzetközi anyakönyvi kivonat kitöltetlen (biankó) nyomtatványok; valamint a magyar és nemzetiségi utónévjegyzékek is. Ezen BM rendelet 6. számú melléklete értelmében az elektronikus anyakönyvi szolgáltató rendszeren – ASZA-rendszeren –, keresztül igényelhetők a központilag előállított anyakönyvi nyomtatványok. Az anyakönyvi biankó okmányokat (nemzetiségi születési anyakönyvi kivonat, nemzetiségi házassági anyakönyvi kivonat, nemzetiségi kivonat a bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyvéből, nemzetiségi halotti anyakönyvi kivonat) az anyakönyvvezető igényli az ASZA-rendszeren keresztül az éves várható felhasználást figyelembe véve.

Az Országos Szlovén Önkormányzat és a Magyarországi Szlovének Szövetsége 2009-ben – a korábbi évhez hasonlóan –, Szlovén Napot (Nyílt Napot) rendezett, amelynek legfőbb és folyamatos célja, hogy a szlovén nyelvtanulásban rejlő lehetőségeket a szervezők megismertessék a leendő első osztályos gyermekek szüleivel. A nyílt napra színes, kétnyelvű kézikönyvet adtak ki „Szlovén nyelv, lehetőség az Ön gyermeke számára” címmel.

b) széles körben használt közigazgatási szövegeket és formanyomtatványokat a lakosság számára, regionális vagy kisebbségi nyelveken, illetve kétnyelvű változatokban tesznek közzé;

c) megengedik, hogy a közigazgatási hatóságok dokumentumokat regionális vagy kisebbségi nyelven készítsenek.

Nemzetközi kötelezettségvállalásunknak megfelelően a Ket. 9. § (2) bekezdésében a közigazgatási hatósági eljárásokban lehetőséget biztosít arra, hogy a települési, a területi és az országos kisebbségi önkormányzat testülete határozatában meghatározza a hatáskörébe tartozó hatósági eljárás magyar nyelv melletti hivatalos nyelvét (aminek garanciális jelentősége lehet úgy is, hogy a hatályos szabályok alapján jelenleg hatósági hatáskört nem gyakorolhat). A Ket. továbbá rögzíti, hogy a kisebbségi szervezet nevében eljáró személy, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény hatálya alá tartozó természetes személy a közigazgatási hatóságnál az adott kisebbség nyelvét használhatja, valamint a törvény előírja, hogy amennyiben az ügyfél kéri, úgy a kisebbségi nyelven benyújtott kérelem tárgyában hozott magyar nyelvű döntést a kérelemben használt nyelvre le kell fordítani [9. § (3) bekezdés].

A kisebbségi önkormányzatok a maguk dokumentumaikat, nyomtatványait a belső ügyrendjük és a határozataik alapján meghatározott nyelveket készítik el. Így pl. Baranya megyében Beremend község német önkormányzata 2010-ben ülésének a határozatait a jegyzőkönyvben németül is rögzítette, Nagynyáradon a közérdekű hirdetések németül és horvátul is kifüggesztésre kerülnek, Olaszon a hirdetőtáblán a határozatok német nyelven is olvashatók. Drávafokon az Országos Horvát Önkormányzat felé anyanyelven állítottak ki ösztöndíj-kérelmet, Felsőszentmártonban horvát nyelvű születési anyakönyvi kivonatot készítettek horvát állampolgárság megszerzéséhez.

Német nyelvű hatósági igazolást számos más esetben és településen is állítottak ki, de azt többnyire nem magyar állampolgárok kérték. Nagynyáradon – tekintettel az ott letelepedett több német és osztrák családra – pl. a helyi adó nyomtatványokat német nyelven is elkészítik, birtokvédelmi ügyben minden dokumentumot német nyelven is kiállítottak.

2. Azon helyi és regionális hatóságokat illetően, melyek területén a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek vállalják, hogy megengedik és/vagy bátorítják:

- a) a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a regionális vagy helyi közigazgatásban;*
- b) a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak azt a lehetőséget, hogy szóbeli vagy írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be;*
- c) a regionális testületek hivatalos dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék;*

A soknemzetiségű Baranya kormányhivatalának anyaga számos példát hoz a vállalás megvalósulásáról. Ezeket a Függelékben mellékeljük.

140. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy aktívabban népszerűsítsék a hivatalos okmányok kisebbségi nyelven történő elkészítését az illetékes hatósági szervek felé, pl.: minisztériumi rendeletekkel, körlevelekkel?

A kisebbségi nyelvhasználat tárgykörében kiemelt jelentőséggel bír a kisebbségi önkormányzatoknak a központi költségvetésből nyújtott feladatarányos támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló **375/2007. (XII. 23.)** kormányrendelet, valamint ennek 2011. január 1. napjával történt hatályon kívül helyezését követően a kisebbségi önkormányzatoknak a központi költségvetésből, valamint fejezeti kezelésű előirányzatból nyújtott támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló

342/2010. (XII. 28.) kormányrendelet, melyek új alapokra helyezték a kisebbségi önkormányzatok támogatását.

Mindkét kormányrendelet esetén, a feladatalapú támogatás összegénél figyelembe veendő, annak mértékét növelő határozatnak minősült a kisebbségi önkormányzatok által a nyelvhasználattal összefüggő határozat:

375/2007. (XII. 23.) kormányrendelet:

1.2. A kisebbségi közösség által beszélt nyelv használatával kapcsolatos kezdeményezések, közigazgatási nyelvhasználattal kapcsolatos igények előterjesztése:	
1-2 képviselő-testületi kezdeményezés, döntés: 7 pont	
3 és több képviselő-testületi kezdeményezés, döntés: 10 pont	
	<i>maximális pontszám: 10 pont</i>

342/2010. (XII. 28.) kormányrendelet

I. A kisebbségi érdekképvisellel összefüggő feladatok	
A kisebbségi önkormányzat működési területén a kisebbségi közösséget megillető jogosultságok érvényesítésével, érdekképvisellel, érdekvédelemmel kapcsolatos, a társadalmi különbségek felszámolása, a társadalmi felzárkózás érdekében folytatott, az anyanyelv használatával, a helyben működő intézmények tevékenységével összefüggő, a kisebbségi közösség sajátos kulturális önazonosságának megerősítését szolgáló döntési, együttdöntési jogok gyakorlásával kapcsolatos tevékenység ellátásáról szóló képviselő-testületi döntések:	
1 döntés maximum 5 pont	
Maximális pontszám: 30 pont	

A finanszírozás szabályainak módosulása következtében a kisebbségi önkormányzatok egyre nagyobb számban hoztak a kisebbségi törvény 53. § (1) bekezdése szerinti jogosultságaikkal kapcsolatos határozatot, továbbá növekvő számban kezdeményezték a települési önkormányzatoknál kisebbségi nyelvet ismerő köztisztviselő előnyben részesítését a köztisztviselők kiválasztása során.

Az Országos Roma Önkormányzat 2011-ben aktívan kapcsolódott be a széles körben használt szövegek kisebbséghez tartozók számára történő eljuttatásába. Kiemelkedő jelentőségű volt, hogy a Népszámlálás 2011 kampányában a népszámlálás kérdőíveinek romani és beás nyelvre történő fordítását az Önkormányzat biztosította.

d) a helyi testületek dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék;

e) hogy a regionális testületek közgyűlési vitáiban a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, ami azonban nem zárja ki az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek használatát;

f) hogy a helyi testületek közgyűlési vitáiban a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, ami azonban nem zárja ki az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek használatát;

149. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy támogassák a kisebbségi nyelvek szóbeli és írásos használatát a helyi önkormányzatokban, a testületi ülések nyelvekeként?

A hazai jogszabályok – mint ahogy erre az ország-jelentés több helyén utaltunk már –, megfelelően szabályozzák a különböző szintű és jellegű képviselő-testületek és azok tagjainak anyanyelv-használatát. Azt azonban, hogy az érintettek, ezen jogukkal mennyiben élnek, a kormány vagy annak szervei nem tudják és nem is akarják kikényszeríteni. Olyan panasz, bejelentés nem érkezett, ami arra utalna, hogy a rendelkezések gyakorlati érvényesülése akadályba ütközne. Bőséges példákkal a Függelékben szolgálunk.

g) a helyneveknél a regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formák használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva.

151. A Magyar Hatóságok az érintett önkormányzatok körében támogassák azt a törekvést, amely szerint a földrajzi neveknek legyen hivatalosan elfogadott kisebbségi nyelvű neve az adott kisebbségi nyelven. A Hatóságok állítsanak fel egy megfigyelő testületet ennek ellenőrzésére.

152. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak előmozdítására, hogy az érintett önkormányzatok körében a földrajzi neveknek legyen hivatalosan elfogadott kisebbségi nyelvű neve az adott kisebbségi nyelven, továbbá ezeknek a használata a magyar nyelvű hivatalos nevekkel együtt pénzügyileg is támogatva legyen?

A kisebbségi nyelvű földrajzi nevek használatát érinti a 303/2007. (XI. 14.) Korm. rendelet a magyarországi hivatalos földrajzi nevek megállapításáról és nyilvántartásáról.

A rendelet a 2. § (4) bekezdése szerint *kisebbségi nyelvű hivatalos földrajzi név*: a helységeknek és az országban található földfelszíni részleteknek az ott élő nemzeti kisebbség vagy etnikum által használt történelmileg kialakult földrajzi neve (pl. Lórév = Лорва, Szentpéterfa = Petrovo Selo, Óbánya = Altglashütte, Alcevetica, Gropcsica).

3. § (1) A földrajzi nevek megállapításával összefüggő feladatok ellátására a vidékfejlesztési miniszter (a továbbiakban: miniszter) mellett **Földrajzinév-bizottság** (a továbbiakban: Bizottság) működik. Ügyrendjét a Bizottság maga határozza meg, és azt a miniszter hagyja jóvá. A (2) bekezdés *b) pontja* szerint a Bizottságba képviselőt jelöl a közigazgatási és igazságügyi miniszter is, a határon túli magyar földrajzi nevekkel, illetve **a kisebbségi nyelvű földrajzi nevekkel**, kapcsolatos bizottsági képviselet ellátására.

5. § (1) **A hivatalos földrajzi nevek megállapításakor figyelemmel kell lenni a helyi lakosság élő névhasználatára, a települési és a helyi kisebbségi önkormányzat, az egyéb szervezetek véleményére, továbbá a természet- és társadalomtudományok eredményeire, a történelmi hagyományokra, különösen a helytörténeti kutatásokra, az elpusztult települések nevére, ezen kívül a földrajzi környezetre, a mező- és erdőgazdasági művelési szerkezetre, a nemzetiségi viszonyokra, a nyelvi és nyelvhelyességi követelményekre. A nyelvhelyességi követelmények magukba foglalják a mindenkorai akadémiai helyesírás követését és az arra épülő szabályok betartását.**

(4) Az (1) bekezdés követelményeinek betartásával a 2. § (3) bekezdésében meghatározott névtípusokban **kisebbségi nyelvű hivatalos földrajzi név** is megállapítható. A 2. § (3) bekezdésének *a), c) és e)-j)* pontjaiban felsorolt **hivatalos földrajzi nevek kisebbségi nyelvű alakja csak a magyar nyelvű névvel együtt állapítható meg. A latin betűt használó kisebbségi nyelvű hivatalos földrajzi nevet az adott nyelv helyesírása szerint kell írni. A**

nem latin betűt használó kisebbségi nyelvű földrajzi név megállapításakor a magyar ábécén alapuló átírás és az adott kisebbségi nyelv írásmódja egyaránt hivatalos.

A kisebbségi törvény 53. § (1) c) pontja szerint a helyi önkormányzat az illetékességi területén működő települési, illetőleg területi kisebbségi önkormányzat indokolt igényének megfelelően köteles biztosítani, hogy a helység- és utcaneveket megjelölő, a közhivatalok, közszolgáltatást végző szervek elnevezését feltüntető táblák feliratai vagy ezek működésére vonatkozó közlemények – a magyar nyelvű szövegezés és írásmód mellett, azonos tartalommal és formában –, a kisebbség anyanyelvén is olvashatóak legyenek.

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek alapvető jogait, egyéni és közösségi jogait a korábbi szabályozás következetlenségeit kiiktatva áttekinthető rendszerbe foglalja, a kiemelt jelentőséggel bíró nyelvi jogokat az őket megillető helyre, az alapvető jogok közé illesztve szabályozza. Hangsúlyozandó, hogy az alapvető, az egyéni és a közösségi jogok tárháza nem csökken, hanem helyenként bővül. A törvény kimondja, hogy a nemzetiségeknek a közösségi névhasználathoz fűződő jogaik gyakorlása során joguk van a történelmileg kialakult helységnevek, utcanevek és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelölések használatához.

Az Országos **Szlovák** Önkormányzat szerint a helyi földrajzi nevek használatának jó példáját mutatják a kétnyelvű utcanév-táblák, amelyek nem mindig tükörfordításai az évtizedek óta feltüntetett magyar megnevezéseknek, hanem az eredeti nemzetiségi, a közbeszédben is gyakran használt elnevezéseknek adnak polgárjogot. Újabban jó példa erre Piliscsév, legutóbb pedig Tótkomlós városa valósította meg pályázati támogatásból a kétnyelvű utcanév-táblákat. Tudomásunk szerint állami támogatást kapott Pilisszentkereszt község a lefestett és egyéb módon megrongált szlovák nyelvű településjelző tábláinak helyreállítására. Ahol ezek korábban hiányoztak, vagy eltűntek – pl. Kesztlőc községben – ott pályázati támogatással volt módjuk pótolni a szlovák helységnevtáblákat.

A rábavidéki **szlovén** települések helyiségnév-táblái kétnyelvűek, továbbá bizonyos településeken az utcanév-táblák is két nyelven kerültek feliratozásra. A Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság ajánlásai alapján e célra a központi költségvetés biztosított forrásokat.

Más megyék és más nemzetiségek esetén is általános az anyanyelv használata a nyilvános feliratok vonatkozásában.

3. A közigazgatási hatóságok vagy az ő nevükben tevékenykedő más személyek által működtetett közszolgálati szerveket illetően a Szerződő Felek a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogyan az ésszerűen lehetséges, vállalják, hogy

a) gondoskodnak arról, hogy használják a regionális vagy kisebbségi nyelveket a szolgáltatások nyújtásakor; vagy

b) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak, hogy kérelmet ezeken a nyelveken terjesszenek elő, és úgy is kapjanak rá választ; vagy

c) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak, hogy kérelmet ezeken a nyelveken terjesszenek elő.

155. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek azon lehetőség biztosítására, hogy a kisebbségi nyelvhasználók megkereséseiket a gyakorlatban kisebbségi nyelven benyújthassák a közszolgáltatás ellátókhöz?

A vállalás teljesítését illetően a Ket. az alapvető elvek és rendelkezések között külön rendelkezik a nyelvhasználatról. Ennek keretében kimondja, hogy „a települési, a területi és az országos kisebbségi önkormányzat testülete határozatában meghatározhatja a hatáskörébe tartozó hatósági eljárás magyar nyelv melletti hivatalos nyelvét. A kisebbségi szervezet nevében eljáró személy, valamint az a természetes személy, aki a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény hatálya alá tartozik, a közigazgatási hatóságnál használhatja az adott kisebbség nyelvét. A kisebbség nyelvén benyújtott kérelem tárgyában hozott magyar nyelvű döntést az ügyfél kérésére a kérelemben használt nyelvre le kell fordítani.” (9. § (3) bekezdés)

A kisebbségi nyelvhasználat problematikájának másik fontos aspektusa az, hogy a közigazgatási gyakorlatban elsősorban a környező országok nyelvén és az angol nyelvű kommunikáción van a hangsúly, és ezen nyelvek köre, részben lefedi a hazai kisebbségi nyelveket – a beás, a lovári, az örmény és a görög kivételével – de ez egyben a kisebbségi nyelvek hatósági eljárásban való használatának a periférikus jellegét is jelzi.

4. Az 1-3. bekezdések közül általuk elfogadott rendelkezések végrehajtására tekintettel a Felek vállalják, hogy az alábbi intézkedések közül egyet vagy többet meghoznak:

- a) az esetleges szükséges fordítás vagy tolmácsolás;*
- b) elegendő számú köztisztviselő és más közalkalmazott foglalkoztatása, és ha szükséges, képzése;*
- c) azoknak az igényeknek a lehetséges mértékű kielégítése, melyek arra irányulnak, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein a regionális vagy kisebbségi nyelvet ismerő köztisztviselőket nevezzék ki.*

158. Tájékoztatás adása, ezen vállalás gyakorlati végrehajtásáról [10.4. a bekezdés]

A kisebbségi törvény 54. §-a rendelkezik arról, hogy a kisebbségek által lakott településeken a köztisztviselői, vagy közalkalmazotti állások betöltésekor előnyben kell részesíteni a kisebbség nyelvét ismerőket.

Fentiek okán azt is szeretnénk volna tisztán látni, hogy **rendelkeznek-e** – és ha igen mely Magyarországon honos népcsoportnak minősülő nemzeti és etnikai kisebbség nyelve tekintetében – **nyelvtudással az önkormányzati ügyintézők**. A megyei kormányhivatalok jelentéseinek több, kisebbség lakta régióra vonatkozó tapasztalatait a Függelékben adjuk közre.

5. A Felek vállalják, hogy megengedik a családneveknek az érdekeltek kérésére a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő használatát és felvételét.

A kisebbségekhez tartozó személyek kérhetik, és konkrét esetekről tudunk – még a kormánytisztviselők körében is –, akik éltek is e jogukkal. Ők a személyi okmányaikban hasonlóképpen használják a nemzetiségi nyelv helyesírása szerinti családnevüket.

11. Cikk – Tömegtájékoztatási eszközök

1. A regionális vagy kisebbségi nyelvek használói számára, e nyelvek használatának területein, és e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy a közhivatalok közvetlen vagy közvetett módon hatáskörrel, hatósági jogkörrel vagy szereppel bírnak e területen, és tiszteletben tartva a tömegtájékoztatási eszközök függetlenségének és autonómiájának elveit, a Felek vállalják, hogy

a) abban a mértékben, ahogy a rádió és televízió közszolgálatot lát el

(iii) megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy a műsorszórók regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műsorokat is programjukba iktassanak;

b) ii) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelven készült rádióműsorok rendszeres sugárzását;

c) (ii) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült televízió-műsorok rendszeres sugárzását.

A Magyar Köztársaság elismeri a kisebbségek jogát véleményük anyanyelvükön való szabad kinyilvánítására, és biztosítja számukra a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzáférést. Magyarországon törvények garantálják a nemzeti és etnikai kisebbségi média működését, illetve működtetését. A kisebbségi törvény 18. § (1) bekezdés értelmében „*a közszolgálati rádió és televízió – külön törvény rendelkezései szerint – önálló szervezeti keretek között és elkülönült költségvetéssel – biztosítja a kisebbségi műsorok rendszeres készítését, sugárzását és terjesztését*”. A közszolgálati műsorszolgáltatók rendszeres anyanyelvű rádió és televízió műsort adnak mind a 13 hazai nemzetiség részére.

A kisebbségek médiajogai érvényesülésének elsődleges színterei a közszolgálati feladatokat ellátó Magyar Rádió (MR) és a Magyar Televízió (MTV). A beszámolási időszakban emellett a Duna Televízió is számos műsorában foglalkozott a hazánkban élő nemzeti és etnikai kisebbségek múltjával és jelenével. E második köztelevízió, amely elsősorban a határon túli magyarság számára készít műsort, rendszeres tájékoztatást adott a hazai kisebbségek mindennapjairól, közösségi életükről, az ünnepeikről.

A Magyar Rádió nemzetiségi műsorai

A Magyar Rádió az elmúlt három évben teljesítette azt a törvényi előírást, hogy a közszolgálati műsorszolgáltató kötelessége elősegíteni a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának és anyanyelvének ápolását, az anyanyelvükön való rendszeres tájékoztatást.

A közzáradióban a nemzetiségi műsorok sugárzása önálló középhullámú (AM) hálózaton valósul meg. Az MR-4 elnevezésű rádiócsatorna valamennyi magyarországi kisebbség részére ad műsort. A horvát, német, román, szerb és szlovák nyelvű adások napi 120 percben, a bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén és ukrán nyelvű műsorok heti 30 percben hangzanak el. A roma kisebbség a hét 5 napján sugárzott 60 perces műsoridővel rendelkezik az MR-4-en, mely hétfőn magyar nyelven, kedd és péntek között pedig 30 percben magyarul, 30 percben beás és lovári nyelven készül.

Az MR-4 nemzetiségi csatorna, különböző nyelveken készülő adásai 2009. március 1-jétől egységes műsorstruktúrával jelentkeznek. 2009-től önálló műsorok készültek a magyarországi nemzetiségek és az anyaországaik jelentősebb ünnepei kapcsán. E műsorok 30 percben hangzanak el a „Nemzetiségek zenéje” c. műsor sugárzási helyén és időpontjában. A nemzetiségi csatorna magyar nyelvű programja keretében heti 60 percben hallható az „Egy

hazában” c. műsor, amely áttekintést ad a magyarországi kisebbségi közélet jelentősebb aktuális eseményeiről. A „Nemzetiségeink zenéje” c. adás hétfőtől péntekig napi 30, szombaton és vasárnap pedig 60 percen nyújt válogatást a kisebbségek zenéjéből. A „Gyöngyszemek” c. műsor vasárnaponként 5 percen magyar nyelven ad ízelítőt a hazai nemzetiségi irodalom legszebb alkotásaiból. A beszámolási időszakban átalakult az „Egy hazában” c. műsor.

Az MR-4 műsorait a lakihegyi, a marcali, a pécsi és szolnoki középhullámú adók sugározzák és teljes országos lefedettséget biztosítanak. A beszámolási időszakban az Országos Rádió és Televízió Testület a 179/2010. (I. 27.) számú határozatával 2017. augusztus 1. napjáig meghosszabbította a Magyar Rádió földfelszíni műsorszolgáltatási jogosultságát, így a nemzetiségi műsorok sugárzására szolgáló jogosultságot is.

A közzérádió nemzetiségi adásai élöben hallhatóak az interneten is, a korábban elhangzott adások pedig a világháló segítségével lehívhatóak a Magyar Rádió hangtárából.

Az MR-4 nemzetiségi csatorna honlapja 2009 tavaszán újult meg. A weblap részletes áttekintést nyújt az anyanyelvi műsorok elhangzási idejéről, a szerkesztőségek személyi összetételéről, a műsorkészítő műhelyek elérhetőségéről. A honlapon az anyanyelvű rádióműsorok elérhetősége mellett az érdeklödök betekintést nyerhetnek az adott nemzetiség történetébe, a közösség aktuális kulturális, oktatási és szervezeti életébe. A honlapon elhelyezett linkek továbbvezetnek a kisebbségekkel foglalkozó más internetes honlapokra, ezzel is elősegítve a speciális műsorkészítés feladatainak és céljainak megértését.

Az MR-4 nemzetiségi szerkesztőségei az elmúlt években gazdag nemzetközi kapcsolatokat ápolnak. Így jutottak többek között közvetlen képzési lehetőséghez, zenei anyaghoz. A pécsi német szerkesztőség napi rendszerességgel élöben sugározza jelenleg is a Deutsche Welle német közszolgálati rádió híreit. Együttműködve romániai és szerbiai német rádióműsorokkal, havi rendszerességgel 60 perces közös műsort sugároznak a térségben élö német közösségek életéről. E speciális műsor a német kisebbségi újságírókat tömörítö Funkforum nevű szervezet közreműködésével készül.

A szintén Pécsen működö szerb szerkesztőség folytatta részvételét az „Európa hullámhosszán” c. műsorban, mely a Temesvári és Szabadkai Rádióval közösen készül. Az MR-4 szerb nemzetiségi műsora minden szerdán 10 perces élö rádiós hidat létesít az Újvidéki Rádióval, amelyben alkalmanként részt vesz a Pélmonostori és a Banja Lukai Rádió is. A Vajdasági Rádióval és a belgrádi Szerb Rádióval kiépített együttműködés eredménye a 2009-ben létrejött a „Szerb Hét a Magyar Rádióban” c. programsorozat.

A szegedi román szerkesztőség is aktív résztvevöje az „Európa hullámhosszán” c. műsornak és szoros kapcsolatot ápolnak a Temesvári Rádióval. Az ugyancsak Szegeden működö szlovák szerkesztőség tagjai a Szlovák Közszolgálati Rádióval kötött megállapodás alapján az elmúlt 2 évben anyanyelvű szakmai gyakorlaton vehettek részt Pozsonyban. A Szlovák Rádió rendszeresen megküldi a saját kiadású zenei felvételeit az MR szlovák nyelvű műsorai részére.

Az önálló nemzetiségi műsorok mellett a közzérádió MR-1 Kossuth Rádió programján minden szombaton és vasárnap 17.04 és 17.30 között jelentkezik a hazai cigánység integrációjáról, közéleti szerepvállalásáról, illetve a kulturális eseményeiről, alkotóiról szóló Jelenlét című műsor.

A Magyar Rádió és az országos kisebbségi önkormányzatok közötti kapcsolattartás fontos elemei voltak a 2009 tavaszán az önkormányzatok képviselőivel kezdeményezett találkozások, egyeztetések. A kisebbségi önkormányzatok jónak ítélik meg a közrádió nemzetiségi műsorpolitikáját és kiemelik, hogy valamennyi közszolgálati médium között a Magyar Rádióban a legjobbak a nemzetiségi műsorkészítés feltételei.

A Magyar Televízió nemzetiségi műsorai

Egy közszolgálati televízió az egész társadalom számára készít műsort. A feladatai között a társadalmi tolerancia és kohézió erősítése és a különböző közösségek egymással való kommunikációja szerepel, továbbá az informáláson, a képzésen és a szórakoztatáson túl a demokratikus és befogadó társadalom eszméjének a népszerűsítése. Ezen alapelvek a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek részére anyanyelvű televíziós műsort biztosító Magyar Televízió (a továbbiakban: MTV) a jelen beszámolási időszakban végzett nemzetiségi műsorpolitikájával kapcsolatban is érvényesek.

A horvát, a német, a roma, a román, a szerb és a szlovák magazin hetente jelentkezik, egyenként 26 percben. A szlovén magazin kéthetenként kerül adásba, ugyancsak 26 percben. A Rondó – a bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin és ukrán kisebbségek közös műsora – havonta kétszer jelentkezik, egyszer 52 és egyszer 26 percben. Az ismétléssel együtt számított heti sugárzási idő 416 perc.

A kisebbségi műsorok hétfőtől csütörtökig 13.30 és 14.30 óra között jelentkeznek az MTV földi sugárzású M1-es csatornáján. A műsorok ismétlése a műholdas sugárzású M2-n van hétköznap a délelőtti vagy hajnali időszávbán.

A köztelevízió 2010 szeptembere óta hetente jelentkező magazint is gyárt. A kisebbségi társadalmi és szociális ügyeket feldolgozó Pillér című magyar nyelvű műsor az M2-n vasárnap este látható. Új nemzetiségi műsor az Összhang című zenés adás is, mely csütörtök délutánonként az M1-es programon kerül műsorra. A programokat a nemzetiségi szerkesztőség munkatársai készítik.

A kisebbségi tematikájú televíziós produkciók minél szélesebb körben történő megismerését szolgáló filmes találkozó helyszíne volt 2010. március 4-én a budapesti Uránia Filmszínház. A Kárpát-medencei Műhely Alapítvány ezúttal a hatodik alkalommal szervezte itt meg a Magyarországi Nemzetiségi Filmszemlét. A fesztivál házigazdája a Magyar Televízió román nemzetiségi adásainak szerkesztősége és Románia budapesti Kulturális Intézete volt. A 2010. évi Nemzetiségi Filmszemle fődíját Horvát Éva és Dömötör Péter „A Nap és a Hold” című alkotása nyerte el.

A beszámolási időszak első felében jelentős mértékben romlottak a köztelevízió kisebbségi magazinműsorainak gyártási feltételei. A 2010-ben bevezetett takarékosági intézkedések hatására megnehezült a színvonalas műsorkészítés. Az adásokban sok volt az ismétlés. A költségek elvonása miatt az egyes szerkesztőségek szinte egyáltalán nem tudtak forgatni. A belső kapacitás felhasználása is erősen korlátozott volt, nem állt rendelkezésre elég emberi erőforrás és elégséges technikai feltételek a nemzetiségi műsorkészítés számára. A kisebbségek országos képviseletai azt kérték, hogy a köztvé biztosítson a nemzetiségi műsorkészítés számára olyan költségvetési keretet, mely alapján ellátható az egyes nemzetiségi közösségek földrajzi elhelyezkedését figyelembe vevő, rendszeres műsorkészítés.

A köztelevízió nemzetiségi műsorait érintő problémák rendezése érdekében a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága 2010 májusától kezdődően több körben folytatott egyeztetést a kisebbségek országos önkormányzati elnökeivel, és közvetlen megbeszélést kezdeményezett a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Magyar Televízió vezetőivel. A KIM nemzetiségekért felelős helyettes államtitkára a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap vezetőivel konzultált a kisebbségi érdekképviseletek által felvetett problémák kezelése érdekében. A megoldandó kérdések között a nemzetiségi műsorkészítés önálló szervezeti kereteinek biztosítása, a költségvetési feltételek javítása és a műsorsugárzási időszáv problémájának rendezése szerepelt. Az egyeztetések eredményeképp a beszámolási időszak második felében a gondok enyhültek, az új közmédia javított a műsorkészítés feltételein.

A nemzetiségi önkormányzatok korábban élesen kritizálták a Magyar Televízió nemzetiségi műsorsugárzási gyakorlatát is. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2010-ben elvégzett vizsgálata is megállapította, hogy a kisebbségi anyanyelvű televíziós műsorok kevésbé néztek műsorsávokban és csatornákon kapnak helyet.

165. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek a kisebbségi nyelveket sugárzott televíziós programok sugárzási idejének és műsorszórási időszakának javítására?

A kisebbségi nyelveken sugárzott televíziós programok sugárzási ideje és műsorszórási időszaka a vizsgált időszakban nem csökkent. Ez a folyamatosan nehezülő gazdasági helyzetben kifejezetten eredménynek tekinthető.

Pozitív változásról a roma műsorok terén számolhatunk be, mert a hagyományos, heti 26 perces roma magazin mellett elindult egy roma kulturális portré sorozat péntekenként 26 percben, 13,30 órai kezdettel, melyet az M1-es csatornán kívül ismétléssel a Duna Televízió is sugároz.

Érdemi pozitív változás továbbá, hogy a kisebbségi televíziós programok ismétlése az M2 csatornáról átkerült a Duna Televízió csatornájára, ezáltal az ismétlések lényegesen szélesebb körű populációt érnek el, mivel a Duna a digitális multiplexen /MinDig Tv/ is kódolás nélkül fogható anélkül, hogy műholdas vevőkészülék vagy kábelcsomag kellene hozzá, így az hozzáférhető az ország területének mintegy 86%-án. Ez előrelépés az elmúlt időszakhoz képest, amikor az M2 csatornán futó ismétlések csak műholdon vagy a kábelhálózatokon keresztül voltak elérhetők. További eredmény, hogy míg az M2 csatornán a vizsgált műsorok ismétlése hajnali időszávban történt, a Duna Televízióban késő délelőtt, 11 órakor kerül adásba, ami szintén az elérhetőség és a nézettség növekedésének irányába hat.

171. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek a német és szlovák műsorsugárzás magán rádióállomásokon történő elősegítésére?

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (Rttv.) 95. § (5) bekezdése szerint a Médiatanács és jogelődje, az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) a nemzeti és etnikai kisebbségek más törvényben meghatározott jogosultságainak biztosítására heti legalább négy-, legfeljebb nyolcórányi adás sugárzásának a lehetőségére, pályázat nélkül nélkül jogosíthatta fel a nemzeti és etnikai kisebbség önkormányzatának kizárólagos tulajdonában lévő közhasznú társaságot, mint nem nyereségérdekelt médiaszolgáltatót, ha a

pályázati felhívásban meghatározott vételkörzetben a nemzeti és etnikai kisebbségek anyanyelvű tájékoztatási igényeinek a kielégítése másképp nem volt biztosított.

E jogszabályhely alapján egyetlen médiaszolgáltató kért és nyert jogosultságot. Az ORTT a 425/1999. (IX.21.) számú határozatával jogosította fel, mint nem nyereségérdekelt médiaszolgáltatót a Szlovén Rádió Közhasznú Társaságot heti nyolcórányi műsoridőben történő sugárzásra a Szentgotthárd 106,6 MHz + Felsőszölnök 97,7 MHz jogosultságon. A médiaszolgáltató 2000. június 23. napja óta szolgáltat rádióműsort a szlovén kisebbség számára Szentgotthárdi Szlovén Rádió (Radió Monošter) állandó megnevezéssel.

Más vállalkozás – így német vagy szlovák kisebbség önkormányzatának kizárólagos tulajdonában lévő közhasznú társaság – nem fordult hasonló igénnyel az ORTT-hez.

A Mttv. már nem tartalmaz az Rttv. 95. § (5) bekezdésének megfelelő rendelkezést, vagyis az Mttv. nem biztosít hasonló lehetőséget pályázati eljárás lefolytatása nélkül földfelszíni rádiós médiaszolgáltatói lehetőség odaítélésére nemzeti és etnikai kisebbség más törvényben meghatározott jogosultságainak biztosítására.

A jelenlegi törvényi szabályozás alapján nemzeti és etnikai kisebbség tájékoztatásának céljával bárki pályázhat médiaszolgáltatói lehetőség hasznosítására, ha a Médiatanács annak közösségi jelleggel való pályáztatása mellett döntött. Ugyanis e cél a közösségi médiaszolgáltatás Mttv. 66. §-ában meghatározott fogalmának feleltethető meg. A médiaszolgáltatói jogosultság elnyerése esetén, tekintettel annak közösségi jellegére, a médiaszolgáltató médiaszolgáltatói díjat nem fizet. Természetesen ilyen céllal, műsorszórtvvel történő pályázati ajánlat benyújtása kereskedelmi jellegű médiaszolgáltatói lehetőségek esetében sem kizárt.

A fentiekén túl az Mttv. 56. § dm) pontja alapján új követelmény a lineáris analóg rádiós pályáztatási eljárásban, hogy valamennyi médiaszolgáltatói lehetőség hasznosítására kiírt pályázati felhívásnak, illetve az ez alapján a benyújtott pályázati ajánlatoknak tartalmaznia kell a pályázó vállalatát a nemzeti és etnikai vagy más kisebbségek igényeinek szolgáltatóra szánt napi minimális műsoridőre vonatkozóan.

A Médiatanács a pályázati felhívásban foglaltak alapján a pályázati ajánlatok értékelésénél figyelembe veheti a pályázók e tekintetben tett vállalatát.

A magyarországi kisebbségek közül a szlovéneen kívül és a cigány kisebbségnek van önálló, földi sugárzású rádiója. A Rádió C több éve működő közösségi rádió. A Budapest körzetében hallható Rádió C sugárzású jogosultsága 2013. április 12-ig érvényes. A központi költségvetés a roma közösségi rádió részére 2009-ben 40 millió Ft, 2010-ben 35 millió Ft támogatást biztosított. A 2011. évi költségvetésben a Rádió C részére elkülönített 35 millió Ft-os támogatás előirányzatát a KIM fejezet tartalmazza.

174. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek annak céljából, hogy bátorítsák és/vagy megkönnyítsék a kisebbségi nyelvhasználók hozzáférését a közösségi kábeltelevíziós hálózatokhoz, valamint, hogy karban tartsák a helyi kábeltelevíziós adások vételét és azon országok programjainak átvételét, ahol ezeket a nyelveket használják?

Az Mttv. alapján olyan lineáris közösségi médiaszolgáltató, amely egy nemzeti és etnikai kisebbség tájékoztatására, kulturális műsorszámok elérésére irányuló különleges igényeit

szolgálja ki kábeltelevíziós hálózaton történő műsorterjesztéssel is megvalósulhat. E médiaszolgáltatás az Mttv. 42. §-a szerinti bejelentés-köteles médiaszolgáltatás. Az Mttv. 42. § (1) bekezdése szerint az a bejelentő, aki lineáris médiaszolgáltatását nem állami tulajdonban levő analóg földfelszíni médiaszolgáltatási lehetőség igénybevételével kívánja végezni, médiaszolgáltatási tevékenységének megkezdése előtt legalább negyvenöt nappal köteles bejelenti azt. A Nemzeti Média-és Hírközlési Hatóság Hivatala dönt a médiaszolgáltatás kereskedelmi jelleggel való nyilvántartásba vételéről. A nyilvántartásba vett médiaszolgáltató az Mttv. 66. § (5) bekezdése alapján ezt követően kezdeményezheti a Médiatanácstól médiaszolgáltatásának közösségi médiaszolgáltatásként történő elismerését, amelyről a Médiatanács hatósági határozatával dönt.

Az Mttv. a közösségi médiaszolgáltatásoknak a műsorterjesztőket terhelő továbbítási kötelezettségéről is rendelkezik, amelynek alapján a nemzeti és etnikai kisebbségek tájékoztatására irányuló közösségi médiaszolgáltatások kábeltelevíziós hálózaton történő terjesztése az Mttv-ben meghatározott feltételek szerint biztosítottá vált.

Az Mttv. 73. § (1) bekezdése értelmében ugyanis a magyar, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi és az európai kultúra megőrzése, védelme, valamint továbbfejlesztése, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi nyelv ápolása, az állampolgárok tájékozódási igényeinek kielégítése és a demokratikus közéletben való részvételük elősegítése, továbbá a vélemények sokszínűségének megőrzése érdekében az Mttv. 73. § (2)-(3) bekezdésben meghatározott műsorterjesztőt a 74-75. §-ban meghatározott kötelezettségek terhelik.

Ennek megfelelően az Mttv. 75. § (1) bekezdése alapján a műsorterjesztőt – teljes kapacitásának tíz százalékáig, de legfeljebb három médiaszolgáltatás tekintetében – a médiaszolgáltatók körzeti vagy helyi, audiovizuális közösségi médiaszolgáltatására vonatkozó, műszakilag és gazdaságilag megalapozott szerződéses ajánlata tekintetében szerződéskötési kötelezettség terheli. Az Mttv. 75. § (3) bekezdése alapján az előbbieken túl a Médiatanács hivatalból vagy médiaszolgáltató általi kérelemre hatósági határozatában meghatározhat – az e törvényben foglalt közérdekű mediapolitikai célok elérését szolgáló – további legfeljebb egy lineáris közösségi médiaszolgáltatást, amelyre vonatkozó műszakilag és gazdaságilag megalapozott szerződéses ajánlatra a műsorterjesztőt szerződéskötési kötelezettség terheli.

A vezetékes rendszert igénybe vevő műsorszolgáltatók tájékoztatást adtak (Mttv. 42. §) az Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságnak (NMHH) a nemzeti és etnikai vagy más kisebbségek igényeinek a szolgálatára tervezett, napi minimális műsoridőre vonatkozó vállalkásokról. Az ezzel kapcsolatos adatközlési kötelezettség alapján megállapítható, hogy a jelenleg is működő vezetékes médiaszolgáltatók 49 százaléka (562 db) tett vállalkást valamely nemzetiség vagy más kisebbség számára készített műsorszámok sugárzására. A különböző programokon, döntően a helyi kábeltelevíziós rendszeren továbbított adások keretében elérhető, a nemzetiségekről szóló adások átlagos műsorideje, országos összesítésben havi 405 perc. E számadatok szerint az egyes vezetékes médiaszolgáltatók, döntően helyi kábeltelevíziós programok, átlagban havi 6 óra 45 perces nemzetiségi vagy más kisebbségeknek szóló műsort adnak.

A beszámolási időszakban egy új műsorszolgáltató szerzett kisebbségi közösségi televíziós műsorok sugárzására szóló jogosultságot. A Médiatanács az 514/2010. (XI. 3.) számú határozatával 2010. szeptember 27. napjával nyilvántartásba vette a Vértessomló Közművelődéséért Egyesületet, mint nem nyereségérdekelt helyi műsorszolgáltatót. A

Komárom-Esztergom megyei településen működő civil szervezet azt vállalta, hogy televíziós műsort készít a Vértessomlón élő német nemzetiségű lakosságnak. A Falu TV nemzetiségi médiaszolgáltatást nyújt, ezért a Médiatanács mentesítette a műsorszolgáltatási díjfizetési kötelezettség alól. A heti rendszerességgel sugárzott 2 órás magyar és német nyelvű szerkesztett program a helyi kábelhálózaton érhető el.

A *közösségi kábeltelevíziózás* területén előrelépés, hogy az ERFA pénzügyi támogatásával megvalósuló Szlovénia–Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 projekt keretében, a szlovén lakta Rábavidék egyes településein kiépítésre került a nevezett szolgáltatást biztosító hálózat. Az itt sugárzott Bepillantó című műsor, heti rendszerességgel tájékoztatja a lakosságot a nemzetiségi közösség kulturális programjairól, eseményeiről, rendezvényeiről és mindennapi történéseiről. A nevezett Program kapcsán törekvések vannak arra, hogy a Rábavidék azon területeinek egy részén, ahol a kábeltelevíziós szolgáltatás még nem biztosított, a jövőben elérhető legyen.

d) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelvű audiovizuális műalkotások készítését és terjesztését;

A nemzeti és etnikai kisebbségek országgyűlési biztosa 2010-ben megvizsgálta a kisebbségi kulturális jogok érvényesülését. Az ő jelentése alapján foglaljuk össze a 11. cikk 1/d) vállalásának a teljesítését.

A kisebbségi filmalkotások fő műhelyei a **Magyar Televízió kisebbségi szerkesztőségei**, de a Duna Televízióban is készülnek kisebbségi alkotások. A cigány, a horvát, a német, a román, a szerb, a szlovák és a szlovén műsorokat saját stábok készítik. Az ún. kisnemzetiségek adásai: a bolgár, a görög, a lengyel, az örmény, a ruszin és az ukrán műsorok egy közös magazin, a Rondó keretében láthatóak, ezeket is a kisebbségi közösségekhez kötődő munkatársak készítik.

A 2008-ban és 2010-ben megrendezett **5. és 6. Nemzetiségi Filmszemle** versenyfilmjeit is szinte kizárólag e műhelyekben gyártották. 2009 végén, Budapesten rendezték meg az I. Európai–Magyar Cigány Filmfesztivált. A rendezvény keretében három art moziban 19 alkotás (13 magyar és 6 külföldi) volt látható, amelyek témájukban kötődtek a roma közösségek életéhez, kultúrájához, történelméhez. A bemutatott filmek közül csak kettőt forgattak az utolsó három évben.

Az évente megrendezésre kerülő Magyar Filmszemlén a versenyfilmek között előfordul nemzetiségi tematikát feldolgozó játék- vagy dokumentumfilm. A **Magyar Nemzeti Filmarchívum** kötelezpéldány-joggal rendelkezik, tehát nemcsak megkapja és megőrzi a hazai – közöttük a kisebbségi – filmes produktumokat, hanem és felújítja, restaurálja is azokat. A **Nemzeti Audiovizuális Archívum** (NAVA) elsősorban a közszolgálati műsorszolgáltatók film kötelezpéldányait gyűjti és archiválja. Ez utóbbi intézmény gyűjteményei a szerzői jogi törvény értelmében a nyilvános könyvtárak, iskolák, múzeumok, levéltárak és közgyűjteménynek minősülő hangarchívumok számára ingyenesen hozzáférhető a világhálón. A Magyar Televízióban folyamatosan zajlik a régi adathordozókon rögzített értékek mentése, digitális formátumba való átírása. A digitalizált anyagokat egy külön megállapodás értelmében átadják a NAVA részére is.

Az MTV törekszik arra, hogy a közszolgálati feladatkörén belül a kisebbségi filmalkotásokat is megjelenítse, ám ezek számaránya és időtartama az összes műsoraihoz képest csekély. A

kisebbségi ombudsman javaslatai között az is szerepel, hogy a nemzetiségi filmalkotások ne csak a kisebbségi műsorok keretében legyenek láthatók magyar nyelvű feliratozással, hanem önálló produkcióként is, és a jelenleginél nagyobb nézettségű műsoridőben sugározzák azokat. E filmalkotások ugyanis segíthetnek közelebb hozni egymáshoz a többségi és a kisebbségi társadalmak tagjait a kulturális értékek megismertetésével.

A kisebbségi országgyűlési biztos vizsgálatában kitér az *Abgedreht* („Leforgatva”) – Magyarországi Német Ifjúsági Filmünnepre, amelyet 2006 óta minden év áprilisában rendeznek meg. A cél, hogy egy olyan német nyelvű filmprojekt jöjjön létre, amit 14-19 éves fiatalok készítenek arról, hogyan vélekednek a magyarországi németekről. A pályázatra beérkező alkotásokat szakmai zsűri értékeli, és egy rangos budapesti moziban kerülnek levetítésre. Az értékes díjak mellett a filmek televíziós, média és DVD nyilvánosságot kapnak. Az *Abgedreht* a német kisebbség kiemelt rendezvénye, amelyen évről-évre egyre több fiatal vesz részt.

Hasonlóképp népszerű az *U35sec – Unter 35 Jahren – unter 35 Sekunden* („35 év és 35 másodperc alatt”), az *Abgedreht* legújabb kategóriája. Ez már a 19-35 éves korosztályt célozza meg, célja olyan 35 másodperc hosszúságú spotok elkészítése, amelyek kreatívan mutatják be a hazai németseget, egyben értékes információkkal szolgálnak a kisebbségről.

A *Fény–Árnyék Művészeti Egyesület* 2000 óta cigány falvakban készít dokumentumfilmeket, a helyi lakosság aktív közreműködésével. Céljuk a roma és nem roma lakosság közötti kommunikáció javítása, a kulturális sajátosságok kölcsönös megismertetése, a hídépítés a különböző kultúrák között. A többségi társadalom érdeklődésének a felkeltésével a tolerancia fokát is megpróbálják emelni. Állami és magán támogatásból már több mint félszáz településen forgattak. Fontosnak érzik, hogy e filmalkotásokat a helyi lakosoknak és a *Vándormozi projekt*be bevont többi településen is bemutassák, az ott készült fotókkal együtt. Dokumentumfilmjeiket nem egyszer a helyi kábeltévék is sugározták, DVD-eket is készítettek belőlük, sőt Kanada Nagykövetsége 2009-ben lehetőséget adott az alkotóknak az ottani rendezvényen való részvételre. További hozadéka a szociográfiai terepmunkának, hogy a cigány falvakban megismert fiatal zenészek, táncosok képzőművészek számára bemutatkozási lehetőséget, táboroztatást is biztosítanak a fővárosban.

A jó példák sorában megemlítendő az Országos Szlovák Önkormányzat és a Vertigo Szlovák Színház 19. éve megrendezett háromnapos *Filmszeminárium*a, amelyen a tematikus válogatások mellett a legújabb szlovákiai játék- és dokumentumfilmekből is adnak ízelítőt. A beszámolási időszakban a rendezvényhez a szegedi szlovákok is csatlakoztak, ahová a Dél-Alföldről, de Romániából és Szerbiából is meghívják a szlovák filmbarátokat.

Ugyanúgy e vállalás teljesítését illusztráló példa, hogy a szentgotthárdi (Monošter) Szlovén Kulturális és Információs Központ évente több alkalommal szlovén nyelvű filmvetítéseket rendez.

- e) (i) **bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, regionális vagy kisebbségi nyelveket használó sajtóorgánum létesítését és/vagy fenntartását, vagy**
- (ii) **bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült sajtócikkek rendszeres közlését;**

175. A Magyar Hatóságok fenntartották-e a korábbi pénzügyi támogatást a kisebbségi nyelven megjelenő újságok részére?

Az állami költségvetési támogatásból finanszírozott kisebbségi újságok folyamatos megjelentetése, a kialakított nemzetiségi lapkiadói struktúra Magyarország kisebbségpolitikai törekvéseinek a tükröződése. E törekvések eredményeként valamennyi hazai kisebbségnek anyanyelvű írott sajtója lett, növekedett a megjelenési gyakoriság számos lap esetében (negyedéves és kéthavi lapokból havi lapok, kétheti lapokból hetilapok). Az újonnan létrejött lapok szakmai és műszaki színvonala javult, fejlődött, terjedelmi bővülés volt több kisebbségi lapnál.

A költségvetési támogatásból megjelenő 19 újság közül 9 lap van az országos önkormányzatok tulajdonában, közülük 6 újság tulajdonosa és egyben kiadója is az országos önkormányzat. Önálló kiadói intézménye 2 országos önkormányzatnak van. A 19 lap közül 10 egyesületi, alapítványi tulajdonosi és kiadói szervezeti keretek között jelenik meg.

A kisebbségek országos terjesztésű, anyanyelvű újságjai megjelentetéséhez a beszámolási időszakban a Kisebbségekért Közalapítvány biztosított forrásokat. A Közalapítvány 19-19 nemzetiségi lap szerkesztősége részére 2009-ben 252 115 979 Ft és 2010-ben 269 millió Ft támogatást biztosított. Két-két anyanyelvű lap megjelentetésre kapott támogatást a bolgár, a lengyel és a román közösség, a cigányok esetében 5 újság kiadását támogatta a Közalapítvány. A nemzetiségek anyanyelvű újságjai mellett költségvetési támogatást kapott a magyarországi nemzetiségekről magyar nyelven tájékoztató Barátság című interetnikus folyóirat is, amelynek tulajdonosa szintén egyesületi jogállású szervezet.

2011-ben a kisebbségi lapok állami támogatása beépült az országos kisebbségi önkormányzatok költségvetésébe, így az egyes médiaműhelyek a költségvetési támogatáshoz közvetlen módon, pályázatás nélkül juthatnak hozzá. Az országos kisebbségi önkormányzatok működési célú támogatása 2009-ben és 2010-ben egyaránt 953 millió Ft-ot tett ki, az országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása mindkét évben 444,5 millió Ft volt. 2011-ben az országos kisebbségi önkormányzatok közvetlen támogatása 1219,5 millió Ft-ra nőtt, mivel a működési célú támogatás kiegészült a kisebbségi lapok támogatásával. Az országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása 2011-ben 463 millió Ft-ot tesz ki.

17. sz. táblázat: A kisebbségi lapok támogatásának alakulása 2009 és 2011 között, Ft-ban

Kisebbség	Támogatott lapok	Támogatás összege		
		2009	2010	2011
bolgár	Balgarszki Vesztnik	5 819 126	6 153 000	6 200 000
cigány	Amaro Drom	8 308 064	7 549 000	31 900 000
	Glinda	2 179 547	2 328 000	
	Kethano Drom	7 038 440	8 108 000	
	Lungo Drom	10 208 333	10 610 000	

	Világunk	2 213 213	2 334 000	
görög	Ellinismos	7 057 333	8 420 000	8 400 000
horvát	Hrvatski glasnik	32 936 991	35 095 000	35 100 000
lengyel	Polonia Węgierska	9 912 467	10 531 000	10 500 000
német	Neue Zeitung	30 884 348	32 718 000	32 700 000
örmény	Armenia	5 665 000	6 035 000	6 000 000
román	Cronica	15 246 816	18 359 000	36 700 000
	Foia	19 212 149	18 359 000	
ruszin	Ruszin Világ	4 979 264	6 277 000	6 300 000
szerb	Srpske Narodne Novine	27 487 085	29 109 000	29 100 000
szlovák	L'udové Noviny	32 655 671	34 788 000	34 800 000
szlovén	Porabje	21 001 643	22 378 000	22 400 000
ukrán	Hromada	5 998 404	6 340 000	6 400 000
interetnikus	Barátság	3 312 085	3 509 000	3 509 000
Összesen:		252 115 979	269 000 000	266 500 000

Forrás: 2011. évi költségvetés és Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány

Jelmagyarázat:

A táblázatban szereplő támogatási összegek, mindhárom évben 12 hónapos időszakokra vonatkoznak.

A 2011. évi laptámogatás kisebbségenként az országos kisebbségi önkormányzatok költségvetésébe került beépítésre.

Az Országos Szlovák Önkormányzat a saját Karta-tájékoztatásában megállapítja, hogy „a L'udové noviny szlovák nyelvű hetilap finanszírozásában fontos előrelépésként értékeljük, hogy a korábbi pályázati rendszer helyett a költségvetési törvényben nevesített, az országos kisebbségi önkormányzatokkal egyeztetett mértékű (idén 34,8 millió forint) garantált támogatást biztosított a kormány a lapalapító OSZÖ-nek. Az összeg a lap kiadói feladataival megbízott Legatum Kft-hez került át.”

Több **nemzetiségi lap elektronikus változattal** is rendelkezik.

Önálló **helyi nemzetiségi lapokkal** is találkozunk (ilyen pl. Tolna megyében német nyelven Bonyhád és Paks újságja, Vas megyében Szentpéterfa horvát orgánuma). Számos további településen jelennek meg olyan helyi lapok, amelyekben kisebbségi nyelvű oldalak, mellékletek találhatók. Felsőcsatáron és Nardán a kisebbségi önkormányzatok biztosítják az osztrák határ túloldalán élő horvát közösség által kiadott havi folyóirathoz, a „Hrvatski Noviné”-hez való hozzájutást.

Az Országos Roma Önkormányzat a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült sajtócikkek közzétételét az újonnan alapított Európai Út című folyóiratban tudja biztosítani. A sajtótermék kiemelt célja, hogy a magyarországi cigányság helyzetéről, a Kormány és az ORÖ Keretmegállapodásában foglaltak teljesüléséről, a cigányság kultúrájának jellemzőiről folyamatos tájékoztatást adjon az olvasóközönségének.

f) (i) ha jogszabály lehetővé teszi általában a tömegtájékoztatás pénzügyi támogatását, fedezik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használó tömegtájékoztatási eszközök többletköltségeit, vagy

(ii) kiterjesztik a létező pénzügyi támogatási intézkedéseket a regionális vagy kisebbségi nyelvű audiovizuális műalkotásokra;

178. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek egy állandó finanszírozási rendszer létrehozására a kisebbségi nyelvű programokhoz?

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa által kibocsátott pályázati eljárások feladata a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. számú törvényben (Mttv.), illetve a Közzolgálati Kódexben rögzített közzolgálati elvek és normák alapján maradandó kulturális értéket képviselő műsorszámok gyártásának támogatása.

Az Mttv 83.§ (1) bekezdése szerint a közzolgálati médiaszolgáltatás célja a többi között a nemzeti és etnikai kisebbségek, vallási közösségek, valamint egyéb közösségek médiával szemben támasztott igényeinek kielégítése, kultúrájának bemutatása, a nemzeti és etnikai kisebbségek anyanyelvének ápolása.

2011. évben a Médiatanács közvetlen támogatási lehetőséget biztosítva bocsátott ki **4** olyan pályázati felhívást, amelyek vissza nem térítendő támogatást nyújtanak, **a pályázati felhívások alapján lehetőségük van indulni a nemzeti és etnikai kisebbségek nyelvén sugárzó, illetve az Mttv. 83.§ szerinti közzolgálati elvek és normák alapján műsort készítő rádióknak és televízióknak.**

A RADIOALLANDO2011 és a TVALLANDO2011 pályázati eljárások esetében pályázóként indulhatnak a magyarországi helyi, vagy körzeti médiaszolgáltatási jogosultsággal rendelkező rádiós médiaszolgáltatók, illetve magyarországi helyi vagy körzeti médiaszolgáltatási jogosultsággal rendelkező, lineáris audiovizuális médiaszolgáltatók.

A rádiós pályázati felhívás (**RADIOALLANDO2011**) keretében a Médiatanács helyi eseményekről szóló – a pályázó választása szerint sporthíreket is tartalmazó – hírműsor, illetőleg helyi eseményekkel foglalkozó, helyi információkat közlő közérdekű szolgáltató magazinműsor készítését támogatta.

A televíziós pályázati felhívás (**TVALLANDO2011**) keretében a Médiatanács a televíziós közéleti magazinműsor, illetőleg televíziós hírműsor (mely a pályázó választása szerint tartalmazhat sporthíreket is), és kulturális magazinműsor készítését támogatta.

A Médiatanács által **KMUSZ2011** néven kibocsátott pályázati eljárás célja a közösségi, nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatónak vagy közműsor-szolgáltatónak minősülő lineáris médiaszolgáltatók folyamatos, színvonalas és minőségi működését biztosító és/vagy a későbbi digitális átállását elősegítő, illetve ahhoz szervesen igazodó stúdiótechnikai háttér kialakításának támogatása.

A Médiatanács **NPREZSI2011** címen pályázati felhívást bocsátott ki, amelynek célja a közösségi médiaszolgáltatók (nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók és közműsor-szolgáltatók) 2011. évi fenntartási és üzemeltetési költségeinek támogatása.

Mindemellett a Médiatanács és jogelődje, az Országos Rádió és Televízió Testület által kibocsátott pályázati eljárások lehetőségével az egyetlen kisebbségi nyelvű rádió – illetve rádióműsor –, a Rádió Monošter élt.

A Szlovén Rádió Közhasznú Nonprofit Kft. (Rádió Monošter, vételkörzet: Szentgotthárd) támogatásai:

- A nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatói és közműsor-szolgáltatói jogosultsággal rendelkező magyarországi műsorszolgáltatók folyamatos tevékenységének havi támogatására szolgáló pályázati eljárásokon (NPREZSI) nyert el támogatást a fenntartási és üzemeltetési költségeihez:

2009-ben 6.306.120,- Ft összegben 12 hónap működési költségeihez,
2010-ben 5.405.623,- Ft összegben szintén 12 hónap működési költségeihez,
2011-ben 4.039.200,- Ft összegben 9 hónap működési költségeihez.

- A rádiós hírműsor, sportműsor, illetve közérdekű szolgáltató magazinműsor készítésének támogatására meghirdetett pályázati eljárásokban (RADIOALLANDO) közérdekű szolgáltató magazinműsor (Tedensko ogleдалo – Heti magazin) készítésére nyert el támogatást:

2009-ben 1.945.400,- Ft,
2010-ben 2.072.356,- Ft összegben.

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa 2011-ben közvetlenül nemzeti és etnikai kisebbségeket érintő célokra nem hirdetett meg pályázati felhívást.

Az új médiatörvény nyomán, a közszolgálati műsorszolgáltatás alapvető átszervezése kezdődött el, ami a gazdasági válsággal és az ország anyagi helyzetével is összefüggő költséghatékony működést is szem előtt tartja. A racionalizálás során a nemzetiségi szerkesztőségek működőképességét is szem előtt tartják.

g) támogatják regionális vagy kisebbségi nyelveket használó tömegtájékoztatási eszközök számára újságíróknak és egyéb személyzetnek a képzését.

181. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek egy olyan átfogó képzési rendszer létrehozására és finanszírozására, amely a kisebbségi nyelveket használó újságírók és más sajtómunkatársak képzésére irányul?

Az MTV közreműködésével 2006-ban **roma gyakornoki program** indult. Ennek keretében három évfolyamon végeztek szerkesztők, gyártási dolgozók és egy vágó. A programot befejezők az MTV-ben kaptak munkát. Ez a képzés 2009 májusában fejeződött be, majd egy év kihagyás után 2010-ben újraindult. 2010-ben újabb roma fiatalok képzését kezdték meg a hírszolgáltatási műsorokban való szakmai közreműködésre. A roma televíziós képzésben jelenleg 4 roma fiatal vesz részt. A képzés lényege a roma kisebbség és a médiában dolgozó többség közötti kommunikáció elindítása volt. 2012 márciusában újabb hasonló képzés indul.

Ehhez kapcsolódóan nemzetközi médiakonferenciát szervezett a Magyar Televízió nemzetiségi szerkesztősége 2010 őszen Németország budapesti nagykövetségével közösen, német és magyar újságírók részvételével. A nemzetközi szakmai konferencián a kisebbség és

többség együttélésének a médiabeli tükröződését értékelték. A tanácskozás számos európai országból vonzott Budapestre civileket és médiában dolgozókat.

A beszámolási időszak első felében, 2007-2010 között **Kisebbségi Média Munkacsoport** működött. Ajánlásai alapján egyfelől a nemzetiségi média-szerkesztőségek munkatársai az anyanyelvük szerinti országokkal műsorkészítők cseréjét bonyolították le, együttműködési megállapodás keretében. A munkacsoport 2010. márciusi ülésén megállapította, hogy „megfelelő programokat és ehhez adekvát költségvetési forrásokat kell biztosítani az anyanyelvű újságírói szakmai képzésre, a lapszerkesztőségi, kiadói infrastruktúra fejlesztésére, a lapterjesztés javítására.”

2. A Felek vállalják, hogy biztosítják a szomszédos országokból egy regionális vagy kisebbségi nyelvvél azonos vagy hasonló nyelven készült rádió- és televízióadások közvetlen vételének szabadságát, és nem támasztanak akadályt a szomszéd országok ilyen nyelvű rádió- és televízióadásainak tovább sugárzása elé. Ezen túlmenően gondoskodnak arról, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelvvél azonos vagy ahhoz hasonló nyelven gyakorolt szólásszabadság és az információáramlás szabadsága elé az írott sajtót illetően semminemű korlátozás ne tétessék. A fent említett szabadságjogok gyakorlása, mivel az kötelezettségeket és felelősséget is tartalmaz, a nemzetbiztonság, a területi integritás vagy a közbiztonság, a közrend védelme és a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, az egészség vagy a közérkölc s védelme, mások jó hírnevének és jogainak védelme, bizalmas jellegű információk kiszivárgásának megakadályozása, vagy az igazságszolgáltatás tekintélye és pártatlanságának biztosítása érdekében, a törvény által előírt, egy demokratikus társadalomban szükséges eljárási szabályoknak, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak rendelhető alá.

Magyarország nem gördít akadályt a hazai nemzetiségek anyaországi rádió- és televíziós adásainak a tovább sugárzása elé. Korlátot e tekintetben csupán a vételi lehetőségek műszaki és egyéb feltételei jelenthetnek. Ugyanakkor számos szolgáltató és település kábeltelevíziós vagy műholdas kínálata tartalmazza a magyarországi kisebbségek nyelvél megegyező csatornák adásainak a megtekintési lehetőségét.

3. A Felek gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók érdekeit képviseltessék, vagy vegyék tekintetbe a törvényeknek megfelelően esetleg létrehozott, a tömegtájékoztatási eszközök szabadságát és pluralizmusát garantáló testületekben.

A 2010 tavaszán megválasztott országgyűlés több mint kétharmados többsége új, a kornak megfelelő médiatörvényt alkotott, továbbá módosította a közszolgálati média szerkezetét. **Az ésszerűsítés és a költségmegtakarítás értelmében megszűntek a Magyar Televízió, a Magyar Rádió, a Duna TV kuratóriumai, illetve az MTI Tulajdonosi Tanácsadó Testülete. Helyettük létrejött a Közszolgálati Közalapítvány**, amelynek 8 tagú elnöksége mellett 14 tagú Közszolgálati Testület működik.

2011. január 1-én lépett hatályba – a közszolgálati média nemzetiségi műsorszolgáltatására vonatkozó jogi szabályozás legfontosabb elemeit tartalmazó Mttv. Az Mttv. 95. §-a értelmében Közszolgálati Kódex (Kódex) kerül megalkotásra. A Kódex alapvető rendeltetése, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók számára a törvény keretei között elvi iránymutatást adjon a közszolgálati médiaszolgáltatás megfelelő működéséhez. A Kódex szabályainak érvényesülését a **Közszolgálati Testület** (Testület) felügyeli. A Testület feladata (Mttv. 97. §)

a közszolgáltatóság érvényesülésének a folyamatos figyelemmel kísérése, a közszolgálati médiaszolgáltatók feletti társadalmi ellenőrzés biztosítása.

A Testület 14 tagból áll, akiket a jogszabályban meghatározott jelölő szervezetek delegálhatnak. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatalánál (a továbbiakban: NMHH) történt nyilvántartásba vételt követően a Testületbe egy-egy főt küldhetnek, többek között a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai. Az egy csoportba tartozó szervezetek, így a kisebbségek 13 országos önkormányzata összesen egy képviselőt delegálhat. Rajtuk kívül sorsolással még egy nemzetiségi civil szervezet, a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetség Egyesület is bekerült a testületbe.

12. Cikk – Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények

1. A kulturális tevékenységre és a kulturális létesítményekre - különösen a könyvtárakra, videotékákra, kulturális központokra, múzeumokra, archívumokra, akadémiákra, színházakra és filmszínházakra, valamint irodalmi és filmművészeti alkotásokra, a nép kulturális önkifejezésére, fesztiválokra és - ideértve egyebek között az új technológiák használatát - a kulturális iparra vonatkozóan, azokon a területeken, ahol e nyelveket beszélnek, és abban a mértékben, ahogy a hatóságoknak ezen a téren hatáskörük, hatósági jogkörük vagy szerepük van, a Felek vállalják, hogy

a) bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő önkifejezést, valamint az ilyen kezdeményezéseket, és elősegítik az ezeken a nyelveken készült műalkotások megismerésének különböző módjait;

1a bekezdés

184. A Magyar Hatóságok milyen intézkedéseket tettek a kulturális intézmények működtetésére szolgáló stabil pénzügyi keretrendszer létrehozására?

Könyvtári ellátás, könyvkiadás

A kisebbségi ombudsman kulturális vizsgálata szerint kettő kivételével valamennyi magyarországi **megyei könyvtár** (szám szerint 18), 75 városi, 118 községi és 8 egyéb könyvtár jelölt meg a statisztikájában nemzetiségi ellátást, gyűjteményt. E tekintetben Pest, Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Tolna megye áll az élen. A felmérés szerint a nemzetiségi állományok iránti olvasói-kölcsönzői igény messze elmarad a könyvtári állomány más részeinek a kölcsönzési mutatóitól. A gyűjtemények mintegy 40 %-át a szépirodalom teszi ki. A megyei könyvtárak nemzetiségi könyveinek nagyobb hányadát a kisebbség lakta települések könyvtáraiba továbbítják ún. **letéti állományként**, hogy így közelebb jussanak a potenciális olvasókhoz. A megyei könyvtárak közül sokban dolgozik nemzetiségi nyelvet beszélő könyvtáros, számos nemzetiségi kulturális programot is lebonyolítanak, kapcsolatot ápolnak a kisebbségi önkormányzatokkal.

A kisebbségek anyanyelvű könyvtári ellátásának, a könyvtárakra is vonatkozó kulturális törvény 66. § c) pont alatt meghatározott másik feladata a **települési önkormányzatok közkönyvtáira** hárul. A közkönyvtári hálózat az ország több száz településén nyújt szolgáltatásokat valamennyi hivatalosan elismert hazai kisebbség számára. E kisebbségek könyvtári ellátását a közkönyvtári rendszeren belül a 19 megyei könyvtár, mint báziskönyvtár

is segíti. A **megyei könyvtárak** a központi szolgáltatás szerves részeként látják el kisebbségi feladataikat, működtetik az ellátórendszert a nemzetiségi településeken, információs központként hozzáférhetővé teszik az országos és a helyi adatbázisokat, segítik a helyismereti nemzetiségi kutatást, könyvkiadást.

A törvény III. fejezet 60. § e) pontja központi szolgáltatásként jelöli meg a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek könyvtári ellátásának a segítését, mely feladatot az Alapító Okiratában foglaltak szerint az **Országos Idegennyelvű Könyvtár** (továbbiakban: OIK) látja el. Az intézményen belül a feladatokat a Nemzetiségi és Dokumentációs Osztály fogja össze.

A könyvtár reprezentatív nemzetiségi gyűjteménnyel rendelkezik. Teljességre törekvően gyűjti a magyarországi 13 nemzeti és etnikai kisebbséget érintő kiadványokat: a kisebbségek anyanyelvén vagy magyarul megjelent szépirodalmat, műfordításokat és a róluk szóló szakirodalmat. Szelektálva beszerzi a kisebbségekkel kapcsolatos nemzetközi szakirodalmat magyar nyelven és a nagy világnyelveken. Az OIK tagja az Országos Dokumentum-ellátási Rendszernek, így nemzetiségi gyűjteménye könyvtárközi kölcsönzésen keresztül bárki számára hozzáférhető.

Az OIK tevékenysége nyomán folyamatosan épül a kisebbségkutatást, a kisebbségekkel kapcsolatos tájékozódást szolgáló Nemzetiségi Adatbázis, amely napjainktól 1985-ig visszakereshetően rögzíti a kisebbségkutatás eredményeit, ugyanakkor a kisebbségekkel kapcsolatos hétköznapi diskurzust, közgondolkodást közvetítő publikációk bibliográfiai adatait.

A kisebbségi kérdéskörrel kapcsolatos tájékoztatás a könyvtár egyik kiemelt feladata. A szolgáltatás nemzetiségi nyelveken is igénybe vehető. Az uniós forrásra épülő Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) pályázati támogatásával elkészült a könyvtár nemzetiségi alportálja, ahol a könyvtárral kapcsolatos információk a 13 hazai kisebbség nyelvén olvashatók. Megkezdte működését a Kérdezze a könyvtárost anyanyelvén online tájékoztató szolgáltatás, amely 9 nemzetiségi nyelven teszi lehetővé az információszerzést.

Az OIK hatáskörébe tartozik a **nemzetiségi báziskönyvtárak** (19 megyei könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) koordinációja. Beszerzési javaslatot állít össze a célországok könyvpiaca és a hazai könyvpiac kínálata alapján, amelyből a partner könyvtárak igényeiknek megfelelően rendelhetnek. A megrendelt dokumentumokat az OIK szerzi be, intézi az ezzel kapcsolatos adminisztrációs és pénzügyi feladatokat. Folyamatosan tartja a kapcsolatot a partner könyvtárakkal és a szállítókkal.

A 2000-ben indult tevékenység az utóbbi években forráshiány miatt megtorpant, 2010-ben és 2011-ben nem állt rendelkezésre az évi 5 millió Ft-os központi beszerzési keret, s ezzel sérült a hazai kisebbségek anyanyelvi dokumentumokhoz való hozzáférése. Ezt a helyzetet enyhítette, hogy a fenntartó NEFMII más forrásból 2011-ben 2 millió Ft-ot biztosított nemzetiségi dokumentumok beszerzésére, amelyet az OIK kisebbségi nyelvű folyóiratok előfizetésére fordított.

A feladatellátásba bekapcsolódtak **az országos kisebbségi önkormányzatok által alapított és működtetett könyvtárak** is. Kisebbségi nyelvű szépirodalmi és ismeretterjesztő művekkel jól ellátott könyvtárak működnek a kisebbségi oktatást biztosító iskolákban is. A kisebbségek anyanyelvén írt könyveket többnyire kisebbségi szervezetek és országos önkormányzatok kiadói adják ki.

A nemzetiségi nyelven megjelent könyvek és füzetek adatait a Központi Statisztikai Hivatal 2008. évi adataira alapján regisztrálta a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa. Ezek szerint 68 német, 30 horvát, 18 szlovák, 18 román és 2 szerb nyelvű könyvet tettek közzé. Minden bizonnyal ennél sokkal több a valóságos szám. Ugyanebben az évben csak a kisebbségi közalapítvány 89 támogatott pályázót nevesített az anyanyelvű vagy kétnyelvű kiadói tevékenység területén, összesen 21,63 M Ft összértékben. Minden bizonnyal számos helyi, egyházi, civil szervezeti vagy magán kiadás hiányzik az összesítésből.

A Magyar Néprajzi Társaság negyedik évtizede adja ki „*A magyarországi nemzetiségek néprajza*” című tanulmánykötet-sorozatát. Az ország egyik legtekintélyesebb tudományos civil szervezete már az 1889. évi alapításakor leszögezte, hogy célja „a magyar állam és a történelmi Magyarország mai és egykori népeinek tanulmányozása, valamint kölcsönös megismerkedés útján a hazában élő népek közt testvéries egyetértésnek és együvé tartozás érzetének ápolása”. Tudomásunk szerint Közép-Európában egyedülálló kezdeményezésként, 1975 óta jelenik meg a kiadványsorozat a kisebbségek anyanyelvén és/vagy magyarul. A kisebbségek saját tudományos kutatóműhelyei és egyetemi oktatóhelyeinek valamint az anyaországok szakembereinek rangos publikációs lehetőségét biztosítják a szóban forgó tanulmánykötetek, amelyek nemcsak az adott magyarországi közösségek, hanem az anyanyelv szerinti országok és a világ nagy könyvtárainak az állományába is belekerülnek.

Az eddig közzétett, teljesen anyanyelvű könyvek közül a németek száma 25, a szlovákoké 22, a románoké 15, közös délszláv (horvát, szerb, szlovén) 10, horvát 14, szerb 6 és szlovén 5. Az ún. kis nemzetiségek (bolgárok, görögök, lengyelek, örmények, ruszinok) közös kötetei – szám szerint 8 – valamint a szlovén könyvek teljesen kétnyelvűek. A 15 cigány tematikus kötet e kisebbség tagjai zömének az anyanyelvét: a magyart használta, az egyes írások angol nyelvű összefoglalásával. Néhány évenként az egyes anyanyelvű, ill. kétnyelvű kötetek dolgozataiból magyar nyelvű válogatást tesznek közzé, eddig 6-szor került ilyenre sor. A könyvsorozat mögé támogatóként évtizedekig a mindenkori kulturális tárca, újabban pedig a kisebbségpolitikáért felelős közigazgatási tárca állt támogatóként, emellett esetenként országos kisebbségi önkormányzatok is nyújtanak résztámogatást. A beszámolási időszakban évi 2-4 nemzetiségi néprajzi kötet jelent meg.

Több száz nemzetiségi nyelvű és a nemzetiségekkel foglalkozó dokumentumot – könyvet, periodikát, képi és hangzó anyagot – tett fel a világhálóra, jelentős állami támogatással az Örökség–Kultúra Oktatási E-könyv és Médiatár, amelynek elérhetősége: <http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/>.

Múzeumok, gyűjtemények, levéltárak

A magyarországi kisebbségek tárgyi emlékeinek gyűjtésével a Magyar Néprajzi Múzeum, valamint a megyei és települési fenntartású múzeumok foglalkoznak. Mivel minden megyében él vagy élt nemzetiségi származású lakos, minden megyei múzeumi szervezetnek foglalkoznia kell kisebbségi feladatokkal. A Békés megyei múzeum néprajzi anyagának pl. a kétharmada szlovák, de jelentős román és szerb tárgy-együttest is őriznek. A Veszprém megyei múzeum néprajzi gyűjteményének a negyede német, Tolnában pedig a kétötöde kisebbségi (német, szlovák, cigány és szerb).

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, különböző tájegységeiben a német, horvát, szlovák, cigány, ruszin, görög épületek, tárgyak, dokumentumok is megtalálhatók, és évente többször nemzetiségi folklór programokra is sor kerül. Más skanzenek az országban további nemzetiségek tárgyi kultúrájára is kiterjesztik a gyűjtőkörüket. Gazdag szakrális anyaggal rendelkezik a miskolci Magyar Ortodox Egyházi Múzeum, a szentendrei Szerb Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény és a kecskeméti Görög Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény. A szerb múzeum 2010 végén visszakarta a kommunista rendszer által hat évtizeddel korábban államosított épületét a városközpontban, amelyet eddig nem kisebbségi képzőművészeti kiállítások céljaira használtak.

Az országos kisebbségi önkormányzatok az elmúlt években több olyan intézményt hoztak létre, melyek a muzeális értékek gyűjtését, a gyűjtemények szakmai gondozását végzik. A beszámolási időszakban a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium kisebbségi intézményi keretének támogatásával nyitotta meg kapuit Budapesten a Szerb Intézet, a felsőszölnöki Szlovén Tájház (Kühár Emlékház) és a pécsi „August Šenoa” Horvát Klub.

Országos önkormányzati intézményként működik az Országos Horvát Önkormányzat által alapított, Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye néven bejegyzett intézmény a Vas megyei Peresznyén, az Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár, az Országos Roma Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítási Galéria, a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára, a Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóhelye, a Magyarországi Ruszinok Könyvtára, a Szlovák Dokumentációs Központ és a szlovák tájházak szakmai szervezete, a Legatum Kft.

A kisebbségek lakóhelye szerinti megyei önkormányzati múzeumok regionális, illetve országos feladatokat is ellátnak. A tájházak, helyi múzeumi gyűjtemények működtetője többnyire a helyi vagy a települési kisebbségi önkormányzat.

Nemzetiségi „bázismúzeumok”

A nemzetiségi és etnikai kisebbséghez köthető muzeális intézmények egyik csoportja az 1970-es évektől működő „bázismúzeumok” köre: a tatai Kuny Domokos Múzeumhoz tartozó Német Nemzetiségi Néprajzi Múzeum, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum (szlovák és román anyag), és a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum (szerb, horvát és szlovén anyag), amelyek egyfajta szakmai kompetenciaközpontokként funkcionálnak. Jelenleg mindegyikük a megyei múzeumi szervezet része, jogi helyzetük ebben az értelemben rendezett, ugyanakkor vonatkozó feladat-finanszírozásuk ellentmondásos, megoldatlan.

A megyei fenntartó (szűkös) forrásainak a felhasználásával kellene ellátniuk az országos feladatukat. A szaktárca a probléma megoldására a kulturális törvény módosítását tartja szükségesnek. A délszláv bázismúzeumnak otthont adó mohácsi intézmény EU-s támogatásból 2011-ben új épületbe költözött, a népművészeti kiállítása áll, s hamarosan újabb támogatásból, újabb kiállítási egységekkel bővül. Az igen rossz tárgyi feltételek között dolgozó tatai német múzeum ügyében a kulturális államtitkárság 2012-re tervezi szakfelülvizsgálati célvizsgálat lefolytatását.

A nemzetiségi kulturális örökséget bemutató muzeális „kisintézmények”

A nemzetiségi és etnikai kisebbséghez köthető muzeális intézmények másik csoportját kb. 220 helytörténeti gyűjtemény és tájház alkotja. Ezek több mint fele a budaörsi Heimatmuseum által koordinált német és 25 százalék szlovák anyagot őrző, bemutató intézmény. Fenntartójuk legtöbbször a helyi önkormányzat, illetve a helyi kisebbségi önkormányzat. Ezek működéséhez az állam az országos muzeológiai szakfelügyelet segítségével szakmai irányítást és pályázati úton anyagi támogatást biztosít.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Hodászban 2009 szeptemberében avatták fel az Első Roma Tájházat. A falu cigánytelepén lévő tájháznak otthont adó kétszobás épület és néprajzi gyűjtemény a pályázati támogatások segítségével a Romanes Egyesület gondozásával valósulhatott meg. Jelenleg Magyarországon ez az egyetlen olyan, a múlt század közepére jellemző lakhatási körülményeket bemutató tájház, ahol kiállítás keretében nyerhetnek bepillantást a látogatók a romák kultúrájába, szokásaiba, és megismerkedhetnek használati tárgyakkal is.

A muzeológiai szakfelügyelet a hatáskörében folyamatosan vizsgálja az intézmények szakmai tevékenységét és működési feltételeit. Tekintettel arra, hogy e nemzetiségi kultúrákkal foglalkozó gyűjtemények és tájházak egyben működési engedéllyel rendelkező muzeális intézmények is, jogosultak minden muzeális intézményt megillető állami költségvetési támogatásra. E lehetőségek körében első helyen említhetők a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Múzeumi Kollégiumának a pályázata, emellett kiemelt fontosságú a helyi önkormányzatok által fenntartott múzeumok szakmai támogatását célzó források.

A 2008-2010 közötti időszakban a nemzetiségi múzeumok fejlesztésére meghirdetett pályázati felhívások támogatási céljai között az állandó kiállítás előkészítése, létrehozása, teljes körű felújítás vagy korszerűsítés mellett már konkrét célként szerepelt a nemzeti és etnikai kisebbségi kultúra értékeit bemutató kiállításrész kialakítása, valamint a kiállításokhoz kapcsolódó – több idegen nyelven előállított – katalógusok, kiállítási vezetők, ismertető és elektronikus tárlatvezetők megjelenítése is.

A harmadik, egyben talán a legnagyobb forráshátterű fejlesztési lehetőséget az EU-s pályázatok köre jelenti a közművelődési és muzeális intézmények, és ezen belül a nemzetiségi kulturális örökséget bemutató „kisintézmények” számára is. (TÁMOP – Közművelődési beavatkozásokat támogató konstrukciók pl.: „Építő közösségek”, „Múzeumok Mindenkinek” Program, „Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása”, TIOP – Múzeumok és levéltárak iskolabarát fejlesztése, oktatási-képzési szerepének infrastrukturális erősítése.)

A nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos tevékenység a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. október 17. napján elfogadott UNESCO Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) kihirdetéséről szóló 2006. évi XXXVIII. törvény végrehajtása során is megvalósul.

A kultúráért felelős tárca az Egyezmény szellemében kezdte meg a szellemi kulturális örökségvédelem nemzeti rendszerének a felépítését a magyar kultúra iránt elkötelezett közösségek még feleleveníthető, nemzedékeken átöröklődő örökségének számbavételével. Az Egyezmény ajánlásaira figyelemmel az érintett nemzetiségek bevonásával készülhetnek el az örökség-leltárak. Az UNESCO a mohácsi (sokác-horvát) busójárást 2009. szeptember 30-án

felvette az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára. Az OKM Esélyegyenlőségi Kulturális Osztályán 2010. első negyedévében átfogó tanulmány készült a magyarországi nemzetiségi tájházakról „Élő örökség: falumúzeumtól a világhálóig” címmel.

Az **országos kisebbségi önkormányzatok** egyre bővülő saját intézményrendszerén belül jelentős hányadot tesznek ki az önálló kulturális vagy a komplex – a kulturális tevékenységet is feladatként ellátó – **intézmények**. Ezek **finanszírozását az állam úgy biztosítja, hogy az beépül az adott országos kisebbségi önkormányzat évi költségvetésébe.**

A szlovák önkormányzatnak a Karta ország-jelentés számára írott anyagában pl. ezt olvassuk: „Az OSZÖ kulturális intézményei a költségvetési törvény külön során nevesített, garantált központi támogatást kapnak a működésükhöz 105,8 millió forint összegben. Ez jelenti a stabil anyagi alapot a következő intézmények működtetéséhez: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Szlovák Közművelődési Központ, Szlovák Pedagógiai és Módszertani Központ, Legatum Kft. (szlovák tájházakkal és néprajzi gyűjteményekkel kapcsolatos tevékenység). Működésükhöz, tevékenységük támogatására az intézmények (további) pályázatokat nyújthatnak be főként a Kisebbségi Közalapítványt követő Wekerle Sándor Alapkezelőhöz, továbbá az anyaországi Határon Túli Szlovákok Hivatalához.” A Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye a beszámolási időszakban jött létre, jelentős állami támogatással.

b) támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások más nyelveken történő megismerését lehetővé tevő különböző módokat, a fordítások, a szinkronizálás, az utószinkronizálás és a feliratozás segítségével és fejlesztésével;

c) támogatják a más nyelveken készült műalkotások regionális vagy kisebbségi nyelveken történő megismerésének lehetővé tételét, a fordítások, a szinkronizálás, az utószinkronizálás és a feliratozás segítségével és fejlesztésével;

Ic bekezdés

187. Tájékoztatás adása a szinkronizálási, utószinkronizálási, és feliratozási tevékenységekről

Színházak

A hivatásos kisebbségi színházi társulatok közül a szekszárdi német színház, a Deutsche Bühne közvetlen költségvetési, míg a többi társulat pályázati úton biztosított éves működési támogatásban részesül. A Szekszárdi Deutsche Bühne a Tolna Megyei Önkormányzat és a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata közös fenntartásában működik, a jövőben a város veszi át. Az intézmény működéséhez 2009-ben 67,9 millió Ft-ot, míg 2010-ben 46 millió Ft-ot biztosított a központi költségvetés. A fővárosban található a második német társulat, a Deutsches Theater Budapest. Hivatásos társulattal, sikeres munkát végez a Pécsi Horvát Színház, amely 2012-től a szekszárdi német színházhoz hasonlóan, önálló költségvetési soron kerül nevesítésre.

Országos kisebbségi önkormányzati fenntartásban működik a Vertigo Szlovák Színház és a Szerb Színház, míg a roma és bolgár színházi kezdeményezések, mint a Karaván Művészeti Alapítvány, a Cinka Panna Cigány Színház Alapítvány, a miskolci Romano Teatro Kulturális Egyesület, a cigány nyelvet a középpontba állító Maladype/Találkozások Színház és a döntően bolgáruul játszó Malko Teatro (Kis Színház) alapítványi vagy egyesületi formában

tevékenykednek. Amatőr színházi társulatok működnek a görög, a horvát, a szlovén és az ukrán közösségben, továbbá nemzetiségi oktatási intézményekben is.

A kultúráért felelős mindenkori tárca, a Művészeti Főosztály koordinálásában évente pályázatot ír ki a helyi önkormányzatok által fenntartott, illetve támogatott hivatásos nemzetiségi színházak számára. 2009-ben 127,7 millió Ft-ot, 2010-ben és 2011-ben pedig 108-108 millió Ft-ot biztosítottak hat társulat éves művészi programjának megvalósításához.

E színházak döntően nemzetiségi nyelvű produkciókat állítanak színpadra, de a darabok között egyfelől vannak más nyelven született alkotások fordításai, másfelől a társulatok tartanak magyar nyelvű előadásokat is vagy szinkrontolmács-berendezéssel, vetítéssel gondoskodnak a mondanivaló többségi nyelvre való fordításáról.

A nemzetiségi színházak több meghatározó egyéniségének művészi munkáját (pl. a bolgárul, németül és magyarul előadó, bolgár színigazgató Hadzsikosztova Gabriellát, vagy Rusz Milán szerb és magyar színész-rendezőt, a szerb társulat igazgatóját) az elmúlt években magas magyar állami kitüntetéssel ismerték el. Miniszterelnöki „Kisebbségektől”-ban is több nemzetiségi színház és táncgyűttes részesült.

Nemzetiségi színházi találkozókát évente rendeznek, központi támogatásból a fővárosban, de időnként vidéken is. Ez jó alkalom egymás munkájának is a megismerésére, de a magyar közönség felé is megmutatkozási lehetőség. A fesztivál során az egyes produkciók és művészek számos díjat szoktak kapni, az előadásokra nem csupán a kisebbségi, hanem a többségi, sőt az anyaországi média figyelme is ráirányul. A nemzetiségi színházak élénk kapcsolatokat ápolnak a szomszédos országok azonos nyelvű társulataival, gyakran fel is lépnek kölcsönösen egymás országaiban. 2008 óta Nemzetiségi Színházi Szövetség is működik, a közös érdekek összehangolására, a fesztivál koordinálására. Vágyuk egy közös budapesti befogadó színház, amely eddig anyagi okokból nem valósulhatott meg.

A nemzetiségi közszolgálati televíziós műsorok túlnyomó többsége anyanyelven készül és kerül sugárzásra, magyar nyelvű feliratozással. A műsorba kerülő néhány magyar nyelvű interjú szövegét pedig nemzetiségi nyelvű felirattal látják el. A többségnek szóló televíziós műsorokban és a mozikban vetítésre kerülő filmek közül a hazai nemzetiségek anyaországában készültek jelentős része eredeti nyelven, magyar nyelvű feliratozással kerül vetítésre, de előfordul teljes magyar nyelvű szinkronizálás is.

d) gondoskodnak arról, hogy a különböző fajtájú kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezetek az általuk kezdeményezett vagy támogatott tevékenységeikbe megfelelő mértékben beiktassák a regionális vagy kisebbségi nyelvek vagy kultúrák ismeretét és használatát;

e) gondoskodnak arról, hogy a kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezeteknek olyan személyzet álljon rendelkezésére, amely teljes mértékben ismeri az adott regionális vagy kisebbségi nyelvet, valamint a lakosság többi részének nyelvét/nyelveit;

A megyei könyvtárak közül sokban dolgozik **nemzetiségi nyelvet beszélő könyvtáros**, számos nemzetiségi kulturális programot is lebonyolítanak, kapcsolatot ápolnak a kisebbségi önkormányzatokkal. Az OIK Nemzetiségi Osztályán a Karta magyar vállalásainak gyakorlatilag minden nyelven beszélő munkatárs dolgozik.

Ugyanez igaz a nemzetiségi feladatot ellátó, gyűjteménnyel rendelkező **muzeális gyűjteményekre**, hangsúlyosan pedig a nemzetiségi települések vagy kisebbségi önkormányzatok tájházaira, helytörténeti és egyházi gyűjteményeire. A nemzetiségi múzeumi kiadványok jó része, a kiállítások feliratai sok esetben a nemzetiségek nyelvén is olvasható.

Miután Magyarországon a kisebbségi nyelvek a bevezetőben említett nyelvészológiai változáson mentek keresztül, kiemelt jelentősége van a **kisebbségi előadó-művészeti szervezeteknek**, mert a közvetítésükkel azok is megszólíthatók, elérhetők, akik már nem, vagy csak kevéssé beszélnek a saját közösségük nyelvét. A kisebbségi közösségek énekes és zenei élete napjainkban is fejlődik, változik, a korábbi értékek folyamatosan ötvöződnek a kortárs elgondolásokkal, megoldásokkal, esetenként új elemek, stílusok jelennek meg – állapítja meg az ombudsmani kulturális jelentés.

Ugyanitt a **kisebbségi zenei együtteseket** így csoportosítja a vizsgálati eredmény:

- saját lakóhelyük, nemzetiségi régiójuk hagyományát ápoló együttesek, nemzetiségi tagsággal;
- valamely nemzetiség hagyományait ápoló együttes, nemzetiségi tagokkal, de nem a helyi tradíció szerinti repertoárt műsoron tartva,
- valamely magyarországi nemzetiség hagyományát ápoló együttesek, többségi tagokkal (pl. a különböző balkáni népek folklóranyagát megjelenítő magyar társulatok),
- döntően a többség néphagyományait ápoló együttesek, a repertoárjukon részben nemzetiségi anyaggal;
- kisebbségi identitással rendelkező tagokból álló együttesek, döntően többségi ízlést kielégítő zeneszolgáltatással (pl. cigányzenekarok).

A fenti tipológia is jól példázza a nemzetiségek nagyfokú beágyazódását a magyarországi társadalomba és kultúrába. A folklór és más művészeti ágak továbbélését a kiterjedt **közművelődési intézményrendszer** biztosítja. Néhány példát említünk meg ezek közül a Függelékben.

Regionális és országos **nemzetiségi fesztiválok** a folklór területén rendszeresek. 2009-ben pl. a Fejér megyei Mányon, a helyi német önkormányzat koordinálásával a cigány, a horvát, a német, a szerb és a szlovák kisebbség előadó-művészeti csoportjai léptek fel a Nemzetiségi Napon. A fővárosi Felvonulási téren ugyanazon a nyáron „Sokszínű Budapest – Nemzetiségek Fesztiválja” zajlott másfél hónapon keresztül, cigány, német és szlovák együttesek fellépéseivel az egész országból. Évente, immár számos budapesti és vidéki helyszínen zajlik a délszláv, görög, román, bolgár, cigány ének- és táncsoportokat, fotóművészeket megmozgató Balkán Hangja Fesztivál.

A **nemzetiségi folklór együttesek** száma igen magas, csak néhány példa közülük a Fáklya Horvát Művészegyüttes, a 100 Tagú Cigányzenekar, a Rajkó Művészegyüttes, a Kalyi Jag, a Móri Fúvóegyüttes, a Pável Ágoston Szlovén Vegyeskar, a Vujicsics Együttes vagy a Jantra Bolgár Táncegyüttes. A Kárpát-medencei néphagyomány ápolására és továbbélésére létrehozott nemzeti intézmény, szolgáltató központ a **Hagyományok Háza**. Alapító okirata szerint a nemzeti kisebbségek élő és újraéleszthető hagyományrészét is gondozza, emeli át a napjaink kultúrájába. Multimédiás adatbázisa, keresőrendszere a hazai kisebbségek döntő többségének az anyagát is tartalmazza, több ezres nagyságrendben. A

Fonó Budai Zeneház fellépő népzenei együttesei között hasonlóképpen rendszeresen találunk nemzetiségi csoportokat is.

Az 1970-es években Magyarországon kialakult **táncház-mozgalom** olyan társas szórakozási forma, amely a hagyományos néptáncot a színpadról levitte a táncparkettra, és visszaadta eredeti funkcióját, akár a 20-21. század, akár a város idő- és térbeli keretei között. Az addig archívumok polcain hevert vagy frissen gyűjtött autentikus táncokat széles körben megtanították, népszerűvé tették a mai országhatárokon belül és azon túl is, beleértve Nyugat-Európát, Dél-Amerikát is. Jellegzetessége, hogy a magyar hagyomány mellett, kezdettől fogva ugyanolyan örömmel és befogadó attitűddel viszonyultak a fiatalok a velünk együtt élő népek és nemzetek folklór hagyományaihoz, mint a magyarhoz. Így a horvát, a szerb, a macedón, a görög, a román, a bolgár, a német, a szlovák és a cigány táncokat együtt járják ezeken az alkalmakon kisebbségiek és többségiek, gyakorolva ez által az országban 1100 éve általános toleranciát, megismerve egymás népi kultúráját.

f) támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók képviselőinek közvetlen részvételét az eszközök biztosításában és a kulturális programok tervezésében;

g) bátorítják és/vagy megkönnyítik olyan szervezet(ek) létesítését, amely(ek) a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások gyűjtéséért, rögzítéséért és a közönségnek történő bemutatásáért felelős(ek);

Az a)-e) pontok válaszai tartalmazzák az e két ponttal kapcsolatos információkat is.

Ezen kívül megemlíti a mindenkori kulturális tárca háttérintézményében, a **Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátuson (MMIKL) belül** folyó sokrétű nemzetiségi munkát. Egyfelől nemzetiségi és roma szervezeti egység működik az intézetben, másfelől pedig külön **nemzetiségi és roma kulturális szakértői tanács** alakult 2000 után, elsősorban kisebbségi civil szervezetek szakértőiből, a főigazgató tanácsadó testületként. A Tanács, **kulturális szakmai konferenciákat, tematikus műhelybeszélgetéseket szervezett, kétévenként nemzetiségi fotópályázatot ír ki**, a legjobb alkotásokat díjazza, azokból **kiállítást** készít, amelyet a központjában, majd országszerte bemutat. A kiállítások anyagából immár három alkalommal reprezentatív **fotóalbumot** jelentettek meg, **“Nemzetiségeink képekben”** címen.

A kétévente kiadásra kerülő fotóalbum egy csokorba gyűjti a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának egyfajta keresztmetszetét. Bemutatja mindazt a sokszínűséget, amely az ország kulturális értékeinek a szerves része. Céljuk, hogy a fotóalbum megjelentetésével is dokumentálják, archiválják és minél szélesebb körben bemutassák a Magyarországon élő nemzetiségek épített, tárgyi és szellemi kulturális örökségét. A reprezentatív megjelenésű kötet presztízsteremtő erővel bír a fotókat készítő alkotók, és nem kevésbé a kisebbségek tagjai számára.

A kisebbségek arculata a kötetekben kinyilvánított módon, vállalható énképként jelenik meg, hiszen a kiadvány összeállításában az Intézet munkatársaiból és az adott nemzetiség szakembereiből létrehozott szakmai zsűri működött közre. A könyvet bevezető előszó **magyarul, angolul és a 13 magyarországi nemzeti és etnikai kisebbség nyelvén** jelenik meg. A képalírások ugyancsak **többnyelvűek**, a magyar és angol mellett az adott kisebbség nyelvén olvashatók. A tájékozódást a kötet végén található név- és tárgymutató segíti.

Az Intézet 2006 óta a Nemzetiségek Napjához kötődően rendezi meg folyamatosan a **Nemzetiségi Gálát**. A Gálán fellépő amatőr művészek, alkotó közösségek az anyanyelvükön mutatják be a saját kultúrájukat. Ez alkalommal adják át a **„Pro Cultura Minoritatum” szakmai díjat** az egyes közösségek művelődéséért kiemelkedő munkát végzett egyéneknek, intézményeknek. Az eseményhez kötődő, többnyelvű reprezentatív, informatív **kiadványuk** a *„Nemzetiségi Gála”* is, amely minden évben az emblematisz rendezvény köszöntőjét és a gálaest programja mellett tartalmazza a díjazottak méltatását, valamint röviden bemutatja a fellépő művészeket, együtteseket. A méltatás és az ismertető magyarul és **az adott nemzetiség nyelvén is** olvasható. A fényképekkel gazdagon illusztrált kiadványt az esemény napján, a helyszínen, minden résztvevő (meghívott vendég, fellépő és díjazott) ajándékba kapja.

Ahogy a többségi nemzet számára, úgy az egyes kisebbségi közösségek számára is kiemelkedően fontos egyfelől a saját tagjaival való információcseré, másfelől az önreprezentáció más közösségek irányában. Számos kisebbségi hetilap gyakrabban frissített internetes változatáról is tudunk, de ma már minden önmagára valamit is adó szervezet, intézmény saját honlapot működtet, kisebbségi területen is. A multikulturális kapcsolatok sikeressége nemcsak a gazdasági fejlődéstől vagy formális és szakmai követelmények meglététől függ, hanem attól, hogy a szűkebb-tágabb környezet hogyan méltányolja az adott nemzetiség teljesítményét.

E tekintetben figyelemre méltóak az olyan kezdeményezések, mint az **„Örökség–Kultúra” Oktatási E-könyv és Médiatár**. Ahogy a honlapjuk bemutatkozó oldaláról kiderül, az UNESCO-, EU-dokumentumok és hazai törvények alapján létrejött adatbázisként határozzák meg magukat, amely nonprofit formában, kifejezetten az oktatás, az ismeretterjesztés illetve tudományos kutatás rendszere számára készült, és a társadalom fejlődését szeretné szolgálni. E szellemi termékek minél szélesebb körű társadalmi közzététele – pedagógiai, közismereti jelleggel – a kisközösségek és a nagyobb nemzeti közösség számára egyértelműen kívánatos. Az Irodájuk által a Sulinet portálon folyamatosan fejlesztett „Örökség–Kultúra” c. multimédiás e-tartalom Magyarország legnagyobb infokommunikációs technológia (IKT) alapú oktatási és tudománynépszerűsítő (segéd)anyag gyűjteménye a legbiztonságosabb online és a legközvetlenebb offline hozzáféréssel a társadalom információra legnyitottabb oktatói és tanított rétege számára, de egyúttal minden iskolai és közkönyvtár-látogató számára is.

Kisebbségtudományi könyvek, monográfiák, képi és hangzóanyagok, multimédiák, periodikák követik egymást anyanyelven és magyarul. 2011 decemberében a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális anyagai közül az alábbi fajtájú és számú dokumentumokat találjuk a portálon:

17. sz. táblázat: Nemzetiségi dokumentumok az Örökség–Kultúra médiatárban, 2011 decemberében

	Könyv	Folyóirat	Hangzóanyag vagy videófilm
Magyarországi bolgárok	7	4	1
Magyarországi cigányok	47	3	3
Magyarországi horvátok	6	0	0
Magyarországi lengyelek	4	2	0
Magyarországi görögök	10	6	0

Magyarországi örmények	15	2	4
Magyarországi románok és Románia	1	3	0
Magyarországi ruszinok	9	7	2
Magyarországi szerbek	10	0	1
Magyarországi szlovákok	33	0	2
Magyarországi szlovének	3	4	0
Magyarországi ukránok	5	2	4
Magyarországi németek	128	6	6
A nemzetiségekhez átfogóan kapcsolódó kötetek, periodikák, képanyagok	49	2	0
	327	41	23

Az Európa Tanács Nemzeti és Etnikai Kisebbségek védelméről szóló Keretegyezményének Szakértői Bizottsága, a magyar ország-jelentés hazai monitoringja során, a portál megvalósítását a kisebbség-többség, ill. kisebbség-kisebbség közötti információcsere kiemelkedően pozitív példajaként értékelte.

h) ha szükséges, létrehoznak és/vagy támogatnak és finanszíroznak fordítói szolgáltatásokat és terminológiai kutatásokat arra való különös tekintettel, hogy megőrizzék és fejlesszék minden regionális vagy kisebbségi nyelven a kellő közigazgatási, kereskedelmi, gazdasági, társadalmi, technológiai vagy jogi terminológiát.

2. Azokat a területeket illetően, amelyek kívül esnek a regionális vagy kisebbségi nyelvek hagyományos használati területein, a Felek vállalják, hogy az előző bekezdésnek megfelelően megengedik, bátorítják és/vagy biztosítják a megfelelő kulturális tevékenységeket és kulturális létesítményeket, amennyiben azt valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja.

Az előző vállalásaink teljesítéséről szóló pontok részletesen tartalmazzák az e kérdésre adott válaszunkat is.

3. A Felek vállalják, hogy külföldön megvalósuló kulturális politikájukban kellő helyet biztosítanak a regionális vagy kisebbségi nyelveknek és annak a kultúrának, amelyet e nyelvek hordoznak.

A magyar kormány által működtetett **külföldi magyar kulturális intézetek és magyar külképviseletek** rendszeresen szerepeltetik a magyarországi nemzetiségek íróit, film-, képző- és zeneművészeit, sajtóorgánumainak a bemutatkozását a programjaikban. Gyakrabban kerül ezekre sor a szóban forgó kisebbségek anyaországainak területén működő intézetekben (Berlin, Stuttgart, Bécs, Pozsony, Bukarest, Belgrád, Zágráb, Ljubljana). A cigány művészek esetében távolabbi országok és földrészek magyar intézeteiben is elősegítették a vendégszereplésüket. Az **anyaországok magyarországi kulturális intézetei** is nem egyszer fontosnak érzik az itteni nemzetiségük alkotóinak a bevonását a megvalósuló programjaikba.

2010-ben Pécs volt Európa egyik kulturális fővárosa. E projektumhoz kapcsolódott a „Pécs – Fünfkirchen – Pečuh. Egy soknemzetiségű város tér(idő-) képe” című kiállítás. A kialakított interaktív kiállítás fotók, filmrészletek és tárgyak segítségével vázolta föl azokat a korokat és mutatta be azokat a tereket, amelyek a különböző nyelvű és vallású közösségek együttműködéséhez köthetők. A tárlat a Pécsi Kulturális Központ szervezésében, és a Baranya

Megyei Múzeumi Igazgatóság szakmai megvalósításában zajlott. Magyarországon két részletben tárták a nagyközönség elé: 2009. december 15 – 2010. január 31. között, majd 2010. március 14-től – május 30-áig. A kiállítás 2010 nyarán-őszén vándor tárlatként megjárta a bajorországi Ulmot, majd a berlini Magyar Nagykövetség galériájában volt látható.

Miután a kisebbségi alkotók aktívan részt vesznek az adott művészeti vagy média ág országos vérkeringésében, szerves részei annak, Magyarország képviseletében természetesen a nemzetiségüktől függetlenül is szerepelnek számos külföldi kiállításokon, előadásokon, filmfesztiválokon, könyvvásárokon szerte a világban, köteteik jelennek meg a nyelv szerinti országokban és másutt, harmadik nyelveken. A nemzetiségi művészeti csoportok, színházak határon átnyúló vendégjátékai is sokszor központi támogatásból valósulnak meg, az anyaországi támogatások igénybe vétele elé pedig Magyarország nem gördít akadályt.

13. Cikk

Gazdasági és társadalmi élet

1. A gazdasági és társadalmi tevékenységeket illetően, a Felek az ország egészére nézve vállalják, hogy

a) kiiktatnak jogalkotásukból minden olyan rendelkezést, mely igazolható okok nélkül tiltja vagy korlátozza a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a gazdasági vagy társadalmi élet dokumentumaiban, különösen a munkaszerződésekben és az olyan technikai dokumentumokban, mint a termékek és felszerelések használati útmutatói;

b) megtiltják, hogy a vállalatok belső szabályzataiba és a magánokiratokba, legalábbis amelyek az azonos nyelvet beszélők között jöttek létre, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát kizáró vagy korlátozó cikkek kerüljenek;

c) fellépnek az olyan gyakorlattal szemben, mely elbátortalanít a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a gazdasági vagy társadalmi tevékenységek keretei között történő használatától;

d) a fenti pontokban jelzettektől eltérő módokon megkönnyítik és/vagy bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát.

Ma Magyarországon a gazdasági és társadalmi élet területén három olyan jogszabály említendő, amely bizonyos értelemben érinti a kisebbségi nyelvek használatának a jogát. Az egyik ilyen rendelkezés a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény, amelynek hatályos, 5. §-a kimondja „*a munkaviszonnyal kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. Az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének következményeit megfelelően orvosolni kell, amely nem járhat más munkavállaló jogainak megsértésével, illetve csorbításával.*”

Ennél részletesebben kerül kibontásra az egyenlő bánásmód követelménye az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben. A törvény hatálya nemcsak az állami, önkormányzati és egyéb közfeladatot ellátó szervekre terjed ki, hanem a gazdasági szereplőkre is. Az 5. § értelmében, az egyenlő bánásmód követelményét az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani az is, *a) aki előre meg nem határozott személyek számára szerződés kötésére ajánlatot tesz vagy ajánlattételre felhív, b) aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz, c) az állami támogatás felhasználása során létrejövő jogviszonyai tekintetében az*

állami támogatásban részesülő egyéni vállalkozó, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet az állami támogatás igénybevételeitől kezdődően mindaddig, amíg az állami támogatás felhasználását az arra jogosult szerv a rá vonatkozó szabályok szerint ellenőrizheti, valamint d) a munkáltató a foglalkoztatási jogviszony, az utasításadásra jogosult személy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, illetve az ezekkel közvetlenül összefüggő jogviszonyok tekintetében.

A jogszabály a hátrányos megkülönböztetés fogalmának 8. § szerinti meghatározásában rögzíti, hogy közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az, ha egy személy, vagy csoport valós vagy vélt, (...) nemzetisége, nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozása (...) miatt részesül más összehasonlítható helyzetben levő személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb bánásmódban”. A 9. § szerint közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely a közvetlen hátrányos megkülönböztetés definíciójában meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne. A törvény tilalmaz minden ilyen eljárást, valamint megfogalmazza az érintettek számára a jogorvoslat lehetőségét, a 22. §-a kimondja ugyanakkor, hogy „Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését „a (...) nemzeti vagy etnikai hovatartozáson alapuló, a szervezet jellegét alapvetően meghatározó szellemiségből közvetlenül adódó, az adott foglalkozási tevékenység tartalma vagy természete miatt indokolt, arányos és valós foglalkoztatási követelményen alapuló megkülönböztetés.”

A polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 76. §-a szerint a személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

A gazdasági élet szereplőinek gazdasági tevékenységükkel kapcsolatos hatósági, bírósági ügyintézése tekintetében elmondható, hogy a Ket. és a Pp. alapján érvényesülnek a nyelvhasználat garanciái.

Közvetlenül szabályozza a gazdaság szereplőinek nyelvhasználatát a gazdasági reklámok és az üzletfeliratok, továbbá egyes közérdekű közlemények magyar nyelvű közzétételéről szóló a 2001. évi XCVI. törvény. A jogszabály amellet, hogy a magyar nyelv védelme érdekében előírja a felsorolt esetekben a magyar nyelv használatának kötelezettségét, rögzíti, hogy az e törvényben meghatározott követelmények nem érintik a kisebbségi törvény 42. §-ában meghatározott kisebbségi nyelven megjelenített gazdasági reklámokat és feliratokat azokon a településeken, ahol az érintett anyanyelvű kisebbségnek kisebbségi önkormányzata működik.

A társadalmi életben történő nyelvhasználatot egyetlen jogszabály sem korlátozza. A társadalmi és gazdasági élet szereplőinek szuverén döntésén múlik, hogy az egymás közti kapcsolatokban mely nyelvet vagy nyelveket használják. A kisebbségi törvény kifejezetten rögzíti, hogy Magyarországon anyanyelvét bárki mindenkor és mindenhol szabadon használhatja (51. §).

2. A gazdasági és társadalmi tevékenység tekintetében, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein, abban a terjedelemben, ahogy a hatóságok hatáskörrel bírnak, és az ésszerűen lehetséges mértékben, a Felek vállalják, hogy

a) pénzügyi és bankügyi szabályzataikban meghatározzák azokat a részletszabályokat, melyek lehetővé teszik a kereskedelmi szokásokkal összhangban, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a fizetési utalványokon (csekkek, váltók stb.) vagy egyéb pénzügyi okmányokon, illetve adott esetben gondoskodnak az ilyen rendelkezések megvalósításáról;

b) a közvetlen ellenőrzésük alá tartozó gazdasági és társadalmi szektorokban (közszektor) a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát bátorító tevékenységet folytatnak;

c) gondoskodnak arról, hogy az olyan létesítmények, mint a kórházak, nyugdíjasházak, otthonok, lehetőséget biztosítsanak arra, hogy az egészségügyi, életkori vagy egyéb okból gondozásra szorulókat regionális vagy kisebbségi nyelvükön fogadják és kezeljék;

A kisebbségi törvény 54. §-a értelmében az állami és helyi önkormányzati szervek esetében, azon a településen, ahol a kisebbséghez tartozó lakosság számaránya ezt indokolja, a helyi köztisztviselői és közalkalmazotti, valamint közjegyzői és bírósági végrehajtói állások betöltése során – az általános szakmai követelmények megtartása mellett –, biztosítani kell az adott kisebbség anyanyelvét is ismerő személy alkalmazását.

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium egészségügyért felelős államtitkára véleménye szerint „a Karta említett, a magyar jogrendben a cigány nyelveket beszélő személyek vonatkozásában érvényesülő rendelkezése tág keretek között, jelentős mozgásteret biztosítva állapít meg kötelezettséget a Kormány számára. Ésszerű keretek között „követeli meg” (egyebek mellett) a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó egészségügyi szolgáltatók részéről annak biztosítását, hogy a cigány nyelven beszélő személyeket utóbbiak védettségét élvező nyelven „fogadják és kezeljék”.

Jelenleg a kérdésben irányadó hazai szabályozást az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 13. § (8) bekezdése tartalmazza. Az említett rendelkezés rögzíti, hogy a „(...) betegek joga van arra, hogy számára érthető módon kapjon tájékoztatást, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánságára, valamint arra, hogy a tájékoztatáshoz szükség esetén és lehetőség szerint tolmácsot vagy jelnyelvi tolmácsot biztosítsanak.” Az említett jogszabályhely a kötelezettségvállalással érintett kisebbségi nyelvek tekintetében is érvényesül. A fentiekre való figyelemmel külön jogalkotási feladat elvégzése, egyéb intézkedés jelenleg nem látszik indokoltnak.

14. Cikk

Határokon túli cserekapcsolatok

A Felek vállalják, hogy

a) olyan módon alkalmazzák a létező és olyan államokkal szemben fennálló kötelezettséget tartalmazó két- és többoldalú megállapodásokat, ahol ugyanazt a nyelvet azonos vagy hasonló formában használják, vagy – ha szükséges –, olyanok megkötésére törekednek, hogy azok segítsék elő az érintett államokban élő, azonos nyelvet használók közötti kapcsolatokat a kultúra, az oktatás, az információ, a szakképzés és a továbbképzés területén;

b) a regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekében megkönnyítik és/vagy támogatják a határokon túli együttműködést, különösen annak a területnek a regionális vagy helyi

szervei közötti együttműködést, ahol ugyanazt a nyelvet azonos vagy hasonló formában használják.

A Magyar Köztársaság kétoldalú kisebbségvédelmi egyezmények sorát írta alá a területén élő kisebbségek anyaországaival. Ezek alapján **kisebbségi vegyes bizottságok** alakultak és működnek. A vegyes bizottságok többnyire évente üléseznek, az üléseik során ajánlásokat fogalmaznak meg a kormányok számára az érintett kisebbségek jogainak teljesülése érdekében. Ilyen vegyes bizottság működik öt – a horvát, a román, a szerb, a szlovák és a szlovén – kisebbség anyaországával. A német kisebbség vonatkozásában az oktatás területén az országaink között, emellett több német tartomány és Magyarország közötti kulturális megállapodások, munkatervek tartalmaznak igen sok, a magyarországi németiség érdekét szolgáló programot. Ez utóbbi relációkban hoztak létre **oktatási és kulturális vegyes bizottságokat**, amelyek rendszeresen üléseznek.

Valamennyi említett vegyes bizottságban a magyar delegáció tagjai az érintett kisebbség képviselői is.

2007–2013 között az **Európai Területi Együttműködés (ETE)** a regionális politika önálló célkitűzésévé vált, így a határ menti, a transznacionális és az interregionális programtípusok jelentősége megnő. **Határon Átnyúló Együttműködési Operatív Programok** valósulnak meg uniós forrásokból Magyarország Szlovákiával, Ukrajnával, Romániával, Szerbiával, Horvátországgal, Szlovéniával és Ausztriával határos területein, amely gyakorlatilag az ország legnagyobb részét bevonja ezen kooperációba. A programok kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a határ két oldalán élő emberek hagyományos történelmi és nemzetiségi kapcsolatainak, nevesítve az e kapcsolatokat hordozó kisebbségi közösségeket. A kultúra megőrzésével és fejlesztésével foglalkozó fejezetek ösztönzik csereprojektek beindítását az egyes területek nyelvi, kulturális és vallási sokszínűsége, a hagyományápolás fejlesztése érdekében.

Például a SI-HU Szlovénia-Magyarország Határokon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 keretében a szlovén nemzetiségű közösségei (nemzetiségi önkormányzatok, helyi önkormányzatok, a Szlovénvidék KHT) számos projektben vettek részt, és jelenleg is több folyamatban lévő határon átnyúló projektjük van kivitelezés alatt. Így többek között

- a "Szomszéd a Szomszédhoz" projekt: ebből valósult meg a Kűhár Emlékház megvétele Felsőszölnökön, felújításra került továbbá az alsószölnöki Bognárház és a felsőszölnöki Művelődési Ház;
- a Mura-Rába TV: optikai kábel összeköttetés Szentgotthárd és magyarországi szlovének lakta települések között. Közös műsorok a Muraszombati TV AS és a szentgotthárdi TV között;
- a "Harmóniában a tájjal" közös projekt az Őrségi Nemzeti Parkkal;
- az "Élhető Táj" projekt keretében a szentgotthárdi Pável Ágoston Múzeum felújítása és bővítése; végül
- a "Magas fák gyöngyei" projekt a rábavidéki gyümölcstermesztés és feldolgozás fejlesztése érdekében.

A szintén több határt átívelő **eurorégiók** is alkalmat adnak a kisebbségi együttműködésre. Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország húsz éve – magyar kezdeményezésre – hozta létre a **Visegrádi Együttműködést (V4)** a kulturális, szellemi értékek és közös

gyökerek, a közép-európai régió stabilitásának az erősítésére. Pályázataik lehetőséget biztosítanak a kisebbségi identitás erősítését is szolgáló programok lebonyolítására.

A nem csupán német, hanem más szomszédos relációkban is általános **kulturális, oktatási és tudományos egyezmények** és az azok alapján rendszeresen megújított, egy vagy többéves **munkatervek** bőségesen tartalmazzák a határ két oldalán élő nemzetrészek érdekeit szolgáló lehetőségeket. Ezek a gyakorlatban is kielégítően, sok relációban kifejezetten jól működnek.

Régiók, megyék, települések, intézmények, szervezetek közötti megállapodásokra, munkatervekre, **testvérkapcsolatokra** számtalan példát hozhatnánk. Mivel ezekről központi nyilvántartás nincs, eseti, de jellemző példákat szeretnénk felsorolni ezek közül a Függelékben.

A kisebbségeknek a kisebbségi törvényben biztosított közvetlen kapcsolata a velük azonos vagy hasonló nyelvet beszélő egyénekkal, közösségekkel, országokkal a határok túloldalán évtizedek óta a legkülönbözőbb területeken megvalósul. A kisebbségek országos önkormányzatai, civil szervezetei, települései, oktatási, kulturális intézményei, egyházai, művészei, civil és ifjúsági szervezetei, médiumai és sportkörei, az anyaországi megfelelőikkel széles körűen és zavartalanul kooperálnak. Németország, Szlovákia, Románia, Szerbia, Horvátország és Szlovénia létrehozta a maga határon túli nemzetrészeit segítő alapjait – mint ahogyan Magyarország is fordított irányban –, amelyek identitáserősítő támogatásokkal segítik a kisebbségi közösségek megmaradását, nem egyszer az intézményei létrehozását, működtetését is. Néhány konkrét példát a felsoroltakra Vas megyéből közlünk a Függelék oldalain.

A magyar kormányzat pályázati úton támogatja hazai **nemzetiségi színházak** anyaországi, illetve az adott nyelvterület országaiban történő előadásainak, továbbá ezen országokból érkező vendégprodukcióknak a bemutatását. A szekszárdi Deutsche Bühne külföldi vendégművészeket is foglalkoztat, vendégszerepelt már német nyelvterületen és szorosan együttműködik a temesvári német teátrummal. A Pécsi Horvát Színház eszéki, verőcei és zágrábi kapcsolatai élők. A szarvasi Cervinus és a budapesti Vertigo szlovák színház előadásainak az anyaországi és szerbiai (vajdasági) meghívására nem egyszer sor került. A Magyarországi Szerb Színház foglalkoztat anyaországi szakembereket is, de számos szerbiai meghívásnak is eleget tesz. A bolgár Malko Teatro teljesítményét Bulgáriában is értékelik, hisz a produkciói oda is eljutnak.

2008 novemberében Szarvason Szlovák Színházi Találkozót rendeztek, magyarországi, szlovákiai és romániai társulatok szereplésével. A Békéscsabai Jókai Színház a 2009/2010-es évadot a „Közép-Európai Színházi Szomszédolás” jegyében hirdette meg. Ukrán, szlovák, osztrák, szerb, szlovén, horvát és román művészeti bemutatók színesítették ezt a figyelemre méltó kezdeményezést. A már korábban említett országos nemzetiségi színházi találkozók egyikén még jereváni társulat is fellépett.

FÜGGELÉK

Jó példák, megvalósulások az egyes megyékben, településeken, a Nyelvi Karta magyar vállalásaival és az 5. ország-jelentés elkészítéséhez feltett kérdésekkel összefüggésben

66. kérdés:

- Somogy megye pl. arról számolt be, hogy onnan, ahol iskolabezárásra került sor, szervezett iskolabuszokkal oldották meg a tanulók utaztatását. Magyaratád, Patalom, Orci, Zimány, Porrog, Porrogszentkirály, Ötvöskőnyi, Nemesdéd települések, Horvátkút és Boronka városrészek gyermekei közlekednek naponta ilyen „iskola járatokkal”, a bérleteiket az oktatási-nevelési intézmény vásárolja meg a számukra.
- Az oktatásért felelős tárca pályázatot hirdetett 2010-ben a kisiskolák újraindítása érdekében, 300 millió forint keretösszeggel. A pályázat keretében 4 intézmény nyert el támogatást az újraindításhoz. Ez összesen kb. 100 gyermeket érint Somogy, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Győr-Moson-Sopron megyékben. A 4 újraindított intézmény mellett 24 olyan iskola is kiválasztásra került, amely a támogatás nélkül megszűnt volna: a Dunántúlon 11, a keleti országrészben pedig 13 közoktatási intézmény kapott segítséget. A részükre nyújtott támogatás összege átlagosan 5-10 millió Ft volt, amelyet az infrastruktúra fejlesztésére, valamint a pedagógusbérek fedezésére fordítottak. A jelenlegi körülmények között az 1100 fő alatti települések kisiskoláiban az évfolyamok létszáma az országos átlag alatt van, így ez a támogatási összeg, nagy segítséget jelentett az érintett intézményeknek. Azonban a pályázati keretben nyújtott támogatás nem hosszú távú megoldás, ezért a köznevelési törvény erről is rendelkezik: az új törvény lehetővé szándéka szerint, hogy ahol szükség és igény van rá, valamint az infrastrukturális és személyi feltételek is adottak, újra lehet indítani a kisiskolákat.

137. kérdés:

- Az Önkormányzati Minisztérium Önkormányzati Főosztálya a Miniszterelnökség szakállamtitkárának a Kartával kapcsolatos levelére 2010 áprilisában többek között azt válaszolta, hogy a közigazgatási hatóság az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője számára biztosítja, hogy jogaikról és kötelezettségeikről tudomást szerezzenek, és előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását. Ennek keretében az ügyfelek a nyelvhasználattal kapcsolatos jogaikról is tájékoztatást kapnak.
- A **Fejér Megyei Kormányhivatal** Hatósági Főosztálya a jogszabályi változásokról folyamatosan tájékoztatja a települési önkormányzatok jegyzőit körlevelek formájában, valamint komplex-ellenőrzések lefolytatásával elősegíti a jogszabályoknak megfelelő joggyakorlat kialakítását és segítséget nyújt a települési önkormányzatok hatósági ügyintézői számára.
- A **Komárom–Esztergom Megyei Kormányhivatal** kormány megbízottja megkeresésünkre tájékoztatott, hogy az Igazságügyi Szolgálatuk esetében az áldozatsegítő támogatásokat bemutató tájékoztató anyagok, valamint az azok igényléséhez szükséges formanyomtatványok német nyelven is rendelkezésre állnak. A szolgálat jogelődje együttműködési megállapodást kötött az Oroszlányi Cigány Önkormányzattal (továbbiakban: OCKÓ), hogy annak székhelyén a Jogi

Segítségnyújtó Osztály havonta kihelyezett ügyfelfogadást tart, amelyen az OCKÖ kisebbségi nyelven beszélő munkatársat biztosít.

Baranya megyei példák a 2. pont teljesüléséhez:

- A települési önkormányzatok ülésein elvétve kerül sor kisebbségi nyelvhasználatra. A kisebbségi önkormányzatok ülésein a nyelvhasználat gyakoribb, azonban az adminisztráció könnyítése érdekében a jegyzőkönyvek egyetlen kivétellel magyar nyelven készülnek. A **Szentlőrinci Horvát Kisebbségi Önkormányzat** a magyar mellett horvátul is elkészíti a jegyzőkönyveket és azokat mindkét nyelven felterjeszti a kormányhivatalhoz.
- A **horvát és a német területi kisebbségi önkormányzat** gyakorta anyanyelvén tárgyal az üléseken, melyet a jelenlévőknek azonnal le is fordítanak. Az ülésről a jegyzőkönyv magyar nyelven készül. A fordítást nem csatolják a jegyzőkönyvhöz. A kisebbség nyelvén nem vezetnek jegyzőkönyvet, a jegyzőkönyv magyar nyelven készül. Az alakuló ülésen a horvát és a német kisebbségi önkormányzat tagjai is anyanyelvükön (németül, horvátul) tették le az esküt.
- A **drávafoki horvát és a cigány** kisebbségi önkormányzati üléseken gyakran tanácskoznak a képviselők az adott nyelven, a jegyzőkönyv azonban magyarul készül.
- **Dunaszekcsőn** a német kisebbségi önkormányzat ülésén több alkalommal előfordul, hogy az elnök németül mondja el az előterjesztést, illetve a tagok hozzászólnak, véleményt mondanak, de azt minden esetben magyarul is elmondják. Az alakuló ülésen az eskütétel után, a kisebbségi önkormányzat elnökének előmondásával az esküt német nyelven is letették.
- **Egyházaskozár Község Német Kisebbségi Önkormányzata** és **Bikal Község Német Kisebbségi Önkormányzata** képviselő-testületei a 2010. évi választásokat követően megtartott alakuló ülésükön a képviselői esküt mindkét nyelven, magyarul és németül is letették. A testületek ülésein a fentiekén túl német nyelvű felszólalás nem történt.
- **Szűr Német Önkormányzata:** Az esküt németül is letették a képviselők, ennek rögzítése a jegyzőkönyvben is megtörtént. A jegyzőkönyvek magyar nyelven készülnek, a tanácskozások során valóban gyakran használják a német (sváb) nyelvet a képviselők, de magyar nyelven is tanácskoznak.
- **Komlón** a Német Kisebbségi Önkormányzat elnöke több testületi ülésen és a közmeghallgatáson is a kisebbség nyelvén kezdi meg az ülés levezetését, hiszen ezeken az üléseken jelentős számú német ajkú érdeklődő van jelen. Az éves közmeghallgatás helyszíne a helyi Német Klub, ahol jelen vannak a klub tagjai, valamint a Komlón (elsősorban Mecsekfalun és Mecsekjánosiban) és környékén élő német ajkú polgárok. Az ülések vezetése német és magyar nyelven párhuzamosan történik, a jegyzőkönyv rögzítésére magyar nyelven kerül sor.
- A **Lippói** körjegyzőséghez tartozó településeken esetileg a testületi ülések német nyelven folynak, a jegyzőkönyvek magyar nyelven készülnek.

- **Magyarbólyban** a német kisebbségi önkormányzat tagjai, az alakuló ülésen, német nyelven is letették az esküt. Ezt a jegyzőkönyvben rögzítették is és a német nyelvű szöveget a jegyzőkönyv mellékleteként csatolták.
- **Mecseknádasd, Székelyszabar, Himesháza, Majs és Udvar** településeken a német kisebbségi önkormányzat képviselői az önkormányzat alakuló ülésén a képviselői esküt a magyar nyelv mellett a kisebbségi nyelven is letették.
- **Nagynyáradon** a német kisebbségi önkormányzat ülésein rendszeresen vegyesen használják a német anyanyelvüket és a magyar nyelvet a képviselők. A jegyzőkönyvet magyar nyelven vezetik.
- Az **Újpetre körjegyzőséghez** tartozó településeken a kisebbségi önkormányzatok ülésein nem történt felszólalás kisebbségi nyelven, egyedül az alakuló ülésen tették le az esküt német nyelven a Német Önkormányzat **Újpetre**, valamint a **Pécsdevecseri** Német Kisebbségi Önkormányzat tagjai.
- A **Beremendi** Német Kisebbségi Önkormányzat 2010. május 17-i üléséről készült jegyzőkönyv a határozatok szövegét német nyelven is tartalmazza.
- **Pécsett** a **görög** kisebbségi önkormányzat közmeghallgatását görög nyelven tartotta, erről a magyar nyelven készült jegyzőkönyv, utalást tartalmaz.

149. kérdés:

- **Csongrád megye** beszámolójában szerepel, hogy a települési Önkormányzatok közül 4 esetben előfordul kisebbségi nyelv használata, a kisebbségi önkormányzatok felének a testületi ülésein többnyire szóban, de az egynegyedüknél írásban is használták a kisebbség nyelvét. A kisebbségi nyelvalkalmazás hiánya indoklásaként itt pl. leírták, hogy a közigazgatásban használt speciális kifejezések nem fordíthatók le a kisebbség nyelvére, illetve a szegényes szókinccs ennek az akadálya, továbbá nem mindegyik képviselő beszél a nyelvet. Ami pedig feltűnő, hogy a nemleges választ adók többsége (összesen 13) cigány kisebbségi önkormányzat volt. Ez azt jelzi, hogy a cigány nyelv hazánkban előforduló változatai (romani és beás) nem érték el azt a nyelvi fejlettségbeli szintet, ami szakkifejezések alkalmazását, illetve lefordítását lehetővé tenné.

Az alábbiakban olyan települési kisebbségi önkormányzati határozatokat ismertetünk **Baranya megyéből**, amelyek a kisebbségi nyelvhasználat tárgyában születtek. E határozatok mennyisége a feladatalapú támogatás bevezetésével drasztikusan megemelkedett. Elmondható, hogy a határozatok meghozatalát követően a kisebbségi önkormányzatok több esetben további intézkedést nem tettek a végrehajtás érdekében, azok olykor nem a realitás talaján mozognak. A nyelvhasználattal összefüggő kisebbségi jogok érvényesülését a kormányhivatalok törvényességi szempontból kiemelt figyelemmel kezelik, az ilyen tartalmú határozatokat folyamatosan gyűjtik. Megállapítható azonban, hogy a vizsgált időszakban e területen panasz, bejelentés a hivatalhoz nem érkezett.

- A **Mohácsi Szerb Kisebbségi Önkormányzat** úgy határozott, hogy üléseken kizárólag, programokon lehetőleg a szerb nyelvet használják - 5/2009 (II. 09.)

- A **Magyarhertelendi** Német Kisebbségi Önkormányzat 2009. április 22-i ülésén arról határozott, hogy a településen a német nyelvű helyiségnévtábla kihelyezését kezdeményezi
- A **Bakonyai** Cigány Kisebbségi Önkormányzat úgy határozott, hogy kezdeményezéssel él a beás nyelvű közigazgatási nyelvhasználat elősegítése érdekében - 17/09 (IX. 30.). A testület arról is határozott, hogy karácsonyi rendezvényt szerveznek, ahol kizárólag beás nyelvet használnak - 23/09 (X.30.)
- Az **Olaszi** Német Kisebbségi Önkormányzat úgy döntött, hogy hirdetőtáblát függeszt ki a közösségi ház falán, ahol a határozatokat német nyelven is ki akarják hirdetni 19/2009 (11.9.) A horvát önkormányzattal közösen, a költségek viselése mellett gondoskodnak a kétnyelvű helyiségnévtábla kihelyezéséről 20/2009 (11.09.)
- A **Kozármisleny** Horvát Kisebbségi Önkormányzat horvát nyelvű istentisztelet megszervezéséről határozott 2009. decemberben - 34/2009 (XI.16.)
- A **Sellyei** Horvát Kisebbségi Önkormányzat horvát nyelvismerettel rendelkező köztisztviselő alkalmazását javasolta – 47/2009 (XI.12.)
- A **Drávasztári** Horvát Kisebbségi Önkormányzat e kezdeményezéshez csatlakozott 10/2009 (XI.17.)
- A **Magyarhertelendi** Német Kisebbségi Önkormányzat határozatával a német nyelv használatát szorgalmazta a testületi üléseken, rendezvényeken - 34/2009 (9.23.), valamint német nyelvű helyiségnévtábla kihelyezését kezdeményezte - 53/2009 (10.29.)
- A **Pogányi** Horvát Kisebbségi Önkormányzat 2009. november 19-i ülésén szinte valamennyi nyelvhasználati kezdeményezési jogosultságával élt, a későbbi információk szerint ezeket utóbb visszavonta (kezdeményezés nyelvhasználat hivatali eljárásban 95/2009 (XI.19.), kezdeményezés kétnyelvű okirat kiadása 97/2009 (XI.19.), kezdeményezés horvát tábla 98/2009 (XI.19.), kezdeményezés körjegyzőségi dolgozók nyelvi képzése, közreműködés 99/2009 (XI.19.).)
- A **Magyarsarlósi** Horvát Kisebbségi Önkormányzat kezdeményezte, hogy a mozgókönyvtári információk horvátul is feltüntetésre kerüljenek - 9/2009 (XI.03.)
- A **Szederkényi** Német Kisebbségi Önkormányzat, a pogányi horvát önkormányzathoz hasonlóan, számos kezdeményezéssel élt, a német nyelvű táblák kihelyezésre kerültek (vállalja a német intézménytáblák készítését 31/2009 (10.25.); vállalja a német táblák készítését az önkormányzat épületében 32/2009 (10.25.); kezdeményezése nyelvhasználatnak a hivatali eljárásban 33/2009 (10.25.); ülések jelentős része német nyelven történő megtartása 34/2009 (10.25.); döntés német nyelvű jegyzőkönyvek készítéséről, melyek azonban nem készültek el 36/2009 (10.25.).)
- A **Pécsdevecseri** Német Kisebbségi Önkormányzat lakossági kezdeményezésre úgy döntött, hogy a települési önkormányzat képviselő-testülete üléseinek német nyelvre fordításáról gondoskodnak, német állampolgárok miatt 42/2009 (10.26.)

- A **Sombereki** Német Kisebbségi Önkormányzat kezdeményezte, hogy a község honlapján a fontosabb adatok, események német nyelven is megjelenjenek - 43/09 (XI.10.)
- A **Felsőszentmártoni** Horvát Kisebbségi Önkormányzat az alábbi határozatokat hozta:
  - horvát nyelvismerettel rendelkező köztisztviselő alkalmazásának javaslása 24/2009 (VIII.31.)
  - kezdeményezés a tájékoztató anyagok, szórólapok horvát nyelvére 25/2009 (VIII.31.)
  - kezdeményezés nyelvhasználatról a hivatali eljárásban 42/2009 (10.3.)
  - kezdeményezés, hogy a horvát iskolában a pedagógusoknak tegye kötelezővé a horvát nyelvvizsgát az igazgató 43/2009 (XI.3.)
  - kezdeményezés, hogy a horvát iskolában az igazgató várja el, hogy az épületen belül órán kívül is horvátul beszéljenek a pedagógusok és a diákok 44/2009 (XI.3.)
  - kezdeményezés, hogy Sellye Többcélú Kistérségi Társulásban az elnök képviselje a horvátságot - 32/2009 (IX.10.)
- A **Sásdi** Német Kisebbségi Önkormányzat úgy határozott, hogy az óvodára német táblát készíttet 16/2009 (X.12.)
- **Drávakeresztúr** Horvát Kisebbségi Önkormányzata javasolta a horvát nyelvismerettel rendelkező köztisztviselő előnyben részesítését 17/2009 (IX.15.), kezdeményezte a tájékoztató anyagok, szórólapok horvát nyelvre történő lefordítását 18/2009 (IX.15.), kezdeményezte a nyelvhasználatot a hivatali eljárásban 22/2009 (IX.15.)
- A **Váznoki** Cigány Kisebbségi Önkormányzat kezdeményezte, hogy a falugyűlések és a havi fórumok beás nyelven is elhangozzanak 13/2009 (X.26.)
- Az **Abaligeti** Cigány Kisebbségi Önkormányzat arról döntött, hogy felmérést végez a lakosságnál arról, szükséges-e igényelni beás nyelven beszélő alkalmazását a körjegyzőségen 33/2009 (9.18.)
- A **Pécsdevecseri** Német Kisebbségi Önkormányzat döntése szerint a rendezvények plakátjait, meghívóit német nyelven is közzéteszi 45/2009 (XI.18.)
- A **Versendi** Horvát Kisebbségi Önkormányzat a horvát nyelv használatát kezdeményezte a körjegyzőségen 38/2009 (XI.25.)
- Az **Újpetrei** Német Kisebbségi Önkormányzat német tábla kihelyezését kezdeményezte intézményekre 48/2009 (X.26.)
- **Véménd és Feked** Német Kisebbségi Önkormányzatai kezdeményezték a német nyelv használatát, ügyintéző alkalmazását az anyakönyvi, a szociális és lakcím-igazgatásban 8-10/2009 (X.21.)
- **Ófalu** Német Kisebbségi Önkormányzata határozatával megállapította, hogy a német ügyintézés a hivatalban megoldott 11/2009 (III.24.)

- **Lippó** Német Kisebbségi Önkormányzat kezdeményezte, hogy az intézményeket német táblákkal lássák el 12/2011 (IX.14.)
- Az **Újpetrei** Német Kisebbségi Önkormányzat kezdeményezte az iskola nevének módosítását annak érdekében, hogy az német elnevezést is tartalmazzon – 80/2010 (X. 11.)

152. kérdés:

- Ezzel összefüggésben a **Csongrád Megyei Kormányhivatal** azt vizsgálta, hogy felmerült-e igény a településen arra, hogy a hivatalos magyar elnevezés mellett kisebbségi nyelven is kiírásra kerüljenek földrajzi nevek? A 34 választ adó kisebbségi önkormányzat közül 8 jelezte ilyen jellegű igény felmerülését, míg 26 nemleges választ adott. Kisebbségi nyelvű táblák kihelyezésére pedig 5 településen került sor (Ambrózfalva, Deszk, Magyarcsanád, Pitvaros és Szeged). A kihelyezés általában saját illetve állami forrásból valósult meg, nevezetesen helységnevé, utcánév, közhivatal neve, közszolgáltatást végző szerv neve és közintézmény neve (pl. óvoda, iskola) kategóriákban.

Település neve	Kihelyezésre került földrajzi név típusa	Kisebbségi nyelv
<i>Ambrózfalva</i>	közintézmény neve	szlovák
<i>Deszk</i>	helységnevé, közintézmény neve	szerb
<i>Magyarcsanád</i>	helységnevé, közhivatal neve, közintézmény neve	román
<i>Magyarcsanád</i>	helységnevé, közhivatal neve, közintézmény neve	szerb
<i>Pitvaros</i>	helységnevé, közhivatal neve, közintézmény neve, közszolgáltatást végző szerv neve	szlovák
<i>Szeged</i>	közintézmény neve	német

- **Győr–Moson–Sopron** megye kormány megbízottja a kérdésünkre arról számolt be, hogy a hagyományosan kisebbségek által is lakott településeken gyakorlatilag valamennyi, az adott kisebbség által hagyományosan lakott település határán megtalálhatók a kisebbségi nyelvű, a település hagyományos elnevezését jelölő táblák. A település nevét, utcák nevét megjelölő, közhivatalok, közszolgáltatást végző szervek elnevezését feltüntető táblák feliratainak a kisebbség nyelvén történő elkészítése Lébényben, Ágfalván folyamatban van.

158. kérdés:

A **Csongrád megyei** felmérés rámutatott, hogy az önkormányzatok közel egyharmadában – akár több nyelv tekintetében is – a következő nyelvek vonatkozásában van nyelvtudással bíró köztisztviselő:

- német (8 önkormányzatnál),
- szerb (7 önkormányzatnál),
- cigány (7 önkormányzatnál),
- román (4 önkormányzatnál),
- szlovák (1 önkormányzatnál),
- horvát (1 önkormányzatnál),
- lengyel (1 önkormányzatnál).

A kisebbségi nyelveket beszélő, azokból nyelvvizsgát tett köztisztviselők száma növekedést mutat. Az adatokból kitűnik, hogy Csongrád megyében a legjobb helyzet a német nyelvismeret terén van. Ez valószínűleg annak is köszönhető, hogy az alap- és középfokú oktatásban az angol után legtöbb helyen tanított idegen nyelv a német. Kaptunk olyan visszajelzést is, hogy ha esetleg tolmácsolásra lenne szükség az önkormányzatnál, akkor a kisebbségi önkormányzati képviselők ehhez segítséget tudnak nyújtani. Figyelemre méltó kezdeményezésről kaptunk hírt Csanádpalotáról, ahol a települési önkormányzat pályázati forrásból román nyelvtanfolyamra iskolázott be három köztisztviselőt, a képzés jelenleg is tart.

Baranya megyében a kisebbségi önkormányzati határozatokból is megállapítható, a kisebbségi önkormányzatok részéről felmerül az igény a kisebbségi nyelvet ismerő köztisztviselők előnyben részesítésére a körjegyzőségekben, polgármesteri hivatalokban. Ugyanakkor a regisztrált nyelvhasználati esetekből az is megállapítható, hogy a nyelvhasználat (igaz, többnyire nem kisebbségi, hanem külföldi személyek esetében) a hivatalokat nem állította áthidalhatatlan akadályok elé. A kisebbségi kezdeményezések

jelentős számára tekintettel felmérték a kisebbségi nyelvekből megszerzett nyelvvizsgák számát. A nyert adatok nem nyújtanak teljes képet, mivel az esetleg anyanyelvi szinten beszélő, de nyelvvizsgával nem rendelkező köztisztviselők feltüntetésére nem minden esetben került sor. Az alábbi táblázat a nyelvvizsgák/nyelvismeret megoszlását nyelvek szerint tartalmazza:

horvát	37
német	241
román	1
szerb	3
szlovák	0
szlovén	0
romani	3
beás	27
bolgár	0
görög	1
lengyel	1
örmény	0
ruszin	0
ukrán	0
összesen	314

A német nyelvismeret döntő mértéke nyilvánvalóan nem a nemzetiségi lakossági arányokat tükrözi, hiszen német származással nem rendelkező köztisztviselők is jelentős számban szereztek nyelvvizsgát e nyelvből.

Vas megyében a meggyeskovácsi jegyző, Szombathelyen 3, Körmenden 2 ügyintéző beszél a **lovári** nyelvet. Vépen pedig az általános iskolában van nyelvvizsgával rendelkező pedagógus, szükség esetén a segítségét igénybe tudják venni. Az alsószölnöki körjegyzőség apparátusból 2 fő ügyintéző anyanyelvi szinten beszél a **szlovén** nyelvet. Az Apátistvánfalván működő körjegyzőség hivatalában 2 ügyintéző anyanyelvi szinten ismeri és beszél a szlovén nyelvet. Ezen kívül a képviselő-testületek tagjainak jelentős része a szlovén kisebbséghez tartozik, szintén beszélik a szlovén nyelvet. Szentgotthárdon a közigazgatási-hatósági eljárás és szolgáltatás terén van lehetőség a szlovén nyelv használatára, igény viszont ritkán jelentkezik. A városban élő szlovén lakosság a társas kapcsolatokban a magyar nyelvet részesíti előnyben. A Polgármesteri Hivatalban 5 fő beszél szlovén nyelven. A szlovének a kisebbségi nyelvet elsősorban az anyaországból érkezettekkel való kapcsolattartás során használják. A Felsőszölnökön működő Országos Szlovén Önkormányzat munkatársai anyanyelvi szinten beszélik a szlovén nyelvet.

A megyében 9 településen működik **német** kisebbségi önkormányzat. Valamennyi, német kisebbség által lakott településen a német ajkú lakosság beszél a magyar nyelvet. A német nyelvhasználat a legelterjedtebb Vasban abból is eredően, hogy a szomszédos Ausztriával nemcsak kulturális, társadalmi és gazdasági kapcsolatokat ápol a megye, hanem magas a napi ingázók száma, a munkavállalás, a bevásárló turizmus folytán. A német kisebbség által lakott

településeken az ügyintézés magyar nyelven történik, de legtöbb helyen megoldott a német nyelvű kommunikáció is, igény esetén.

A **horvát** kisebbséghez tartozók sokszínű és gazdag kulturális kapcsolatokkal és hagyományokkal rendelkeznek. A hagyományörzésben, nemzeti kultúrájukban a horvát nyelvet használják, de értik és beszélik a magyart is. Az itt élők nem az irodalmi horvát nyelvet beszélik, hanem a gradistyei nyelvjárást. A legtöbb horvát nemzetiségű lakos Szentpéterfán él, ahol az anyanyelv ápolására nagy hangsúlyt helyeznek. A horvát anyanyelvű ügyfeleknek az ügyintézésben 2 fő horvát anyanyelvű, horvát nyelvvizsgálóval is rendelkező ügyintéző nyújt segítséget. A szintén jelentős számban horvátok lakta Felsőcsatáron 1 ügyintéző beszéli a horvát nyelvet.

A **Vas Megyei Önkormányzatnál** ugyan megszűnt a területi német kisebbségi önkormányzat, de német nyelvismerettel, illetve nyelvvizsgálóval több ügyintéző is rendelkezik, a kommunikáció nem jelent gondot. A cigány és a horvát nyelven történő kommunikációban a területi kisebbségi önkormányzat tagjai nyújthatnak segítséget igény esetén. A **Vas megyei Kormányhivatalban** van horvát, német és cigány (lovári) nyelvismerettel rendelkező kormánytisztviselő, az ügyfelekkel való kommunikáció igény esetén megoldott.

174. kérdés:

- **Vas megye** példákat is hozott jól működő nemzetiségi kábeltelevíziózásra. Szentpéterfa, Felsőcsatár és Narda településeken a horvát kisebbségi önkormányzat kezdeményezése és anyagi hozzájárulása alapján vált lehetővé, hogy a kábeltelevízióon keresztül 3 csatornán nézheti a nemzetiségi műsort a falu lakossága, a helyi tv-ben horvátul és magyarul is megjelennek a tájékoztatások, hirdetések. Narda községben havi egy alkalommal a helyi falu tv-n keresztül horvát nyelven is ismertetnek híreket, továbbá megtekinthető a horvát nemzetiségi programok képgalériája is.

187. kérdés:

A közművelődési intézményrendszer jól működő példái:

- A pécsi Rácz Aladár Közösségi Ház 22 éve egyesületi keretben szolgálja a **roma** közművelődést. Képzőművészeti stúdió biztosít állandó megjelenési lehetőséget a festőiknek, szobrászaiknak. A holland támogatással újjáépült ház, az egész tágabb régió: a Dél-Dunántúl cigányságának a szellemi, kulturális és módszertani bázisává válhatott, európai színvonalon – állapítja meg a kisebbségi ombudsman kulturális jelentése. Korábban évente „Cigány nyelv és kézművesség” címmel tábort szerveztek, 2009-ben pedig már tizennyolcadszor bonyolították le a Cigány Kulturális Napokat, széles körű összefogással. A Baranya megyei Véménden 2009-ben avattak roma közösségi házat, a magyar állam kormányzati támogatásával. Ez utóbbi helyszínen beás nyelvoktatást is terveznek, a ház előtt a száz éve betelepült közösségre a fafaragó ősök emlékéért megörökítő, beás nyelvű feliratot is tartalmazó kopjafát emeltek.

- A korábban megszűnt művelődési otthon helyett, 2011 decemberében kormányhatározatot fogadtak el **országos Roma Kulturális Központ** létesítéséről. EU-s forrásból kerülne megvalósításra a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programja (TIOP) akcióterve szerint. A multifunkcionális roma közösségi és kulturális központ a roma kultúra kincseinek összegyűjtését és hozzáférhetővé tételét szolgálja. Emellett a roma kultúrára építő nem-formális és informális képzések, valamint közösségi tevékenységek, rendezvények, ifjúsági és gyermek programok lebonyolítására is alkalmassá teszik. A létesítmény az Országos Roma Önkormányzat intézményeinek egyikeként működik majd.
- A gyulai Országos **Román** Információs és Dokumentációs Központ könyvtárat működtet, kiállítótere van, ahol kézművesek, festők mutatkoznak be, tánc- és énekkarok lépnek fel, országos szintű kulturális találkozók színhelye is.
- A tótkomlói Gregor Tajovský Általános Művelődési Központ támogatja a helyi **szlovák** népdalkört, táncegyüttest és zenekart. A pilisszentkereszti Szlovák Regionális Központ Magyarország és Szlovákia Kormányának az összefogásával, közös teherviseléssel épp ezen jelentés befejezésekor készült el a beszámoló időszakában, 2008 óta. Az épületben nem csupán kulturális, hanem regionális és helyi szlovák érdekvédelmi, oktatási munka is folyik majd.
- A budaörsi Jókai Mór Művelődési Központban a kisebbségi önkormányzatok által szervezett programok esetén ingyenes a teremhasználat. A ház, helyet ad a német énekkarnak, zenekarnak, a roma és a német táncsoportnak is.
- A **németség** központi kulturális intézménye a Zentrum – a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ. Itt a Magyarországi Németek Házában könyvtár, hetilap-szerkesztőség, német alkotói-művészeti egyesület, kiállítási tér található, saját honlapot működtetnek és koordinálják az országban folyó német nemzetiségi közművelődést. A Szlovák Közművelődési Központ, szintén fővárosi székhellyel hét regionális tagintézményt tart fenn az ország szlovákok lakta tájain, amelyekben élénk szabadidő programok, nyelvtanfolyamok, foglalkozások, nemzetiségi táborok zajlanak.
- A **Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa** (Landesrat) ernyőszervezetként mintegy 300 tagszervezetet tömörít a kórus és egyházi művek, a zenekari és a néptánc szekciójában. Országos minősítő rendszert működtetnek, a legjobbakat fesztiválon és gálán léptetik fel, havi folyóiratot jelentetnek meg.
- A Kórusok Országos Tanácsa (KÓTA) 60 nemzetiségi énekkarral működik együtt, kapcsol be a maga minősítő rendszerébe, külön nemzetiségi díjat is alapított. Vannak nemzetiségi együttes tagjai a Muharay Elemér Népművészeti Szövetségnek és a Martin György Néptánccsoportnak is.

14.cikk:

Testvérkapcsolatok régiók, megyék, települések, intézmények, szervezetek között:

- **Pest megyében** Budakalász németsege érdekében a németországi Kahl am Mainnal, a szlovák lakosságú Pilisszántó az általános iskolája Pántlika néptánccsoportja révén Szlovákiával, Szigetújfalu 58 éve működő német táncegyüttese révén a németországi Waghäusel Wiesenthal településrészével alakított ki kölcsönös kapcsolatot, amelynek nyomán testvértelepülési megállapodás is született. Az utóbbi falu másik két német testvérkapcsolata Flachttal és Meimbressen. Ugyanezen megye Pomáz városa, az ott élő németek érdekében szintén testvérkapcsolatot létesített Oberhausennel. Gödöllő lengyel, ruszin és német kisebbségi önkormányzata jelentős mértékben profitál az egyetemi város żywieci, beregszászi, giesseni, aichachi (mindkettő D) és laxenburgi (A) partnerkapcsolatából. Isaszeg szlovák kisebbsége az országos önkormányzatuk segítségével építette ki az anyaországi Trtsená és Zselíz városával a partnerséget, emellett Kenyhec is testvértelepülés. A lengyelországi Bojanóval hasonlóképpen gyümölcsöző a szintén nemzetiségi jelleget is hordozó testvérkapcsolat. A kisváros – sikeresen elnyert EU-s pályázati forrásból –, a hét határon túli partnerével 2009-ben megrendezte az egyhónapos „Testvértelepülések Fesztiválját”, amelynek gazdag kulturális, oktatási, gazdasági programjaiban a helyi szlovák és cigány kisebbség is aktívan részt vett.
- **Győr–Sopron–Moson megye** székhelyén, Győrben a Kovács Margit Általános Művelődési Központ és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény két évtizedes testvérkapcsolatot ápol az ausztriai Pinggau általános iskolájával, amelynek keretében már több mint 300 német szakos diákjuk töltött egy tanulmányi hetet a szomszédos ország iskolájában. A horvát lakosságú Kimle oktatási intézménye az anyaországi Pozsega iskolájával ápol testvérkapcsolatot, hasonlóképpen Bezenye a horvátországi Senkovaccal – ez utóbbi egyben testvértelepülési együttműködés is.
- **Vas megye** székhelye, Szombathely Szent Krivin (Szalézi) Plébániája és a horvátországi Sziszek (Sisak) római katolikus egyházközsége között évtizedes testvéri együttműködés zajlik, amelynek részese a város horvát nemzetisége. A kópházi Nakovich Mihály Általános Iskola német és horvát diákjai a grosswaraschdorfi (A) és vukovinai/buseveci (HR) testvériskolai kapcsolatból profitálnak.
- A **Baranya Megyei** Német Önkormányzat kelet-szlavóniai (HR), vajdasági (SRB) és dél-tiroli (I) német szervezetekkel kooperálnak az Alpok-Adria együttműködés keretében. A babarci Német Nemzetiségi Tánccsoport vendégszereplései nyomán az ausztriai Hartl faluval jött létre partnerség, de a Duna menti Svábok Egyesülete révén Németország több települése mellett még Horvátországba és Ausztráliába is eljutottak.
- A **Komárom–Esztergom megyei**, szlovákok által is lakott Vértesszőlős a szlovákiai Udvard és Turány faluval áll testvérkapcsolatban.
- kis számban **anyaországi vendégtanárok** is tanítanak a magyarországi román, német, szlovák, horvát, szerb, görög és szlovén iskolákban. **Pedagógus-továbbképzéseikre, gyermek-táborozásokra** nem egyszer az anyaországban kerül sor, részben magyar állami támogatással. Szlovák, szlovén vonatkozásban ez **közművelődési szakemberek** esetében is megvalósul.

A nyelvhasználatot közvetlenebbül segítő, határon átnyúló kisebbségi kezdeményezések Vas megyéből:

- a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár és a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár nem csupán kiadványokat cserél évtizedek óta, hanem programokat, előadásokat, szakmai továbbképzéseket, rendeznek, sőt mozgókönyvtári kölcsönzéseket is szerveznek a – magyarországi szlovén és szlovéniai magyar – nemzetiségi lakosság ellátására;
- hasonlóan kiterjedt a regionális múzeumi és levéltári együttműködés is;
- a gradistyei horvátok nem egyszer zarándokutakat szerveznek Horvátországba és az ausztriai nemzetársaikhoz, hasonlóképpen a megyében élő németekhez,
- a rábavidéki szlovén óvodákban, iskolákban anyaországi pedagógus és nyelvi, oktatási szaktanácsadó működik. A szlovén nemzetiségi pedagógusok rendszeres szlovéniai szakmai és szaknyelvi képzéseken vesznek részt, az iskolák között testvérkapcsolatot építettek ki;
- évről-évre emelkedik az anyaországi felsőoktatási intézményeken kiképzett magyarországi szlovén értelmiségiek száma, azonban a visszatérésük sok esetben nem valósul meg;
- a megye német és horvát pedagógusai is rendszeresen lehetőség nyílik továbbképzésre, pedagógiai napra az anyaország területén vagy onnan érkező előadó révén;
- többször megrendezték már a rábavidéki és az onnan elszármazott szlovének találkozóját. Ilyenkor nem csupán a határ két oldaláról, hanem távolabbi vidékekről és országokból is alkalom nyílik a szlovének együttlétére, kulturális, vallási és más programok lebonyolítására;
- némiképp ehhez hasonló a második világháború után kitelepített németek és a származásuk szerinti magyarországi települések intenzív kapcsolattartása, pl. szülőföld-találkozó formájában;
- a nyugat-magyarországi horvát települések iskoláiban ausztriai horvát tankönyvekből tanulnak, előfizetik számukra a burgenlandi horvát újságokat, kábeltelevíziós hálózatukon a velük egy nyelvjárást beszélő ausztriai horvátok adásai is foghatók;
- a horvát, a szlovén és a német énekkarok, zenekarok vendégszereplése Horvátországban, Szlovéniában és Ausztriában szintén nem ritka, hasonlóképpen az ottani művészek magyarországi meghívásához.